K. Nepos (C.)

CORNELII

NEPOTIS

EXCELLENTIUM

IMPERATORUM

VITAE

EX EDITIONE OXONIENSI

FIDELITER EXPRESSAE.

GLASGUAE,

IN AEDIBUS ACADEMICIS

EXCUDEBANT ROB. ET AND. FOULIS

M. DCC. XLIX.

BRITISH MUSEUM

DE

VITA ET SCRIPTIS CORN. NEPOTIS.

OPTANDUM esset, praeclarum aliquem autorem, Corn. Nepotis vitam eâ nativâ sermonis elegantiâ, eâ fide accurata descripsisse, quâ ipse olim usus est, cum tot insignes viros immortalitati consecrârit. aequum enim est ut alieno non indigeat calamo, qui alios illustrat suo. verumenimvero istiusmodi Scriptorem frustra quaerimus, diu desideraturi; cum hactenus ingrata posteritas non modo non enucleate tanti viri mores vitamque depinxerit, verum nitidissimi autoris opera Aemilio Probo, imperito cuidam Librario, non minus inscienter quam inique tribuerit; quasi indoctus Scriba absolutus repente evaderet historicus; quasi idem esset limatum opus in angulo Bibliothecae reconditum, in lucem proferre, ac summâ cum industria et arte componere; quasi demum nihil foret discriminis inter Augustaeum et Theodosianum aevum, et hujus barbaries illius aequaret elegantiam. hic itaque cum viris doctissimis exclamare licet, furtivae Aemilio Probo adimantur plumae, et suum Nepoti meritò reddatur opus;

qui ortus ex Hoſtilia, vico Veronenſium, ad Padi ripas ſito, non imperante Theodoſio, ſed et ante Caeſaris Dictaturam, et eo Dictatore, et ſub imperio Auguſti vixit. Catullus enim Veronenſis Poëta, qui natus erat Marii et Syllae temporibus, et uſque ad Caeſaris Dictaturam vixit, libellum Epigrammatum novum et lepidum Nepoti civi ſuo et amico donat dicatque: ut etiam omittam quod Cornelius noſter civilia bella, Pompeii et Caeſaris ambitionem, et potentiam minime ferendam in ſcriptis paſſim ſtringat, veteranorum militum licentiam et arrogantiam redarguat; quae omnia eum labente jam Republ. et conſulum poteſtate nondum penitus extinctâ, vixiſſe oſtendunt; cum Cicerone etiam intimam contraxit amicitiam, cum Attico cujus vitam ſcripſit, familiariter vixit, et rebus ejus domeſticis interfuit; Attico vitas excellentium Impp. dicavit, ejuſque rogatu librum de Catone fecit; Auguſti demum principatu obiit, et poſt mortem a Veronenſibus, ſtatuâ donatus eſt, qui Nepotem civem ſuum non minus quam Catullum, Plinios, et Vitruvium jactârunt. et ſanè ſi Cornelii noſtri omnia opera ſupereſſent, videremus alia quamplurima, quae neque in aevum Theodoſianum, neque in peſſimum Bibliothecarium, Catalogo librorum compingendo fortaſſe haud inidoneum, cadere poterant. Nepos enim tribus Hiſtoriarum Libris, omne Aevum comprehendit, Obſcurum ſcil.

Fabuloſum, et Hiſtoricum: librum de Graecis hiſtoricis confecit: Ciceronis vitam, et librum de Catone ſeparatim ſcripſit: inter commentatores a Tertulliano numeratur: libros etiam exemplorum contexuit. illuſtrium denique ſcriptorum vitas compoſuit; et illuſtrium Romanor. vitas cum Graecis Imperatoribus collatas. ſed haec omnia vel ob hominum incuriam, vel injuriam temporis amiſimus: unum tantum opus quod vitas excellentium Impp. continet, ad noſtram uſque memoriam pervenit; ex quibus XXII. exterarum gentium Imperator. habemus, II. vero duntaxat Romanos. ſcio nonnullos cenſere, libellum de viris illuſtribus, qui Plinio tribui ſolet, Nepotis eſſe; idque veteribus Codicibus aſtrui poſſe aſſerunt. Aurelii tamen Victoris opus eſſe, non pauci exiſtimant, licet forte multa ex Nepote, Victor excerpſerit. quidam etiam Daretem Phrygium a Nepote tranſlatum arbitrantur, ſed illud opus, Auguſtaeum aevum quo floruit Nepos, minime ſapit. ſunt etiam qui Poëma quoddam elegans de bello Trojano, a Nepote ſcriptum fuiſſe exiſtimant, ſed illud compoſuit aevi ſui doctiſſimus, Joſephus Iſcanus, Anglus, Archiepiſc. olim Burdegalenſis, vulgariter dict. Joſephus Oxonienſis: temporibus Hen. 2. et Rich. 1. Anglorum reg. floruit. quae itaque e ſcriptis Corn. Nepotis ſuperſunt, amplectamur, foveamus, nec illi opera aliena, nec illius opera aliis tribuamus. Poſ-

sem equidem plurima de Autore noſtro proferre teſtimonia, ſed iis non indiget, unum itaque quia optimum, ſufficiet, Catulli ſcil. quem ſupra citavimus, primum Epigramma ad Corn. Nepot.

Cui dono lepidum et novum libellum
Aridâ modo pumice expolitum?
Corneli, Tibi: namque tu ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas,
Jam tum, cum auſus es unus Italorum
Omne aevum tribus explicare chartis
Doctis, Jupiter! et laboriosis, &c.

8 MA64

CHRONOLOGIA
IMPP. GRAECIAE
APUD
CORNELIUM NEPOTEM,
PER OLYMPIADAS.

Ex Herodoto, Thucydide, Xenophonte, ac potiſſimum Diodoro.

OLYMPIAS LXXII.
annus putatur U. C. 261. M. 3480.

An. 3. Miltiades Cimonis filius, Athenienſium dux, Darium vicit, una cum Ariſtide, qui Juſtus cognominatus eſt.
Eodem anno, pugnâ Marathoniâ Darius Perſarum rex profligatur. Herodot. Thucyd. Dionyſ. Gell. et Nepos in Miltiad.

OLYMP. LXXIII.

3. Xerxes Dario Hyſtaſpis F. mortuo ſuccedit.

OLYMP. LXXIV.

2. Ariſtides Oſtraciſmo, urbe pellitur ab ingratis civibus. Diod. l. XI. Plut. et Nepos.

4. Themiſtocles oraculum interpretatur de muris ligneis.

OLYMP. LXXV.

1. Bellum Perſicum Xerxis in Graeciam. Athenae incenſae.

Ariſtides ante tempus, ab exilio revocatur. Plut.

Pugna ad Thermopylas duce Leonida, quâ 300. Spartani caeſi.

Pugna Athenienſium, ac Perſarum infelix.

2. Ariſtides Athenienſ. et Pauſanias Lacedaemon. cum Mardonio pugnant.

Xerxes ad Salaminem victus fugatuſque. Plut. Herod. Diod. alii.

Pugna ad Plataeas, duce Perſarum Mardonio occiſo, et altera, eodem die, ad Mycalem.

3. Athenienſes conſilio Themiſtoclis muros inſtaurant, repugnantibus Spartanis. Diod. lib. XI.

4. Ejuſdem ſuaſu Piraeei portus Athenis abſolvitur. Diod. ibid.

Pauſaniae Lacedaemoniorum ducis proditio detecta. necatur fame, in templo Minervae. Plutarch. Nepos.

Ariſtidis aequitate, Graecor. Imp. ad Athenienſes defertur, et ſocietatem ineunt.

Ejuſdem operâ aerarium Graeciae in Delo conſtituitur.

OLYMP. LXXVI.

1. Lacedaemonii maris imperium affectant. Diod.

OLYMP. LXXVII.

2. Themiſtocles Oſtraciſmo pulſus, ad Xerxem fugit, et exul moritur.
3. Cimon Athenienſium dux, vincit Perſas praelio navali ac terreſtri, eodem die.

Bellum in Perſas I. ad Eurymedontem fluv. Diodor. et Polyaen.

OLYMP. LXXVIII.

4. Xerxes Perſarum rex ab Artabano trucidatur. ſuccedit Artaxerxes. Diodor. lib. XI. Cteſias. Nepos de regibus.

OLYMP. LXXIX.

1. Thaſii ab Athenienſibus deficiunt, a Cimone victi. Thucyd. Nepos.
2. Bellum in Perſas II.

OLYMP. LXXX.

1. Bellum Corinthium excitatum a Megarenſibus.

OLYMP. LXXXI.

3. Athenienſium cum Lacedaemoniis, per Cimonem, foedus quinquennale, Diod. lib. XI.

OLYMP. LXXXII.

3. Cimon Perſas in Cypro vincit, et maris imperio potitur. Diod. Plut. Thucyd. l. 1. et Nep.

Bellum in Perſas III. ab Athenienſibus motum.

4. Cimon in Cypro moritur. Diod. Plut. Thucyd. l. 1. et Nepos.

Perſae a Cimone Athenienſ. duce victi, pacem cum Athenienſibus componunt.

OLYMP. LXXXIII.

1. Bellum Lacedaemonium III. geſtum a Lacedaemoniis cum Megarenſibus. Diod. lib. XIII.

2. Athenienſes ad Coroneam victi a Boeotis. Diod.

3. Bellum Euboicum duce Pericle cum Euboeenſibus geſtum. Diodor. ibid.

OLYMP. LXXXV.

1. Bellum Samium, quo Samii in poteſtatem Athenienſium veniunt, Pericle duce. Diod. lib. III.

OLYMP. LXXXV.

1. Bellum Byzantium, quo Byzantii ſubacti. Diod. lib. XII.

2. Bellum Corinthium et Corcyraeum. Diod.

4. Corinthiorum et Corcyraeorum ad bellum apparatus. Diod.

OLYMP. LXXXVI.

1. Corcyraei vincunt Corinthios, auxilio Athenienſium. Diod.

OLYMP. LXXXVII.

2. Bellum Peloponneſiacum incipit. Diod. lib. XIII.

OLYMP. LXXXVIII.

2. Athenienſes duce Chabria et Lachete proſpere ad Syracuſas pugnant. Diod.
4. Artaxerxi Reg. Perſarum mortuo ſuccedit Xerxes. Diod.

OLYMP. LXXXIX.

1. Xerxes Perſarum rex moritur.

OLYMP. XC.

4. Alcibiades inſtaurat Rempubl. Argivorum. Diod.

OLYMP. XCI.

1. Alcibiades, Nicias ac Lamachus, duces Athen. ad bellum cum Syracuſanis gerendum miſſi. Diodor. lib. XIII.
2. Alcibiadis, quòd contra Remp. conjuraſſet, poſtulatio. Diodor. Nepos. aliique.

Pugna ducum Athenienſium cum Syracuſanis. Diodor. lib. XIII.

Bellum Decelicum.

Decelia munitur a Spartanis, Alcibiadis juſſu, contra Athenienſes.

OLYMP. XCII.

1. Alcibiades exul, agit cum Athenienſibus, ut reſtituatur in patriam. Diod. ibid.
2. Alcibiades ab Athenienſibus revocatur. idem Diod.

Athenienſes duce Thraſyllo et Thraſybulo, navali praelio Lacedaemonios, ducemque Mindarum vincunt.

3. Conon ſedat Corcyrae ſeditionem. Diod.

Athenienſes iiſdem ducibus, Lacedaemon. vincunt navali praelio ad Cyzicum, duce eorum Mindaro occiſo. Diod. ibid.

4. Alcibiades et Thraſybulus in Thracia proſpere pugnant. Diodor. ibid.

OLYMP. XCIII.

1. Alcibiades Athenas reverſus, ſit ſummus Imp. et brevi exulat. Diod. ibid.

Athenienſium ad Andrum cum Lacedaemoniis pugna, ducibus Alcibiade, Adimanto, et Thraſybulo. Diod.

Athenienſes Conone duce, male pugnant cum Callicratide ad Methymnam, et altera pugna ad Mitylenem. Diod. ibid.

4. Conon ad Euagoram Cypri regem fugit. Diod.

Athenienſes a Lacedaemoniis, ad Aegos Potamos, a Lyſandro debellati. Diod. lib. XI. Nepos in Conone.

OLYMP. XCIV.

1. Alcibiades opprimitur. Diodor. Plutarch. epos.

4. Thraſybulus devictis tyrannis, Athenienſibus libertatem reſtituit. Diod.

OLYMP. XCV.

2. Conon Athenienſ. exul Perſicae claſſi praefectus, adverſus Lacedaemonios. Diod. lib. XIV.

OLYMP. XCVI.

1. Ageſilai cum Perſis, in Aſia bellum. Diod.
Lyſander dux Lacedaemon. ad Haliartum interfectus. Diod.
2. Conon vincit Periarchum Lacedaemon. claſſis praefectum, ad Cnidum. Diod.
Bellum Sociale Lacedaemonium.
Lacedaemonii a Conone victi, poſt ad Coroneam, duce Ageſilao proſpere pugnant. Diod.
3. Conon muros Athenienſ. ope Thebanorum reſtituit.
Iphicrates ad Lechaeum cum Ageſilao pugnat. Diod.
Belli Corinthiaci initium. Diod.
4. Iphicrates ad Corinthum, feliciter pugnat. Diod. et Nepos.
Deponit imperium, et Chabrias ſuccedit.

OLYMP. XCVII.

1. Thraſybulus cum claſſe miſſus in Thraciam et Lesbum. Diod.
2. Ageſilaus Rex Lacedaemonior. agrum Corinthium populatur.
3. Thraſybulus ab Aſpendiis necatus. Diod.

OLYMP. XCIX.

1. Lacedaemonii arcem Thebarum Cadmeam occupant. Diodor. Ariſtid. Polyb.
Bellum Laconicum, Boeoticum. Diod. lib. xv. Ariſt. Iſocr. in Panegyrico.

OLYMP. C.

2. Thebani exules ope Athenienſ. Cadmeam recipiunt. Diod. Xenoph. alii.
Bellum Lacedaemon. I.
4. Ageſilai in Boeotiam expeditio. Chabriae victoria de Spartanis.
Iphicrates ab Athenienſ. auxilio Regi Perſarum Artaxerxi mittitur.

OLYMP. CI.

1. Timotheus Lacedaemonios ad Leucadem ſuperat. Diod. l. xv. Xenoph. l. v.
Chabriae interfecto ſuccedit Iphicrates. Diod. ibid.
3. Timotheus Corcyraeis contra Lacedaemon. ſubſidio mittitur.
Item Iphicrates. Diod. Xenoph. Nepos. Frontinus.
Bellum Lacedaemonium II. inter Athenienſes, et Lacedaemonios. Diod. et Xenoph.
Iphicrates exercitui conductitio praefectus, adverſus Aegyptios proficiſcitur. Diodor. et aliter paulò Nepos.
Pharnabazus cum Iphicrate adverſus Aegyptios profectus.

OLYMP CII.

2. Epaminondas Spartanos ad Leuctra profligat.
Bœoticum bellum.
Pugna Leuctrica Spartan. cum Thebanis. Diod. et alii.
4. Epaminondas Laconiam invadit, Spartam capit, Meſſenem reſtituit. Diod. et alii.
Bellum Laconicum Arcadic. Lacedaemoniorum cum Arcadibus.
Iphicrates Lacedaemoniis adverſus Arcadas auxilio mittitur.
Bœoti duce Epaminonda in Peloponneſum ingreſſi, et a Chabria Athenienſ. duce repulſi. Diod. Xenoph.
Pelopidas et Epaminondas Arcadibus auxilio a Thebanis mittuntur. Diod. Plut. in Pelopid. Juſtin. l. VII. Nep. in Pelop. alii.

OLYMP. CIII.

1. Pelopidas ab Alexandro Pheraeo in vincula conjicitur. Diod. Plutarch. Nepos. Pauſan. in Boeot.
Thebanor. cum Arcadib. bellum.
Dionyſius Syracuſarum Tyrannus moritur. Nepos de Regibus. Euſebius in Chron. alii.
2. Pelopidas liberatur.
4. Bellum Arcadum et Eleorum. Diod. lib. XV. Xenoph. Juſtin. Frontin.

OLYMP. CIV.

1. Pelopidas praelio adverſus Alexandrum

Pheraeum, cadit. Plut. Nepos. Diodor.
Thebani Epaminonda perorante, de maritimo imperio comparando cogitant.
Timotheus in Thraciam profectus, Potidaeam, et Toronem occupat. Diod. lib. xv.
Cum Olynthiis bellum gerit. Nepos in vita. Demosthen. Olynth.
2. Epaminondas Spartam iterum tentat. Lacedaemonios ad Mantineam vincit, ibidemque interficitur. Diod. et alii passim.
Pugna Mantinensis duce Epaminonda.
3. Agesilaus et Chabrias a Rege Persarum deficiunt.
Artaxerxi Regi Persarum mortuo succedit Artaxerxes Ochus.
Agesilai interitus. Xenoph. Plutarch. Diod. Nepos in Agesilao.

OLYMP. CV.

3. Chabrias et Chares adversus Athenienſium socios Chios, Rhodios, Coos, et Byzantios, missi; in praelio Chabrias occubuit. Diod. lib. XVI. et Nepos in Chabria.
Bellum sociale Athenienſium.
Dionis fuga et praeparatio ad bellum cum Dionysio. Diod. ibid. Aelian. lib. XII. Variar. Histor. Cap. 44. in vita.
4. Dionis felix cum Dionysio bellum. Diod. Nepos in vita.
Alexandri Pheraei interitus. Diod. Plutarch. et alii.

OLYMP. CVI.

1. Iphicrates et Timotheus ab Athenienſibus multantur.

Athenienſes cum Sociis acriter pugnant, ducibus Charete, Iphicrate et Timotheo. Diod. Nepos in Timoth.

Dion Syracuſas in libertatem vindicat. Diod. lib. XVI.

2. Dion moritur, annos natus circiter LV. Euſeb. in Chron. ubi vitioſe Dionyſius pro Dione legebatur.

4. Chares Seſtum capit. Diod.

Philippus oculum, in expugnatione Methones, amiſit. vid. Vitas comparatas.

OLYMP. CVII.

2. Phocion Athen. Perſarum dux contra Cyprios. Diod. l. XVI.

OLYMP. CVIII.

3. Iphicrates Athen. dux, Dionyſii Siculi naves, auro doniſque Apollini Delphico conſecrandis, onuſtas, intercipit. Diod.

4. Timoleontis in Siciliam expeditio.

Hicetas Princeps Syracuſarum, a Timoleonte ſuperatus.

Syracuſas in libertatem reſtituere conatur. Diod. Nepos. Plut.

OLYMP. CIX.

1. Timoleon pulſis Poenis, Syracuſis potitur.

2. Rempubl. Syracuſ. inſtaurat.

3. Contra Siculos rem feliciter gerit. Diod. Nepos in Timol.

4. Phocion Athen. dux, Clitarchum Tyrannum Eretriae a Philippo conſtitutum, profligat. Diod. l. XVI.

OLYMP. CX.

1. Timoleon Carthaginienſium exercitum ad Crimeſum ſuperat. Plut. Nepos. Diod. Polyaen. l. VI.
2. Timoleon Carthaginienſibus pacem petentibus concedit. Diod.
3. Pugna ad Charoneam, qua Philippus Athenienſes vicit. Diod. Dionyſ. ad Amnaeum. Pauſan. in Attic. et alii.
4. Timoleon moritur. Nepos. Plut.

OLYMP. CXI.

1. Philippus rex, a Pauſania ſatellite occiditur. Diod. l. XVI. Arrian. et alii.
3. Alexander M. Philippo patri ſuccedit.

OLYMP. CXIII.

3. Hephaeſtionis mors. Nep. in Eumene. Aelian. l. XII. c. 7. et alii.

OLYMP. CXIV.

1. Alexander Babylone moritur, vel veneno, vel intemperantia.
2. Antipater et Craterus Aeoliam oppugnant.

OLYMP. CXV.

2. Eumenes fit regum tutor. Phocion ad Antipatrum proficiſci, recuſat.
3. Argyraſpidum phalanx Eumeni adjuncta, fruſtra ab Antigono et Ptolemaeo ſollicitatur

4. Eumenes adverſus Antigonum bellum gerit, et Satrapae Orientis ſe conjungunt.

OLYMP. CXVI.

1. Eumenis cum Antigono anceps praelium. Ab Antigono capitur et occiditur. Diod. Nepos.

8 MA64

NOMINA IMPP.

quorum VITAS *Corn. Nep. descripsit.*

I.	MILTIADES,	Pag. 3.
II.	THEMISTOCLES,	14.
III.	ARISTIDES,	27.
IV.	PAUSANIAS,	30.
V.	CIMON,	37.
VI.	LYSANDER,	41.
VII.	ALCIBIADES,	45.
VIII.	THRASYBULUS,	60.
IX.	CONON,	65.
X.	DION,	71.
XI.	IPHICRATES,	82.

XII. Chabrias, Pag. 85.
XIII. Timotheus, 89.
XIV. Datames, 94.
XV. Epaminondas, 107.
XVI. Pelopidas, 119.
XVII. Agesilaus, 125.
XVIII. Eumenes, 135.
XIX. Phocion, 151.
XX. Timoleon, 155.
XXI. Hamilcar, 165.
XXII. Hannibal, 169.

Romanorum.

M. Porcius Cato, 184.
T. Pomp. Atticus. 188.

8 MA64

Books printed and ſold

BY

R. and A. FOULIS.

Ciceronis opera omnia. 20 tom.
Homeri Ilias, 2 vol.
Hippocratis Aphoriſmi.
Xenophontis de Ageſilao rege oratio.
Pindar.
Anacreon.
Horace.
Aeſchylus.
Sophocles.
Terence.
Phaedrus.
Ariſtotelis de arte poetica.
Demetrius Phalereus.
Xenophontis Hiero.
Theophraſti characteres.
Epictetus.
M. Antoninus.
Ariſtotelis de mundo.
Cebetis tabula cum notulis.
Philoſophiae moralis inſtitutio compen-

diaria, auctore Fr. Hutcheſon. editio ſecunda auctior.

Metaphyſicae ſynopſis, Ontologiam, Pneumatologiam, et Theologiam naturalem complectens.

In the Preſs.

C. Julii Caeſaris Commentarii.

8 MAG1

AUTORIS PRAEFATIO.

NON dubito fore pleroſque, Attice, qui hoc genus ſcriptùrae, leve, et non ſatis dignum ſummorum virorum perſonis judicent; cum relatum legent, quis muſicam docuerit Epaminondam, aut in ejus virtutibus commemorari, ſaltaſſe eum commode, ſcienterque tibiis cantaſſe. ſed hi erunt fere, qui expertes literarum Graecarum, nihil rectum, niſi quod ipſorum moribus conveniat, putabunt. hi, ſi didicerint, non eadem omnibus eſſe honeſta atque turpia, ſed omnia majorum inſtitutis judicari; non admirabuntur, nos in Graiorum virtutibus exponendis, mores eorum ſecutos. neque enim Cimoni fuit turpe Athenienſium ſummo viro, ſororem germanam habere in matrimonio; quippe cum cives ejus eodem uterentur inſtituto. at id quidem noſtris moribus nefas habetur. laudi in Graecia ducitur adoleſcentulis, quamplurimos habere amatores. nulla Lacedaemoni tam eſt nobilis vidua, quae non

ad ſcenam eat mercede conducta. magnis in laudibus tota fere fuit Graecia, victorem Olympiae citari; in ſcenam vero prodire, et populo eſſe ſpectaculo, nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini: quae omnia apud nos partim infamia, partim humilia, atque ab honeſtate remota, ponuntur. contra ea, pleraque noſtris moribus ſunt decora, quae apud illos turpia putantur. quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cujus materfamilias non primum locum tenet aedium, atque in celebritate verſatur? quod multo fit aliter in Graecia; nam neque in convivium adhibetur, niſi propinquorum; neque ſedet, niſi in interiore parte aedium, quae gynaeconitis appellatur, quo nemo accedit, niſi propinqua cognatione conjunctus. ſed plura perſequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum feſtinatio, ut ea explicem, quae exorſus ſum. quare ad propoſitum veniemus, et in hoc exponemus libro, vitas excellentium Imperatorum.

CORNELII NEPOTIS, EXCELLENTIUM IMPERATORUM VITAE.

MILTIADES.

MILTIADES Cimonis filius, Athenienſis, cum et antiquitate generis, et gloria majorum, et ſua modeſtia, unus omnium maxime floreret; eaque eſſet aetate, ut non jam ſolum de eo bene ſperare, ſed etiam confidere cives poſſent ſui, talem futurum, qualem cognitum judicarunt: accidit, ut Athenienſes Cherſoneſum colonos vellent mittere. cujus generis cum magnus numerus eſſet, et multi ejus demigrationis peterent ſocietatem; ex his delecti Delphos deliberatum miſſi ſunt, qui conſulerent Apollinem, quo potiſſimum duce uteren-

tur. nam tum Thraces eas regiones tenebant, cum quibus, armis erat dimicandum. his conſulentibus nominatim Pythia praecepit, ut Miltiadem ſibi imperatorem ſumerent. id ſi feciſſent, incepta proſpera futura. hoc oraculi reſponſo, Miltiades cum delecta manu, claſſe Cherſoneſum profectus, cum acceſſiſſet Lemnum, et incolas ejus inſulae, ſub poteſtatem redigere vellet Athenienſium, idque ut Lemnii ſua ſponte facerent, poſtulaſſet; illi irridentes reſponderunt, tum id ſe facturos, cum ille domo navibus proficiſcens, vento Aquilone veniſſet Lemnum: hic enim ventus a ſeptentrionibus oriens, adverſum tenet Athenis proficiſcentibus. Miltiades morandi tempus non habens, curſum direxit quo tendebat, pervenitque Cherſoneſum. 2 Ibi brevi tempore barbarorum copiis diſjectis, tota regione, quam petierat, potitus, loca caſtellis idonea communivit: multitudinem, quam ſecum duxerat, in agris collocavit, crebriſque excurſionibus locupletavit. neque minus in ea re, prudentia, quam felicitate, adjutus eſt. nam cum virtute militum deviciſſet hoſ-

tium exercitus, ſumma aequitate res conſtituit, atque ipſe ibidem manere decrevit. erat enim inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine: neque id magis imperio, quam juſtitia, conſecutus. neque eo ſegnius Athenienſibus, a quibus erat profectus, officia praeſtabat. quibus rebus fiebat, ut non minus eorum voluntate perpetuò imperium obtineret, qui miſerant, quam illorum, cum quibus erat profectus. Cherſoneſo tali modo conſtitutâ Lemnum revertitur, et ex pacto poſtulat, ut ſibi urbem tradant. illi enim dixerant, cùm vento Borea domo profectus eo perveniſſet, ſeſe dedituros: ſe autem domum Cherſoneſi habere. Cares, qui tum Lemnum incolebant, etſi praeter opinionem res ceciderat, tamen non dicto, ſed ſecunda fortuna adverſariorum capti, reſiſtere auſi non ſunt, atque ex inſula demigrarunt. pari felicitate caeteras inſulas, quae Cyclades nominantur, ſub Athenienſium redegit
3 poteſtatem. Eiſdem temporibus Perſarum rex Darius, ex Aſia in Europam exercitu trajecto, Scythis bellum inferre decrevit; pontem fecit in Iſtro flumine,

qua copias traduceret. ejus pontis, dum ipſe abeſſet, cuſtodes reliquit principes, quos ſecum ex Ionia et Aeolide duxerat; quibus ſingulis ipſarum urbium perpetua dederat imperia. ſic enim putavit facillime ſe Graeca lingua loquentes, qui Aſiam incolerent, ſub ſua retenturum poteſtate, ſi amicis ſuis oppida tuenda tradidiſſet; quibus, ſe oppreſſo, nulla ſpes ſalutis relinqueretur. in hoc fuit tum numero Miltiades, cui illa cuſtodia crederetur. hîc cum crebri afferrent nuntii, male rem gerere Darium, premique a Scythis, Miltiades hortatus eſt pontis cuſtodes, ne a fortuna datam occaſionem liberandae Graeciae dimitterent. nam ſi cum iis copiis, quas ſecum tranſportaverat, interiiſſet Darius, non ſolum Europam fore tutam, ſed etiam eos, qui Aſiam incolerent Graeci genere, liberos a Perſarum futuros dominatione et periculo. id et facile effici poſſe: ponte enim reſciſſo, regem vel hoſtium ferro, vel inopia, paucis diebus interiturum. ad hoc conſilium cum plerique accederent, Hiſtiaeus Mileſius, ne res conficeretur, obſtitit, dicens, non idem ipſis, qui ſummas

imperii tenerent, expedire, et multitudini; quòd Darii regno ipsorum niteretur dominatio: quo extincto, ipsos potestate expulsos, civibus suis poenas daturos. itaque adeo se abhorrere a caeterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius, quam confirmari regnum Persarum. hujus cum sententiam plurimi essent secuti, Miltiades non dubitans, tam multis conscíis, ad regis aures consilia sua perventura, Chersonesum reliquit, ac rursus Athenas demigravit. cujus ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda; cum amicior omnium libertati, quam suae fuerit dominationi. 4 Darius autem, cum ex Europa in Asiam rediisset, hortantibus amicis, ut Graeciam in suam redigeret potestatem, classem quingentarum navium comparavit, eique Datim praefecit, et Artaphernem; hisque ducenta peditum millia, et decem, equitum dedit; causam interserens, se hostem esse Athenienſibus, quòd eorum auxilio, Iones Sardes expugnassent, suaque praesidia interfeciſſent. praefecti regii classe ad Euboeam appulsa, celeriter Eretriam ceperunt, omnesque ejus gen-

tis cives abreptos in Asiam ad regem miserunt. inde ad Atticam accesserunt, ac suas copias in campum Marathona deduxerunt. is abest ab oppido circiter millia passuum decem. hoc tumultu Athenienses tam propinquo, tamque magno permoti, auxilium nusquam, nisi a Lacedaemoniis, petiverunt; Philippidemque cursorem ejus generis, qui hemerodromi vocantur, Lacedaemonem miserunt, ut nuntiaret, quam celeri esset opus auxilio. domi autem creati decem praetores, qui exercitui praeessent: in eis Miltiades. inter quos magna fuit contentio, utrum moenibus se defenderent, an obviam irent hostibus, acieque decernerent. unus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent: id si factum esset, et civibus animum accessurum, cum viderent de eorum virtute non desperari; et hostes eadem re fore tardiores, si animadverterent, auderi adversus se tam exiguis copiis dimicare. Hoc in tempore nulla civitas Athenienſibus auxilio fuit praeter Plataeenſium: ea mille misit militum. itaque horum adventu, decem millia armato-

rum completa ſunt; quae manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate: quo factum eſt, ut plus, quam collegae, Miltiades valuerit. ejus enim auctoritate impulſi Athenienſes copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo caſtra fecerunt; deinde poſtero die ſub montis radicibus, acie e regione inſtructa, nova arte, vi ſumma praelium commiſerunt. namque arbores multis locis erant ſtratae, hoc conſilio, ut et montium tegerentur altitudine, et arborum tractu equitatus hoſtium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etſi non locum aequum videbat ſuis, tamen fretus numero copiarum ſuarum, confligere cupiebat; eoque magis, quod priuſquam Lacedaemonii ſubſidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. itaque in aciem, peditum centum, equitum decem millia produxit, praeliumque commiſit. in quo tanto plus virtute valuerunt Athenienſes, ut decemplicem numerum hoſtium profligarent, adeoque perterruerunt, ut Perſae non caſtra, ſed naves peterent. qua pugna nihil adhuc eſt nobilius. nulla enim unquam tam exigua manus tantas opes

proſtravit. Cujus victoriae, non alie- 6
num videtur, quale praemium Miltiadi ſit tributum, docere; quo facilius intelligi poſſit, eandem omnium civitatum eſſe naturam. Ut enim P. R. honores quondam fuerunt rari et tenues, ob eamque cauſam glorioſi, nunc autem effuſi, atque obſoleti; ſic olim apud Athenienſes fuiſſe reperimus. namque huic Miltiadi, qui Athenas, totamque Graeciam liberavit, talis honos tributus eſt in porticu, quae Poecile vocatur, cum pugna depingeretur Marathonia; ut in decem praetorum numero prima ejus imago poneretur, iſque hortaretur milites, praeliumque committeret. idem ille populus, poſteaquam majus imperium eſt nactus, et largitione magiſtratuum corruptus eſt, trecentas ſtatuas Demetrio Phalereo decrevit. Poſt hoc praelium, claſſem ſep- 7
tuaginta navium Athenienſes eidem Miltiadi dederunt, ut inſulas, quae barbaros adjuverant, bello perſequeretur: quo imperio pleraſque ad officium redire coegit, nonnullas vi expugnavit. ex his Parum, inſulam opibus elatam, cùm oratione reconciliare non poſſet, copias e

navibus eduxit, urbem operibus clauſit, omnique commeatu privavit: deinde vineis ac teſtudinibus conſtitutis, propius muros acceſſit. cum jam in eo eſſet, ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex inſula conſpiciebatur, neſcio quo caſu, nocturno tempore incenſus eſt: cujus flamma ut ab oppidanis et oppugnatoribus eſt viſa, utriſque venit in opinionem, ſignum a claſſiariis regiis datum. quo factum eſt, ut et Parii a deditione deterrerentur, et Miltiades timens, ne claſſis regia adventaret, incenſis operibus, quae ſtatuerat, cum totidem navibus atque erat profectus, Athenas magna cum offenſione civium ſuorum rediret. accuſatus ergo proditionis, quòd, cum Parum expugnare poſſet, a rege corruptus, infectis rebus a pugna diſceſſiſſet. eo tempore aeger erat vulneribus, quae in oppugnando oppido acceperat. itaque quoniam ipſe pro ſe dicere non poſſet, verba pro eo fecit frater ejus Tiſagoras. cauſa cognita, capitis abſolutus, pecunia multatus eſt; eaque lis quinquaginta ta-

lentis aeſtimata eſt, quantus in claſſem ſumptus factus erat. hanc pecuniam quòd ſolvere non poterat, in vincula publica conjectus eſt, ibique diem obiit ſupremum. Hic etſi crimine Pario eſt 8
accuſatus, tamen alia fuit cauſa damnationis. namque Athenienſes propter Piſiſtrati tyrannidem, quae paucis annis ante fuerat, omnium ſuorum civium potentiam extimeſcebant. Miltiades multum in imperiis, magiſtratibuſque verſatus, non videbatur poſſe eſſe privatus, praeſertim cum conſuetudine, ad imperii cupiditatem trahi videretur. nam Cherſoneſi omnes illos, quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem; tyrannuſque fuerat appellatus, ſed juſtus: non erat enim vi conſecutus, ſed ſuorum voluntate, eamque poteſtatem bonitate retinuerat. omnes autem et habentur et dicuntur tyranni, qui poteſtate ſunt perpetua in ea civitate, quae libertate uſa eſt. ſed in Miltiade erat cum ſumma humanitas, tum mira comitas, ut nemo tam humilis eſſet, cui non ad eum aditus pateret: magna au-

toritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. haec populus reſpiciens, maluit eum innoxium plecti, quam ſe diutius eſſe in timore.

THEMISTOCLES.

THEMISTOCLES, Neoclis filius, Athenienſis. hujus vitia ineuntis adoleſcentiae magnis ſunt emendata virtutibus; adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. ſed ab initio eſt ordiendum. pater ejus Neocles generoſus fuit. is uxorem Halicarnaſſiam civem duxit, ex qua natus eſt Themiſtocles. qui cum minus eſſet probatus parentibus, quod et liberius vivebat, et rem familiarem negligebat; a patre exhaeredatus eſt. quae contumelia non fregit eum, ſed erexit. nam cum judicaſſet, ſine ſumma induſtria non poſſe eam extingui, totum ſe dedidit reipublicae, diligentius amicis, famaeque ſerviens. multum in judiciis privatis verſabatur: ſaepe in concionem populi prodibat: nulla res major ſine eo gerebatur, celeriterque quae opus erant, reperiebat, facile eadem oratione explicabat. neque minus in rebus gerendis promptus, quam excogitandis, erat; quod et de inſtanti-

bus, (ut ait Thucydides,) veriſſime judicabat, et de futuris callidiſſime conjiciebat. quo factum eſt, ut brevi tempore
2 illuſtraretur. Primus autem gradus fuit capeſſendae reipublicae, bello Corcyraeo: ad quod gerendum praetor a populo factus, non ſolum praeſenti bello, ſed etiam reliquo tempore, ferociorem reddidit civitatem. nam cum pecunia publica, quae ex metallis redibat, largitione magiſtratuum quotannis interiret; ille perſuaſit populo, ut eâ pecuniâ claſſis centum navium aedificaretur. qua celeriter effecta, primum Corcyraeos fregit, deinde maritimos praedones conſectando, mare tutum reddidit. in quo cum divitiis ornavit, tum etiam peritiſſimos belli navalis fecit Athenienſes. id quantae ſaluti fuerit univerſae Graeciae, bello cognitum eſt Perſico. nam cum Xerxes et mari et terra bellum univerſae inferret Europae; cum tantis eam copiis invaſit, quantas neque antea, neque poſtea habuit quiſquam. hujus enim claſſis, mille et ducentarum navium longarum fuit, quam duo millia onerariarum ſequebantur: terreſtres autem exercitus ſep-

tingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. cujus de adventu cum fama in Graeciam eſſet perlata, et maxime Athenienſes peti dicerentur, propter pugnam Marathoniam; miſerunt Delphos conſultum, quidnam facerent de rebus ſuis. deliberantibus Pythia reſpondit, ut moenibus ligneis ſe munirent. id reſponſum quò valeret, cum intelligeret nemo, Themiſtocles perſuaſit, conſilium eſſe Apollinis, ut in naves ſe ſuaque conferrent: eum enim a deo ſignificari murum ligneum. tali conſilio probato, addunt ad ſuperiores, totidem naves triremes; ſuaque omnia, quae moveri poterant, partim Salaminem, partim Troezenem aſportant: arcem ſacerdotibus, pauciſque majoribus natu, ac ſacra procuranda tradunt, reliquum oppidum relinquunt. Hujus conſilium pleriſque civitatibus diſplicebat, et in terra dimicare magis placebat. itaque miſſi ſunt delecti cum Leonida Lacedaemoniorum rege, qui Thermopylas occuparent, longiuſque barbaros progredi non paterentur. hi vim hoſtium non ſuſtinuerunt, eoque loco omnes interie-

runt. at classis communis Graeciae trecentarum navium, in qua ducentae erant Athenienſium, primum apud Artemiſium, inter Euboeam continentemque terram, cum classiariis regis conflixit. anguſtias enim Themiſtocles quaerebat, ne multitudine circumiretur. hîc etſi pari praelio diſceſſerant, tamen eodem loco non ſunt auſi manere, quòd erat periculum, ne ſi pars navium adverſariorum Euboeam ſuperaſſet, ancipiti premerentur periculo. quo factum eſt, ut ab Artemiſio diſcederent, et adverſum Athenas apud Salamina, claſſem ſuam conſti-
4 tuerent. At Xerxes Thermopylis expugnatis, protinus acceſſit Aſtu, idque nullis defendentibus, interfectis ſacerdotibus, quos in arce invenerat, incendio delevit. cujus flamma perterriti claſſiarii cum manere non auderent, et plurimi hortarentur, ut domos ſuas quiſque diſcederent, moenibuſque ſe defenderent; Themiſtocles unus reſtitit, et univerſos eſſe pares aiebat, diſperſos teſtabatur perituros; idque Eurybiadi Regi Lacedaemoniorum, qui tum ſummae imperii praeerat, fore affirmabat. quem cum mi-

nus, quam vellet, moveret, noctu de ſervis ſuis, quem habuit fideliſſimum, ad regem miſit, ut ei nuntiaret ſuis verbis, adverſarios ejus in fuga eſſe; qui ſi diſceſſiſſent, majore cum labore et longinquiore tempore bellum confecturum, cum ſingulos conſectari cogeretur; quos ſi ſtatim aggrederetur, brevi univerſos oppreſſurum. hoc eò valebat, ut ingratiis ad depugnandum omnes cogerentur. hac re audita, barbarus nihil doli ſubeſſe credens, poſtridie alieniſſimo ſibi loco, contrà opportuniſſimo hoſtibus, adeo anguſto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. victus ergo eſt magis conſilio Themiſtoclis, quam armis Graeciae. Hîc barbarus etſi male rem geſſerat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere poſſet hoſtes. interim tamen ab eodem gradu depulſus eſt. nam Themiſtocles verens, ne bellare perſeveraret, certiorem eum fecit, id agi, ut pons, quem ille in Helleſponto fecerat, diſſolveretur, ac reditu in Aſiam excluderetur; idque ei perſuaſit. itaque qua ſex menſibus iter fecerat, eadem mi-

nus diebus triginta in Aſiam reverſus eſt, ſeque a Themiſtocle non ſuperatum, ſed conſervatum judicavit. ſic unius viri prudentia Graecia liberata eſt, Europaeque ſuccubuit Aſia. haec altera victoria, quae cum Marathonio poſſit comparari tropaeo. nam pari modo, apud Salamina, parvo numero navium, maxima poſt hominum memoriam claſſis eſt de-
6 victa. Magnus hoc bello Themiſtocles fuit, nec minor in pace. cùm enim Phalareo portu neque magno, neque bono Athenienſes uterentur, hujus conſilio triplex Piraeei portus conſtitutus eſt; iſque moenibus circumdatus, ut ipſam urbem dignitate aequipararet, utilitate
5 ſuperaret. idemque muros Athenienſium reſtituit praecipuo ſuo periculo. namque Lacedaemonii cauſam idoneam nacti propter Barbarorum excurſiones, qua negarent oportere extra Peloponneſum ullam urbem haberi, ne eſſent loca munita, quae hoſtes poſſiderent; Athenienſes aedificantes prohibere ſunt conati. hoc longe aliò ſpectabat, atque videri volebant. Athenienſes enim duabus victoriis, Marathonia et Salaminia, tantam

gloriam apud omnes gentes erant conſecuti, ut intelligerent Lacedaemonii, de principatu ſibi cum his certamen fore: quare eos quam infirmiſſimos eſſe volebant. poſtquam autem audierunt muros inſtrui, legatos Athenas miſerunt, qui id fieri vetarent. his praeſentibus deſierunt, ac ſe de ea re legatos ad eos miſſuros dixerunt. hanc legationem ſuſcepit Themiſtocles, et ſolus primo profectus eſt: reliqui legati ut tum exirent, cum ſatis altitudo muri extructa videretur, praecepit: ut interim omnes ſervi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, ſive ſacer eſſet, ſive profanus, ſive privatus, ſive publicus; ſed undique quod idoneum ad muniendum putarent, congererent. quo factum eſt, ut Athenienſium muri ex ſacellis ſepulchriſque conſtarent. Themiſtocles autem, ut 7
Lacedaemonem venit, adire ad magiſtratus noluit, et dedit operam ut quam longiſſime tempus duceretur; cauſam interponens, ſe collegas exſpectare. cum Lacedaemonii quererentur, opus nihilominus fieri, eumque ea re conari fallere, interim reliqui legati ſunt conſequuti; a

quibus cum audiſſet, non multum ſupereſſe munitionis, ad Ephoros Lacedaemoniorum acceſſit, penes quos ſummum imperium erat; atque apud eos contendit, falſa his eſſe delata: quare aequum eſſe, illos, viros bonos nobileſque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent: interea ſe obſidem retinerent. geſtus eſt ei mos, treſque legati, functi ſummis honoribus, Athenas miſſi ſunt. cum his collegas ſuos Themiſtocles juſſit proficiſci; eiſque praedixit, ut ne prius Lacedaemoniorum legatos dimitterent, quam ipſe eſſet remiſſus. hos poſtquam Athenas perveniſſe ratus eſt, ad magiſtratum Senatumque Lacedaemoniorum adiit, et apud eos liberrime profeſſus eſt, Athenienſes ſuo conſilio, quod communi jure gentium facere poſſent, Deos publicos, ſuoſque patrios, ac penates quo facilius ab hoſte poſſent defendere, muris ſepſiſſe: neque eo quod inutile eſſet Graeciae, feciſſe. nam illorum urbem ut propugnaculum oppoſitum eſſe barbaris, apud quam, jam bis claſſis regia feciſſet naufragium: Lacedaemonios autem male et injuſte facere, qui id potius

intuerentur, quod ipsorum dominationi, quam quod universae Graeciae utile esset: quare si suos legatos recipere vellent, quos Athenas miserant, se remitterent, aliter illos nunquam in patriam recepturi. Hic tamen non effugit civium suorum invidiam. namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, testularum suffragiis e civitate ejectus, Argos habitatum concessit. hîc cum propter multas ejus virtutes magna cum dignitate viveret, Lacedaemonii legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quòd societatem cum rege Persarum ad Graeciam opprimendam feciſſet. hoc crimine absens proditionis est damnatus. id ut audivit, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit. ibi cum ejus principes civitatis animadvertisset timere, ne propter se, bellum his Lacedaemonii et Athenienses indicerent, ad Admetum Molossorum regem, cum quo ei hospitium fuerat, confugit. huc cum venisset, et in praesentia rex abesset, quò majore religione se receptum tueretur, filiam ejus parvulam arripuit, et cum ea se in sa-

crarium, quod ſumma colebatur ceremonia, conjecit: inde non prius egreſſus eſt, quam rex eum data dextra in fidem reciperet, quam praeſtitit. nam cum ab Athenienſibus et Lacedaemoniis expoſceretur publice, ſupplicem non prodidit; monuitque, ut conſuleret ſibi: difficile enim eſſe, in tam propinquo loco tutò eum verſari. itaque Pydnam eum deduci juſſit, et quod ſatis eſſet praeſidii dedit. hac re audita, hic in navim omnibus ignotus aſcendit: quae cum tempeſtate maxima Naxum ferretur, ubi tum Athenienſium erat exercitus; ſenſit Themiſtocles, ſi eò perveniſſet, ſibi eſſe pereundum. hac neceſſitate coactus, domino navis, quis ſit, aperit, multa pollicens, ſi ſe conſervaſſet. at ille clariſſimi viri captus miſericordia, diem noctemque procul ab inſula in ſalo navem tenuit in anchoris, neque quenquam ex ea exire paſſus eſt: inde Epheſum pervenit, ibique Themiſtoclem exponit: cui ille pro meritis gratiam
9 poſtea retulit. Scio pleroſque ita ſcripſiſſe, Themiſtoclem Xerxe regnante in Aſiam tranſiſſe. ſed ego potiſſimum Thucydidi credo, quòd aetate proximus erat,

qui illorum temporum hiſtoriam reliquerunt, et ejuſdem civitatis fuit. is autem ait, ad Artaxerxem eum veniſſe, atque his verbis epiſtolam miſiſſe: Themiſtocles veni ad te, qui plurima mala omnium Grajorum in domum tuam intuli, cum mihi neceſſe fuit adverſus patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. idem multo plura bona feci, poſtquam in tuto ipſe, et ille in periculo eſſe coepit. nam cum in Aſiam reverti nollet, proelio apud Salamina facto, literis eum certiorem feci, id agi, ut pons, quem in Helleſponto fecerat, diſſolveretur, atque ab hoſtibus circumiretur: quo nuntio, ille periculo eſt liberatus. nunc autem ad te confugi exagitatus a cuncta Graecia, tuam petens amicitiam: quam ſi ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus eſt. ea autem rogo, ut de his rebus, de quibus tecum loqui volo, annum mihi temporis des, eoque tranſacto me ad te venire patiaris. Hujus rex animi magnitudinem admirans, cupienſque talem virum ſibi conciliari, veniam dedit. ille omne illud tempus lite-

ris, ſermonique Perſarum dedit: quibus adeo eruditus eſt, ut multo commodius dicatur apud regem verba feciſſe, quam hi poterant, qui in Perſide erant nati. hîc cum multa regi eſſet pollicitus, gratiſſimumque illud, ſi ſuis uti conſiliis vellet, illum Graeciam bello oppreſſurum; magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Aſiam rediit, domiciliumque Magneſiae ſibi conſtituit. namque hanc urbem ei rex donarat, his uſus verbis, quae ei panem praeberet: (ex qua regione quinquaginta ei talenta quotannis redibant:) Lampſacum, unde vinum ſumeret: Myuntem, ex qua opſonium haberet. hujus ad noſtram memoriam monumenta manſerunt duo: ſepulchrum prope oppidum, in quo eſt ſepultus: ſtatuae, in foro Magneſiae. de cujus morte multis modis apud pleroſque ſcriptum eſt, ſed nos eundem potiſſimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magneſiae, morbo mortuum: neque negat fuiſſe famam, venenum ſua ſponte ſumſiſſe, cùm ſe, quae regi de Graecia opprimenda pollicitus eſſet, praeſtare poſſe

desperaret. idem ossa ejus clam in Attica ab amicis esse sepulta, quoniam legibus non concederetur, quòd proditionis esset damnatus, memoriae prodidit.

ARISTIDES.

ARISTIDES Lysimachi filius, Athenienſis, aequalis fere fuit Themiſtocli. itaque cum eo de principatu contendit, namque obtrectarunt inter ſe. in his autem cognitum eſt quanto antiſtaret eloquentia innocentiae. quanquam enim adeo excellebat Ariſtides abſtinentiâ, ut unus poſt hominum memoriam, quod quidem nos audiverimus, cognomine Juſtus ſit appellatus; tamen a Themiſtocle collabefactus teſtulâ illâ, exilio decem annorum multatus eſt. qui quidem cum intelligeret reprimi concitatam multitudinem non poſſe, cedenſque animadverteret quendam ſcribentem, ut patriâ pelleretur; quaeſiſſe ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid Ariſtides commiſiſſet, cur tanta poena dignus duceretur? cui ille reſpondit, ſe ignorare Ariſtidem, ſed ſibi non placere, quòd tam cupide elaboraſſet, ut praeter caeteros, Juſtus appellaretur. hic decem annorum legitimam poenam non

pertulit. nam poſtquam Xerxes in Graeciam deſcendit, ſexto fere anno poſtquam erat expulſus, plebiſcito in patriam reſtitutus eſt. Interfuit autem pug- 2
nae navali apud Salamina, quae facta eſt prius quam poenâ liberaretur. idem praetor fuit Athenienſium apud Plataeas, in proelio quo Mardonius fuſus, barbarorumque exercitus eſt interfectus. neque aliud eſt ullum hujus in re militari illuſtre factum, quam hujus imperii memoria: juſtitiae vero, et aequitatis, et innocentiae multa. imprimis, quod ejus aequitate factum eſt, cum in communi claſſe eſſet Graeciae ſimul cum Pauſania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut ſumma imperii maritimi ab Lacedaemoniis transferretur ad Athenienſes: namque ante id tempus, et mari et terra duces erant Lacedaemonii. tum autem et intemperantiâ Pauſaniae, et juſtitiâ factum eſt Ariſtidis, ut omnes fere civitates Graeciae ad Athenienſium ſocietatem ſe applicarent; et adverſus barbaros, hos duces deligerent ſibi, quò facilius repellerent, ſi forte bellum renovare conarentur. Ad claſſes aedifican- 3

das, exercituſque comparandos, quantum pecuniae quaeque civitas daret, Ariſtides delectus eſt, qui conſtitueret. ejus arbitrio quadringenta et ſexaginta talenta quotannis Delum ſunt collata: id enim commune aerarium eſſe voluerunt. quae omnis pecunia poſtero tempore Athenas tranſlata eſt. hic qua fuerit abſtinentia, nullum eſt certius indicium, quàm quòd, cum tantis rebus praefuiſſet, in tanta paupertate deceſſit, ut, quî efferretur, vix reliquerit. quo factum eſt, ut filiae ejus publicè alerentur, et de communi aerario dotibus datis, collocarentur. deceſſit autem fere poſt annum quartum, quàm Themiſtocles Athenis erat expulſus.

PAUSANIAS.

PAUSANIAS Lacedaemonius, magnus homo, ſed varius in omni genere vitae fuit. nam ut virtutibus eluxit, ſic vitiis eſt obrutus. cujus illuſtriſſimum eſt praelium apud Plataeas. namque illo duce, Mardonius Satrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Perſarum et manu fortis, et conſilii plenus, cum ducentis millibus peditum, quos viritim legerat; et viginti millibus equitum, haud ita magna manu, Graecia fugatus eſt; eoque ipſe dux cecidit praelio. qua victoria elatus plurima miſcere coepit, et majora concupiſcere. ſed primum in eo eſt reprehenſus, quòd ex praeda tripodem aureum Delphis poſuiſſet, epigrammate ſcripto, in quo erat haec ſententia: ſuo ductu Barbaros apud Plataeas eſſe deletos, ejuſque victoriae ergo Apollini donum dediſſe. hos verſus Lacedaemonii exſcalpſerunt, neque aliud ſcripſerunt, quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Per-

2 ſae erant victi. Poſt id praelium, eundem Pauſaniam cum claſſe communi Cyprum, atque Helleſpontum miſerunt, ut ex his regionibus barbarorum praeſidia depelleret. pari felicitate in ea re uſus, elatiùs ſe gerere coepit, majoreſque appetere res. nam cùm Byzantio expugnato cepiſſet complures Perſarum nobiles, atque in his nonnullos Regis propinquos; hos clam Xerxi remiſit, ſimulans ex vinculis publicis effugiſſe; et cum his Gongylum Eretrienſem, qui literas Regi redderet, in quibus haec fuiſſe ſcripta Thucydides memoriae prodidit: Pauſanias Dux Spartae, quos Byzantii ceperat, poſtquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri miſit; ſeque tecum affinitate conjungi cupit: quare, ſi tibi videtur, des ei filiam tuam nuptum. id ſi feceris, et Spartam, et caeteram Graeciam ſub tuam poteſtatem te adjuvante, ſe redacturum pollicetur. his de rebus ſi quid geri volueris, certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur. rex tot hominum ſalute, tam ſibi neceſſariorum, magnopere gaviſus, confeſtim cum epiſtola Artabazum ad Pauſaniam

mittit. in qua eum collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quae pollicetur. si fecerit, nullius rei a se repulsam laturum. hujus, Pausanias, voluntate cognita, alacrior ad rem gerendam factus, in suspicionem cecidit Lacedaemoniorum. in quo facto domum revocatus, accusatus capitis, absolvitur; multatur tamen pecuniâ: quam ob causam, ad classem remissus non est. At ille 3
post non multo, sua sponte ad exercitum rediit, et ibi non callidâ, sed dementi ratione, cogitata patefecit. non enim mores patrios solum, sed etiam cultum, vestitumque mutavit. apparatu regio utebatur, veste Medica: satellites Medi et Aegyptii sequebantur: epulabatur more Persarum luxuriosius, quàm, qui aderant perpeti possent: aditum petentibus conveniendi non dabat: superbe respondebat, et crudeliter imperabat: Spartam redire nolebat: Colonas, qui locus in agro Troade est, se contulerat: ibi consilia cùm patriae, tum sibi inimica capiebat. id postquam Lacedaemonii resciverunt, legatos ad eum cum scytala miserunt; in qua, more illorum erat scriptum, nisi

domum reverteretur, se capitis eum damnaturos. hoc nuntio motus sperans se etiam pecuniâ et potentiâ instans periculum posse depellere, domum rediit. huc ut venit, ab Ephoris in vincula publica conjectus est. licet enim legibus eorum, cuivis Ephoro hoc facere regi. hinc tamen se expedivit; neque eo magis carebat suspicione: nam opinio manebat, eum cum rege habere societatem. est genus quoddam hominum, quod Helotes vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedaemoniorum colit, servorumque munere fungitur. hos quoque solicitare spe libertatis existimabatur: sed quòd harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non putabant de tali tamque claro viro, suspicionibus oportere judicari; sed expectan-
4 dum, dum se ipsa res aperiret. Interim Argilius quidam, adolescentulus, quem puerum Pausanias amore Venereo dilexerat, cùm epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum, quòd nemo eorum redisset, qui super tali causa eòdem missi erant; vincula epistolae la-

xavit, signoque detracto cognovit, si pertulisset, sibi esse pereundum. erant in eadem epistola, quae ad ea pertinebant, quae inter Regem, Pausaniamque convenerant. has ille literas Ephoris tradidit. non est praetereunda gravitas Lacedaemoniorum hoc loco. nam ne hujus quidem indicio impulsi sunt, ut Pausaniam comprehenderent; neque prius vim adhibendam putaverunt, quam se ipse indicasset. itaque huic indici, quid fieri vellent, praeceperunt. fanum Neptuni est Taenari, quod violari nefas putant Graeci. eò ille index confugit: in ara consedit. hanc juxta, locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. huc ex Ephoris quidam descenderunt. Pausanias, ut audivit Argilium confugisse in aram, perturbatus eò venit; quem cum supplicem Dei videret in ara sedentem, quaerit, causae quid sit tam repentini consilii: huic ille, quid ex literis comperisset, aperit. tanto magis Pausanias perturbatus orare coepit, ne enuntiaret, nec se meritum de illo optimè, proderet. quòd si eam veniam sibi dedisset, tantisque implici-

tum rebus ſublevâſſet, magno ei praemio futurum. His rebus, Ephori, cognitis, ſatius putaverunt in urbe eum comprehendi. quò cum eſſent profecti, et Pauſanias placato Argilio, ut putabat, Lacedaemonem reverteretur; in itinere, cum jam in eo eſſet, ut comprehenderetur, e vultu cujuſdam Ephori, qui eum admonere cupiebat, inſidias ſibi fieri intellexit. itaque paucis antè gradibus quàm qui ſequebantur, in aedem Minervae, quae Chalcioecus vocatur, confugit. hinc ne exire poſſet ſtatim, Ephori valvas ejus aedis obſtruxerunt, tectumque ſunt demoliti, quo facilius ſubdio interiret. dicitur eo tempore matrem Pauſaniae vixiſſe; eamque, jam magno natu, poſtquam de ſcelere filii comperit, in primis ad filium claudendum, lapidem ad introitum aedis attuliſſe. ſic Pauſanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. hic cum ſemianimis de templo elatus eſſet, confeſtim animam efflavit. cujus mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quò hi, qui ad ſupplicium

essent dati; displicuit pluribus; et procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. inde posterius Dei Delphici responso erutus, atque eodem loco sepultus, ubi vitam finierat.

CIMON.

CIMON Miltiadis filius, Athenienſis, duro admodum initio uſus eſt adoleſcentiae. nam cum pater ejus litem aeſtimatam populo ſolvere non potuiſſet, ob eamque cauſam in vinculis publicis deceſſiſſet; Cimon eâdem cuſtodiâ tenebatur, neque legibus Athenienſium emitti poterat, niſi pecuniam, quâ pater multatus eſſet, ſolviſſet. habebat autem in matrimonio ſororem ſuam germanam, nomine Elpinicen, non magis amore, quàm patrio more, ductus. nam Athenienſibus licet, eodem patre natas, uxores ducere. hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generoſus, quam pecunioſus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam ſibi uxorem daret: id ſi impetrâſſet, ſe pro illo pecuniam ſoluturum. is cum talem conditionem aſpernaretur, Elpinice negavit ſe paſſuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire; quoniamque prohibere poſſet, ſe Calliae nuptu-

ram, si ea, quae polliceretur, praestitisset. Tali modo custodiâ liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. habebat enim satis eloquentiae, summam liberalitatem, magnam prudentiam cum juris civilis, tum rei militaris, quòd cum patre, a puero in exercitu fuerat versatus. itaque hic et populum urbanum in sua tenuit potestate, et apud exercitum plurimum valuit autoritate. primum imperator apud flumen Strymona magnas copias Thracum fugavit: oppidum Amphipolim constituit, eòque decem millia Athenienſium in coloniam misit. idem iterum apud Mycalem, Cypriorum et Phoenicum ducentarum navium classem devictam cepit; eodemque die pari fortunâ in terra usus est. namque hostium navibus captis, statim ex classe copias suas eduxit, barbarorumque uno concursu maximam vim prostravit. quâ victoriâ, magnâ praedâ potitus, cum domum reverteretur, quòd jam nonnullae insulae propter acerbitatem imperii defecerant, benè animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coëgit: Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quòd

contumaciùs ſe geſſerat, vacuefecit: ſeſſores veteres urbe inſulâque ejecit, agros civibus diviſit: Thaſios opulentia fretos ſuo adventu fregit. his ex manubiis arx Athenarum, quâ ad meridiem vergit, eſt
3 ornata. Quibus rebus cùm unus in civitate maximè floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater ſuus, caeterique Athenienſium principes. nam teſtarum ſuffragiis, quod illi oſtraciſmum vocant, decem annorum exilio multatus eſt. cujus facti celeriùs Athenienſes quàm ipſum poenituit. nam cum ille forti animo invidiae ingratorum civium ceſſiſſet, bellumque Lacedaemonii Athenienſibus indixiſſent; confeſtim notae ejus virtutis deſiderium conſecutum eſt. itaque poſt annum quintum quo expulſus erat, in patriam revocatus eſt. ille, quòd hoſpitio Lacedaemoniorum utebatur, ſatius exiſtimans contendere Lacedaemonem, ſuâ ſponte eſt profectus, pacemque inter duas potentiſſimas civitates conciliavit. poſt neque ita multò in Cyprum cum ducentis navibus Imperator miſſus, cum ejus majorem partem inſulae deviciſſet, in morbum implicitus, in oppido

Citio eſt mortuus. Hunc Athenien- 4
ſes non ſolùm in bello, ſed in pace diu deſideraverunt. fuit enim tantâ liberalitate, cùm compluribus locis praedia hortoſque haberet, ut nunquam eis cuſtodem impoſuerit fructûs ſervandi gratiâ; ne quis impediretur, quo minus ejus rebus, quibus vellet, frueretur. ſemper eum pediſſequi cum nummis ſunt ſecuti, ut, ſi quis opis ejus indigeret, haberet, quod ſtatim daret, ne differendo videretur negare. ſaepe, cùm aliquem offenſum fortunâ videret minùs benè veſtitum, ſuum amiculum dedit. quotidie ſic coena ei coquebatur, ut, quos invocatos vidiſſet in foro, omnes vocaret: quod facere nullum diem praetermittebat. nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit. multos locupletavit: complures pauperes mortuos, qui unde efferrentur, non reliquiſſent, ſuo ſumptu extulit. ſic ſe gerendo, minimè eſt mirandum, ſi et vita ejus fuit ſecura, et mors acerba.

LYSANDER.

LYSANDER Lacedaemonius magnam reliquit ſui famam, magis felicitate, quam virtute partam. Athenienſes enim in Peloponneſios ſexto et viceſimo anno bellum gerentes confeciſſe, apparet. id qua ratione conſecutus ſit, latet. non enim virtute ſui exercitus, ſed immodeſtia factum eſt adverſariorum; qui, quòd dicto audientes imperatoribus ſuis non erant, diſpalati in agris, relictis navibus, in hoſtium venerunt poteſtatem: quo facto Athenienſes ſe Lacedaemoniis dediderunt. hac victoria Lyſander elatus, cum antea ſemper factioſus audaxque fuiſſet, ſic ſibi indulſit, ut ejus opera in maximum odium Graeciae Lacedaemonii pervenerint. nam cum hanc cauſam Lacedaemonii dictitaſſent ſibi eſſe belli, ut Athenienſium impotentem dominationem refringerent, poſtquam apud Aegos flumen Lyſander claſſis hoſtium eſt potitus, nihil aliud molitus eſt, quam ut omnes civitates in ſua teneret

poteſtate, cum id ſe Lacedaemoniorum causâ facere ſimularet. namque undique qui Athenienſium rebus ſtuduiſſent, ejectis, decem delegerat in unaquaque civitate, quibus ſummum imperium, poteſtatemque omnium rerum committeret. horum in numerum nemo admittebatur, niſi aut qui ejus hoſpitio contineretur, aut ſe illius fore proprium fide confirmaret. Ita decemvirali 2
poteſtate in omnibus urbibus conſtitutâ, ipſius nutu omnia gerebantur. cujus de crudelitate ac perfidia, ſatis eſt unam rem, exempli gratia, proferre, ne de eodem plura enumerando fatigemus lectores. victor ex Aſia cum reverteretur, Thaſumque divertiſſet, quòd ea civitas praecipua fide fuerat erga Athenienſes, proinde ac ſi iidem firmiſſimi ſolerent eſſe amici, qui conſtantes fuiſſent inimici, eam pervertere concupivit. vidit autem, niſi in eo occultaſſet voluntatem, futurum, ut Thaſii dilaberentur, conſulerentque rebus ſuis.**Itaque de- 3
cemviralem ſuam poteſtatem, ſui ab illo conſtitutam ſuſtulerunt. quo dolore incenſus, iniit conſilia, Reges Lacedaemo-

niorum tollere. ſed ſentiebat, id ſe ſine ope deorum facere non poſſe, quòd Lacedaemonii omnia ad oracula referre conſueverant. primum itaque Delphos corrumpere eſt conatus. cum id non potuiſſet, Dodonam adortus eſt. hinc quoque repulſus dixit ſe vota ſuſcepiſſe, quae Jovi Ammoni ſolveret, exiſtimans ſe Afros facilius corrupturum. hac ſpe cum profectus eſſet in Africam, multum eum Antiſtites Jovis fefellerunt. nam non ſolum corrumpi non potuerunt, ſed etiam legatos Lacedaemona miſerunt, qui Lyſandrum accuſarent, quòd ſacerdotes ſani corrumpere conatus eſſet. accuſatus hoc crimine, judicumque abſolutus ſententiis, Orchomeniis miſſus ſubſidio, occiſus eſt a Thebanis apud Haliartum. quàm vere de eo foret judicatum, oratio indicio fuit, quae poſt mortem in domu ejus reperta eſt, in qua ſuadet Lacedaemoniis, ut regia poteſtate diſſoluta, ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum; ſed ita ſcripta, ut Deorum videretur congruere ſententiae, quam ille ſe habiturum, pecunia fidens, non dubitabat. hanc ei ſcripſiſſe Cleon Halicarnaſ-

ſeus dicitur. Atque hoc loco non eſt praetereundum factum Pharnabazi ſatrapis regii. nam cum Lyſander praefectus claſſis in bello multa crudeliter avareque feciſſet, deque his rebus ſuſpicaretur ad cives ſuos eſſe perlatum, petiit a Pharnabazo, ut ad Ephoros ſibi teſtimonium daret, quanta ſanctitate bellum geſſiſſet, ſocioſque tractaſſet, deque ea re accurate ſcriberet: magnam enim ejus auctoritatem in ea re futuram. huic ille liberaliter pollicetur, librum gravem multis verbis conſcripſit, in quo ſummis eum effert laudibus. quem cum legiſſet, probaſſetque, dum obſignatur, alterum pari magnitudine, ut diſcerni non poſſet, ſignatum ſubjecit; in quo accuratiſſime ejus avaritiam perfidiamque accuſarat. hinc Lyſander domum cum rediſſet, poſtquam de ſuis rebus geſtis apud maximum magiſtratum, quae voluerat, dixerat, teſtimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit. hunc, ſummoto Lyſandro, cùm Ephori cognôſſent, ipſi legendum dederunt. ita ille imprudens ipſe ſuus fuit accuſator. 4

ALCIBIADES.

ALCIBIADES Cliniae filius, Athenienſis. in hoc natura, quid efficere poſſit, videtur experta. conſtat enim inter omnes, qui de eo memoriae prodiderunt, nihil illo fuiſſe excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus. natus in ampliſſima civitate, ſummo genere, omnium aetatis ſuae multo formoſiſſimus, ad omnes res aptus, conſiliique plenus. namque imperator fuit ſummus mari et terra; diſertus, ut in primis dicendo valeret; et tanta erat commendatio oris, atque orationis, ut nemo ei dicendo poſſet reſiſtere. idem, cùm tempus poſceret, laborioſus, patiens, liberalis, ſplendidus, non minus in vita, quam victu; affabilis, blandus, temporibus callidiſſime inſerviens. idem, ſimul ac ſe remiſerat, nec cauſa ſuberat, quare animi laborem perferret, luxurioſus, diſſolutus, libidinoſus, intemperans reperiebatur; ut omnes admirarentur, in uno homine tantam diſſimilitudinem, tam-

que diverſam naturam. Educatus eſt in 2
domo Periclis, (privignus enim ejus fuiſſe dicitur) eruditus a Socrate. ſocerum habuit Hipponicum, omnium Graecorum ditiſſimum, ut, ſi ipſe fingere vellet, neque plura bona reminiſci, neque majora poſſet conſequi, quam vel fortuna vel natura tribuerat. ineunte adoleſcentia amatus eſt a multis, more Graecorum, in eis a Socrate, de quo mentionem facit Plato in Sympoſio: namque eum induxit commemorantem ſe pernoctâſſe cum Socrate, neque aliter ab eo ſurrexiſſe, ac filius a parente debuerat. poſteaquam robuſtior eſt factus, non minus multos amavit: in quorum amore, quoad licitum eſt, odioſa multa delicate jocoſeque fecit: quae referremus, niſi majora potioraque haberemus. Bello Peloponneſiaco hujus conſilio atque auctoritate 3
Athenienſes bellum Syracuſanis indixerunt: ad quod gerendum ipſe dux delectus eſt. duo praeterea collegae dati, Nicias et Lamachus. id cum appararetur, priuſquam claſſis exiret, accidit, ut una nocte omnes Hermae, qui in oppido erant Athenis, dejicerentur, praeter u-

num, qui ante januam Andocidis erat, Andocidisque Hermes vocatus est. hoc cum appareret, non sine magna multorum consensione esse factum, quòd non ad privatam, sed ad publicam rem pertineret, magnus multitudini timor est injectus, ne qua repentina vis in civitate existeret, quae libertatem opprimeret populi. hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, quod et potentior et major, quam privatus, existimabatur. multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam opera forensi suos reddiderat. quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescunque in publicum prodisset, ad se converteret, neque ei par quisquam in civitate poneretur. itaque non solum spem in eo habebant maximam, sed etiam timorem, quòd et obesse plurimum et prodesse poterat. aspergebatur etiam infamiâ, quòd in domo sua facere mysteria dicebatur, quod nefas erat more Athenienſium; idque non ad religionem, sed ad conjurationem pertinere existimabatur. Hoc crimine in contentionem ab inimicis compellabatur. sed instabat tempus ad bellum proficiscendi; id ille intu-

ens, neque ignorans civium ſuorum conſuetudinem, poſtulabat, ut, ſi quid de ſe agi vellent, potius de praeſenti quaeſtio haberetur, quam abſens invidiae crimine accuſaretur. inimici vero ejus quieſcendum in praeſenti, quia nocere ſe ei non poſſe intelligebant, et illud tempus exſpectandum decreverunt, quo exîſſet, ut ſic abſentem aggrederentur: itaque fecerunt. nam poſtquam in Siciliam eum perveniſſe crediderunt, abſentem, quòd ſacra violaſſet, reum fecerunt. qua de re cum ei nuntius a Magiſtratu in Siciliam miſſus eſt, ut domum ad cauſſam dicendam rediret, eſſetque in magna ſpe provinciae bene adminiſtrandae, non parere noluit, et in triremem, quae ad eum deportandum erat miſſa, aſcendit; ac Thurios in Italiam pervectus, multa ſecum reputans de immoderata civium ſuorum licentia, crudelitateque erga nobiles, utiliſſimum ratus impendentem evitare tempeſtatem, clam ſe a cuſtodibus ſubduxit, et inde primum Elidem, deinde Thebas venit. poſtquam autem ſe capitis damnatum bonis publicatis audivit, et id quod uſu venerat, Eumolpidas

ſacerdotes a populo coactos, ut ſe devoverent, ejuſque devotionis, quo teſtatior eſſet memoria, exemplum in pila lapidea inciſum, eſſe poſitum in publico, Lacedaemonem demigravit. ibi (ut ipſe praedicare conſueverat) non adverſus Patriam, ſed inimicos ſuos bellum geſſit, quòd iidem hoſtes eſſent civitati. nam cum intelligerent ſe plurimum prodeſſe reipublicae, ex ea ejeciſſe, pluſque irae ſuae, quam utilitati communi paruiſſe. itaque hujus conſilio Lacedaemonii cum Perſarum rege amicitiam fecerunt: deinde Deceliam in Attica munierunt, praeſidioque perpetuo ibi poſito, in obſidione Athenas tenuerunt. ejuſdem operâ Ioniam a ſocietate averterunt Athenienſium. quo facto, multo ſuperiores bello eſſe coeperunt. Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi ſunt facti, quam timore ab eo alienati. nam cum acerrimi viri praeſtantem prudentiam in omnibus rebus cognoſcerent, pertimuerunt, ne caritate patriae ductus aliquando ab ipſis deſciſceret, et cum ſuis in gratiam rediret. itaque tempus ejus interficiendi quaerere inſtituerunt. id Alcibiadi

diutius celari non potuit; erat enim ea ſagacitate, ut decipi non poſſet, praeſertim cum animum attendiſſet ad cavendum. itaque ad Tiſſaphernem praefectum regis Darii ſe contulit. cujus cum in intimam amicitiam perveniſſet, et Athenienſium, male geſtis in Sicilia rebus, opes ſeneſcere, contrà Lacedaemoniorum creſcere videret; initio cum Piſandro praetore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuntios colloquitur, et de reditu ſuo facit mentionem. erat enim eodem, quo Alcibiades, ſenſu, populi potentiae non amicus, et optimatum fautor. ab hoc deſtitutus, primum per Thraſybulum Lyci filium, ab exercitu recipitur, praetorque fit apud Samum: poſt ſuffragante Theramene, plebiſcito reſtituitur, parique abſens imperio praeficitur, ſimul cum Thraſybulo et Theramene. horum imperio tanta commutatio rerum facta eſt, ut Lacedaemonii, qui paulo ante victores viguerant, perterriti pacem peterent. victi enim erant quinque praeliis terreſtribus, tribus navalibus; in quibus ducentas naves triremes amiſerant, quae captae in

hoſtium venerant poteſtatem. Alcibiades ſimul cum collegis receperat Ioniam, Helleſpontum, multas praeterea urbes Graecas, quae in ora ſitae ſunt Aſiae; quarum expugnaverant complures, in his Byzantium: neque minus multos conſilio ad amicitiam adjunxerant, quòd in captos clementiâ fuerant uſi. Ita praedâ onuſti, locupletato exercitu, maximis rebus geſtis Athenas venerunt. his cum obviam univerſa civitas in Piraeeum deſcendiſſet, tanta fuit omnium expectatio viſendi Alcibiadis, ut ad ejus triremem vulgus conflueret, perinde ac ſi ſolus adveniſſet. ſic enim populo erat perſuaſum, et adverſas ſuperiores, et praeſentes ſecundas res accidiſſe ejus operâ. itaque et Siciliae amiſſum imperium, et Lacedaemoniorum victorias culpae ſuae tribuebant, quòd talem virum e civitate expuliſſent. neque id ſine cauſa arbitrari videbantur: nam poſtquam exercitui praeeſſe coeperat, neque terra, neque mari hoſtes pares eſſe potuerant. hic ut navi egreſſus eſt, quanquam Theramenes et Thraſybulus eiſdem rebus praefuerant, ſimul-

que venerant in Pyraeeum, tamen illum unum omnes proſequebantur, (et id quod nunquam antea uſu venerat, niſi Olympiae victoribus,) coronis aureis aeneiſque vulgo donabatur. ille lacrymans talem benevolentiam civium ſuorum accipiebat, reminiſcens priſtini temporis acerbitatem. poſtquam Aſtu venit, concione advocata, ſic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin ejus caſum lacrymarit, inimicumque his ſe oſtenderit, quorum operâ, patriâ pulſus fuerat; perinde ac ſi alius populus, non ille ipſe, qui tum flebat, eum ſacrilegii damnaſſet. reſtituta ergo huic ſunt publicè bona; iidemque illi Eumolpidae ſacerdotes rurſus reſecrare ſunt coacti, qui eum devoverant; pilaeque illae, in quibus devotio fuerit ſcripta, in mare praecipitatae. Haec Alcibiadi laetitia minus fuit diu- 6
turna. nam cum ei eſſent omnes honores decreti, totaque reſpublica domi belliique tradita, ut unius arbitrio gereretur; et ipſe poſtulaſſet, ut duo ſibi collegae darentur, Thraſybulus et Adimantus, neque id negatum eſſet; claſſe in Aſiam profectus, quòd apud Cymen mi-

nus ex ſententia rem geſſerat, in invidiam recidit. nihil enim eum non efficere poſſe ducebant. ex quo fiebat, ut omnia minus proſpere geſta ejus culpae tribuerent, cum eum aut negligenter, aut malitioſe feciſſe loquerentur: ſicut tum accidit; nam corruptum a Rege capere Cymen noluiſſe, arguebant. itaque huic maxime putamus malo fuiſſe nimiam opinionem ingenii, atque virtutis. timebatur enim non minus, quam diligebatur, ne ſecunda fortuna, magniſque opibus elatus, tyrannidem concupiſceret. quibus rebus factum eſt, ut abſenti magiſtratum abrogarent, et alium in ejus locum ſubſtituerent. id ille ut audivit, domum reverti noluit, et ſe Perinthum contulit, ibique tria caſtella communivit, Bornos, Byziam, Macrontichos; manuque collecta primus Graeciae in Thraciam introiit, glorioſius exiſtimans barbarorum praeda locupletari, quam Graiorum. qua ex re creverat cùm fama, tum opibus, magnamque amicitiam ſibi cum quibuſdam Regibus Thraciae
7 pepererat. Neque tamen a caritate patriae potuit recedere. nam cum apud Ae-

gos flumen Philocles praetor Athenienſium claſſem conſtituiſſet ſuam, neque longe abeſſet Lyſander praetor Lacedaemoniorum, qui in eo erat occupatus, ut bellum quam diutiſſime duceret, quòd ipſis pecunia a Rege ſuppeditabatur; contra Athenienſibus exhauſtis, praeter arma et naves, nihil erat ſuper; Alcibiades ad Athenienſium venit exercitum, ibique praeſente vulgo agere coepit, ſi vellent, ſe coacturum Lyſandrum aut dimicare, aut pacem petere: Lacedaemonios eò nolle confligere claſſe, quòd pedeſtribus copiis plus quam navibus valerent: ſibi autem eſſe facile Seuthen Regem Thracum deducere, ut eos terrâ depelleret: quo facto neceſſariò aut claſſe conflicturos, aut bellum compoſituros. id etſi vere dictum Philocles animadvertebat, tamen poſtulata facere noluit, quòd ſentiebat, ſe Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum; et ſi quid ſecundi eveniſſet, nullam in ea re ſuam partem fore: contra ea, ſi quid adverſi accidiſſet, ſe unum ejus delicti futurum reum. ab hoc diſcedens Alcibiades, quoniam, inquit, vic-

toriae patriae repugnas, illud moneo, juxta hoſtes caſtra habeas nautica. periculum eſt enim, ne immodeſtiâ militum noſtrorum occaſio detur Lyſandro noſtri opprimendi exercitûs. neque ea res illum fefellit. nam Lyſander, cum per ſpeculatores comperiſſet, vulgum Athenienſium in terram praedatum exîſſe, naveſque pene inanes relictas, tempus rei gerendae non dimiſit, eoque
7 impetu totum bellum delevit. At Alcibiades victis Athenienſibus, non ſatis tuta eadem loca ſibi arbitratus, penitus in Thraciam ſe ſupra Propontidem abdidit, ſperans ibi facillime ſuam fortunam occuli poſſe: ſed falſo: nam Thraces poſtquam eum cum magna pecunia veniſſe ſenſerunt, inſidias ei fecerunt; qui ea quae apportavit abſtulerunt, ipſum capere non potuerunt. ille cernens, nullum locum ſibi tutum in Graecia, propter potentiam Lacedaemoniorum, ad Pharnabazum in Aſiam tranſiit. quem quidem adeo ſua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. namque ei Grunium dederat in Phrygia caſtrum, ex quo quinquaginta talenta vectigalis ca-

piebat. qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedaemoniis ſervire poterat pati. itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione. ſed videbat id ſine rege Perſarum non poſſe fieri: ideoque eum amicum ſibi cupiebat adjungi. neque dubitabat facile ſe conſecuturum, ſi modo ejus conveniendi habuiſſet poteſtatem. nam Cyrum fratrem ei bellum clam parare Lacedaemoniis adjuvantibus ſciebat: id ſi ei aperuiſſet magnam ſe ab eo initurum gratiam videbat. Haec cum 8
moliretur, peteretque a Pharnabazo ut ad Regem mitteretur, eodem tempore Critias, caeterique tyranni Athenienſium, certos homines ad Lyſandrum in Aſiam miſerunt, qui eum certiorem facerent, niſi Alcibiadem ſuſtuliſſet, nihil earum rerum fore ratum, quas ipſe Athenis conſtituiſſet. quare ſi ſuas res geſtas manere vellet, illum perſequeretur. his Laco rebus commotus ſtatuit, accuratius ſibi agendum cum Pharnabazo. huic ergo renunciat, quae Regi cum Lacedaemoniis eſſent, irrita futura, niſi Alcibiadem vivum, aut mortuum tradidiſſet.

non tulit hoc Satrapes, et violare clementiam, quàm regis opes minui, maluit. itaque misit Syſamithren et Bagoam ad Alcibiadem interficiendum, cum ille eſſet in Phrygia, iterque ad regem pararet. miſſi, clam vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negotium, ut eum interficiant. illi cum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa caſam eam, in qua quieſcebat, eamque ſuccenderunt; ut incendio conficerent, quem manu ſuperari poſſe diffidebant. ille autem ſonitu flammae excitatus, quòd gladius ei erat ſubductus, familiaris ſui ſubalare telum eripuit. namque erat cum eo quidam ex Arcadia hoſpes, qui nunquam diſcedere voluerat. hunc ſequi ſe jubet, et id quod in praeſentia veſtimentorum fuit, arripuit: his in ignem ejectis, flammae vim tranſit. quem, ut Barbari incendium effugiſſe viderunt, telis eminus miſſis interfecerunt, caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt. at mulier, quae cum eo vivere conſueverat, muliebri ſua veſte contectum aedificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat com-

paratum. ſic Alcibiades annos circiter quadraginta natus, diem obiit ſupremum. Hunc infamatum a pleriſque tres 9
graviſſimi hiſtorici ſummis laudibus extulerunt: Thucydides, qui ejuſdem aetatis fuit; Theopompus, qui fuit poſt aliquanto natus; et Timaeus: qui quidem duo maledicentiſſimi, neſcio quo modo, in illo uno laudando conſenſerunt. nam ea quae ſupra diximus, de eo praedicarunt, atque hoc amplius, cum Athenis ſplendidiſſima civitate natus eſſet, omnes Athenienſes ſplendore ac dignitate vitae ſuperaſſe; poſtquam inde expulſus Thebas venerat, adeo ſtudiis eorum inſerviſſe, ut nemo eum labore corporiſque viribus poſſet aequiparare. omnes enim Boeotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini inſerviunt. eundem apud Lacedaemonios, quorum moribus ſumma virtus in patientia ponebatur, ſic duritiae ſe dediſſe, ut, parſimonia victûs atque cultûs, omnes Lacedaemonios vinceret: fuiſſe apud Thracas, homines vinolentos, rebuſque Venereis deditos; hos quoque in his rebus anteceſſiſſe: veniſſe ad Perſas, apud quos

ſumma laus eſſet fortiter venari, luxurioſe vivere; horum ſic imitatum conſuetudinem, ut illi ipſi eum in his maxime admirarentur. quibus rebus effeciſſe, ut apud quoſcunque eſſet, princeps poneretur, habereturque cariſſimus. ſed ſatis de hoc: reliquos ordiamur.

THRASYBULUS.

THRASYBULUS Lyci filius, Athenienſis. ſi per ſe virtus ſine fortuna ponderanda ſit, dubito an hunc primum omnium ponam. illi ſine dubio neminem praefero fide, conſtantia, magnitudine animi, in patriam amore. nam quod multi voluerunt, paucique potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare; huic contigit, ut a triginta oppreſſam tyrannis e ſervitute in libertatem vindicaret. ſed neſcio quo modo, cum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate praecurrerunt. primum Peloponneſio bello multa hic ſine Alcibiade geſſit; ille nullam rem ſine hoc: quae ille univerſa naturali quodem bono, fecit lucri. ſed illa tamen omnia communia Imperatoribus cum militibus et fortuna, quòd in praelii concurſu abit res a conſilio ad vires, vimque pugnantium. itaque jure ſuo nonnulla ab Imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat, ſeque hîc plus valuiſſe, quam ducis pru-

dentiam, vere poteſt praedicare. quare illud magnificentiſſimum factum proprium eſt Thraſybuli. nam cum triginta tyranni, praepoſiti a Lacedaemoniis, ſervitute oppreſſas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello pepercerat fortuna, partim patria expuliſſent, partim interfeciſſent, plurimorum bona publicata inter ſe diviſiſſent; non ſolum princeps, ſed et ſolus initio bellum his in-
2 dixit. Hic enim cum Phylen confugiſſet, (quod eſt caſtellum in Attica munitiſſimum,) non plus habuit ſecum, quam triginta de ſuis. hoc initium fuit ſalutis Atticorum, hoc robur libertatis clariſſimae civitatis. neque vero hic modo contemtus eſt primo a tyrannis, ſed et ejus ſolitudo, quae quidem res et illis contemnentibus, perniciei, et huic deſpecto, ſaluti fuit. haec enim illos ad perſequendum ſegnes, hos autem, tempore ad comparandum dato, fecit robuſtiores. quo magis praeceptum illud omnium in animis eſſe debet, Nihil in bello oportere contemni; nec ſine cauſa dici, Matrem timidi flere non ſolere. neque tamen pro opinione Thraſybuli auctae

ſunt opes. nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. hinc in Piraeeum tranſiit; Munychiamque munivit. hanc bis tyranni oppugnare ſunt adorti, ab eaque turpiter repulſi, protinus in urbem armis impedimentiſque amiſſis refugerunt. uſus eſt Thraſybulus non minus prudentia, quam fortitudine. nam cedentes violari vetuit: cives enim civibus parcere aequum cenſebat; neque quiſquam eſt vulneratus, niſi qui prior impugnare voluit. neminem jacentem veſte ſpoliavit: nil attigit, niſi arma quorum indigebat, et quae ad victum pertinebant. in ſecundo praelio cecidit Critias, dux tyrannorum, cum quidem adverſus Thraſybulum fortiſſime pugnaret. Hoc dejecto, Pauſanias venit Atticis auxilio, rex Lacedaemoniorum. is 3
inter Thraſybulum, et eos, qui urbem tenebant, fecit pacem, his conditionibus: ne qui praeter triginta tyrannos, et decem qui poſtea praetores creati, ſuperioris more crudelitatis erant uſi, afficerentur exilio; neve cujuſquam bona publicarentur; reipublicae procura-

tio populo redderetur. praeclarum hoc quoque Thraſybuli, quod reconciliata pace, cum plurimum in civitate poſſet, legem tulit; ne quis anteactarum rerum accuſaretur, neve multaretur; eamque illi Legem Oblivionis appellarunt. neque vero hanc tantum ferendam curavit, ſed etiam, ut valeret, effecit. nam cum quidam ex his, qui ſimul cum eo in exilio fuerant, caedem facere eorum vellet, cum quibus in gratiam reditum erat; publice prohibuit, et id quod pollicitus erat, praeſtitit. 4 Huic pro tantis meritis, honoris corona a populo data eſt, facta e duabus virgulis oleaginis; quae, quod amor civium non vis expreſſerat, nullam habuit invidiam, magnaeque fuit gloriae, bene ergo Pittacus ille, qui ſeptem ſapientûm numero eſt habitus, cum ei Mitylenaei multa millia jugerum agri muneri darent, nolite (rogo vos) inquit, mihi dare, quod multi invideant, plures etiam concupiſcant. quare ex iſtis nolo amplius, quam centum jugera, quae et meam animi aequitatem et veſtram voluntatem indicent. nam parva munera, diutina: locupletia, non pro-

pria esse consueverunt. illa igitur corona contentus Thrasybulus, neque amplius requisivit, neque quenquam honore se antecessisse existimavit. hic sequenti tempore, cum praetor classem ad Ciliciam appulisset, neque satis diligenter in castris ejus agerentur vigiliae, a barbaris, ex oppido noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus est.

CONON.

CONON Athenienſis, Peloponneſio bello acceſſit ad rempublicam, in eoque ejus opera magni fuit. nam et praetor pedeſtribus exercitibus praefuit, et praefectus claſſis res magnas mari geſſit. quas ob cauſas praecipuus ei honos habitus eſt. namque omnibus unus inſulis praefuit. in qua poteſtate Pharas cepit, coloniam Lacedaemoniorum. fuit etiam extremo Peloponneſio bello praetor, cum apud Aegos flumen copiae Athenienſium a Lyſandro ſunt devictae. ſed tum abfuit, eoque pejus res adminiſtrata eſt. nam et prudens rei militaris, et diligens erat imperii. itaque nemini erat his temporibus dubium, ſi adfuiſſet, illam Athenienſes calamitatem acceptu-
2 ros non fuiſſe. Rebus autem afflictis cum patriam obſideri audiſſet, non quaeſivit, ubi ipſe tuto viveret, ſed unde praeſidio poſſet eſſe civibus ſuis. itaque contulit ſe ad Pharnabazum Satrapen Ioniae et Lydiae, eundemque generum regis et

propinquum; apud quem ut multum gratiâ valeret, multo labore multiſque effecit periculis. nam cum Lacedaemonii Athenienſibus devictis in ſocietate non manerent, quam cum Artaxerxe fecerant; Ageſilaumque bellatum miſiſſent in Aſiam, maxime impulſi a Tiſſapherne, qui ex intimis regis ab amicitia ejus defecerat, et cum Lacedaemoniis coierat ſocietatem: hunc adverſus Pharnabazus habitus eſt imperator: re quidem vera exercitui praefuit Conon: ejuſque omnia arbitrio geſta ſunt. hic militum ducem ſummum Ageſilaum impedivit, ſaepeque ejus conſiliis obſtitit. neque vero non fuit apertum, ſi ille non fuiſſet, Ageſilaum Aſiam Tauro tenus regi fuiſſe erepturum. qui poſteaquam domum a ſuis civibus revocatus eſt, quod Boeotii et Athenienſes Lacedaemoniis bellum indixerant; Conon nihil ſecius apud praefectos regis verſabatur, hiſque omnibus maximo erat uſui. Defecerat a rege 3
Tiſſaphernes, neque id tam Artaxerxi, quam caeteris erat apertum. multis enim magniſque meritis apud regem, etiam cum in officio non maneret, valebat. ne-

que id mirandum, ſi non facile ad credendum inducebatur, reminiſcens ejus ſe operâ Cyrum fratrem ſuperaſſe. hujus accuſandi gratia Conon a Pharnabazo ad regem miſſus, poſteaquam venit, primum ex more Perſarum ad Chiliarchum, qui ſecundum gradum imperii tenebat, Tithrauſtem acceſſit, ſeque oſtendit cum rege colloqui velle. nemo enim ſine hoc admittitur. huic ille, nulla (inquit) mora eſt: ſed tu delibera utrum colloqui malis, an per literas edere quae cogitas. neceſſe eſt enim, ſi in conſpectum veneris, venerari te regem; (quod προσκυνεῖν illi vocant) hoc ſi tibi grave eſt, per me nihilo ſecius editis mandatis conficies, quod ſtudes. tum Conon, enimvero, inquit, mihi non eſt grave quemvis honorem haberi regi; ſed vereor, ne civitati meae ſit opprobrio, ſi, cum ex ea ſim profectus, quae caeteris gentibus imperare conſueverit, potius barbarorum, quam illius more fungar. itaque quae volebat,
4 huic ſcripto tradidit. Quibus cognitis, rex tantum autoritate ejus motus eſt, ut Tiſſaphernem hoſtem judica-

rit, et Lacedaemonios bello perſequi juſſerit, et ei permiſerit, quem vellet eligere ad diſpenſandam pecuniam. id arbitrium Conon negavit ſui eſſe conſilii, ſed ipſius qui optime ſuos nôſſe deberet: ſed ſe ſuadere, Pharnabazo id negotii daret. hinc magnis muneribus donatus ad mare eſt miſſus, ut Cypriis, et Phoenicibus, caeteriſque maritimis civitatibus naves longas imperaret, claſſemque, qua proxima aeſtate mare tueri poſſet, compararet; dato adjutore Pharnabazo, ſicut ipſe voluerat. id ut Lacedaemoniis eſt nuntiatum, non ſine cura rem adminiſtrarunt, quòd majus bellum imminere arbitrabantur, quàm ſi cum barbaro ſolum contenderent. nam ducem fortem, et prudentem, regiis opibus praefuturum, ac ſecum dimicaturum videbant; quem neque conſilio, neque copiis ſuperare poſſent. hac mente magnam contrahunt claſſem, proficiſcuntur Piſandro duce. hos Conon apud Cnidum adortus, magno praelio fugat, multas naves capit, complures deprimit. qua victoria non ſolum Athenae, ſed etiam cuncta Graecia, quae ſub Lacedaemoniorum fu-

erat imperio, liberata est. Conon cum parte navium in patriam venit; muros dirutos a Lysandro utrosque, et Piraeei, et Athenarum, reficiendos curat; pecuniaeque quinquaginta talenta, quae a Pharnabazo acceperat, civibus suis donat. Accidit huic quod caeteris mortalibus, ut inconsideratior in secunda, quam in adversa esset fortuna. nam classe Peloponnesiorum devicta, cum ulturum se injurias patriae putaret, plura concupivit, quam efficere potuit. neque tamen ea non pia et approbanda fuerunt, quòd potius Patriae opes augeri, quam Regis, maluit. nam cum magnam auctoritatem sibi pugna illa navali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset, non solum inter barbaros, sed etiam inter omnes Graeciae civitates, clam dare operam coepit, ut Ioniam et Aeoliam restitueret Athenienſibus. id cum minus diligenter esset celatum, Tiribazus, qui Sardibus praeerat, Cononem evocavit, simulans ad regem eum se mittere velle magna de re. hujus nuntio parens cum venisset, in vincula conjectus est; in quibus aliquandiu fuit. nonnulli eum ad

regem abductum, ibique periiſſe ſcriptum reliquerunt. contra ea Dinon hiſtoricus, cui nos plurimum de Perſicis rebus credimus, effugiſſe ſcripſit: illud addubitat, utrum Tiribazo ſciente, an imprudente ſit factum.

DION.

DION Hipparini filius, Syracuſanus, nobili genere natus, utraque implicatus tyrannide Dionyſiorum. namque ille ſuperior Ariſtomachen, ſororem Dionis, habuit in matrimonio; ex qua duos filios, Hipparinum et Niſaeum procreavit; totidemque filias, Sophroſynen et Areten: quarum priorem Dionyſio filio, eidem cui regnum reliquit, nuptum dedit; alteram, Areten, Dioni. Dion autem praeter nobilem propinquitatem, generoſamque majorum famam, multa alia a natura habuit bona: in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas; magnam corporis dignitatem, quae non minimum commendat; magnas praeterea divitias a patre relictas, quas ipſe tyranni muneribus auxerat. erat intimus Dionyſio priori, neque minus propter mores, quam affinitatem. namque etſi Dionyſii crudelitas ipſi diſplicebat, tamen ſalvum illum propter neceſſitudinem, magis etiam ſuorum cauſa eſſe

ſtudebat. aderat in magnis rebus; ejuſque conſilio multum movebatur tyrannus, niſi qua in re major ipſius cupiditas interceſſerat. legationes vero omnes, quae eſſent illuſtriores, per Dionem adminiſtrabantur; quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter adminiſtrando, crudeliſſimum nomen tyranni, ſua humanitate leniebat. hunc a Dionyſio miſſum Carthaginenſes ſuſpexerunt, ut neminem unquam Graecâ linguâ loquentem magis ſint admirati. Neque vero 2
haec Dionyſium fugiebant: nam quanto eſſet ſibi ornamento, ſentiebat. quo fiebat, ut uni huic maxime indulgeret, neque eum ſecus diligeret, ac filium. qui 3
quidem, cum Platonem Tarentum veniſſe fama in Siciliam eſſet perlata, adoleſcenti negare non potuit, quin eum arceſſeret, cum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. dedit ergo huic veniam, magnaque eum ambitione Syracuſas perduxit. quem Dion adeo admiratus eſt, atque adamavit, ut ſe totum ei traderet. neque vero minus Plato delectatus eſt Dione. itaque cum a Dionyſio tyranno crudeliter violatus eſſet, quippe quem ve-

nundari juſſiſſet, tamen eodem rediit, ejuſdem Dionis precibus adductus. interim in morbum incidit Dionyſius: quo cum graviter conflictaretur, quaeſivit a medicis Dion quemadmodum ſe haberet; ſimulque ab his petiit, ſi forte majori eſſet periculo, ut ſibi faterentur: nam velle ſe cum eo colloqui de partiendo regno, quod ſororis ſuae filios ex illo natos partem regni putabat debere habere. id medici non tacuerunt, et ad Dionyſium filium ſermonem retulerunt. quo ille commotus, ne agendi cum eo eſſet Dioni poteſtas, patri ſoporem medicos dare coëgit. hoc aeger ſumto, ſomno ſopitus
3 diem obiit ſupremum. Tale initium fuit Dionis et Dionyſii ſimultatis; eaque multis rebus aucta eſt; ſed tamen primis temporibus aliquandiu ſimulata inter eos amicitia manſit. cumque Dion non deſineret obſecrare Dionyſium, ut Platonem Athenis arceſſeret, et ejus conſiliis uteretur; ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem ei geſſit, eodemque tempore Philiſtum hiſtoricum Syracuſas reduxit, hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannidi. ſed de hoc in

meo libro plura ſunt expoſita, qui de hiſtoricis Graecis conſcriptus eſt. Plato autem tantum apud Dionyſium autoritate potuit, valuitque eloquentia, ut ei perſuaſerit, tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracuſanis; a qua voluntate Philiſti conſilio deterritus, aliquanto crudelior eſſe coepit. Qui quidem cum a Dione ſe ſuperari videret ingenio, autoritate, amore populi; verens, ne ſi eum ſecum haberet, aliquam occaſionem ſui daret opprimendi; navem ei triremem dedit, qua Corinthum deveheretur; oſtendens, ſe id utriuſque facere causâ, ne, cum inter ſe timerent, alteruter alterum praeoccuparet. id cum factum multi indignarentur, magnaeque eſſet invidiae tyranno, Dionyſius omnia quae moveri poterant Dionis, in naves impoſuit, ad eumque miſit. ſic enim exiſtimari volebat, id ſe non odio hominis, ſed ſuae ſalutis feciſſe causâ. poſtea vero quam audivit eum in Peloponneſo manum comparare, ſibique bellum facere conari, Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit, filiumque ejus ſic educari juſſit, ut indulgendo, turpiſſimis imbue- 4

retur cupiditatibus. nam puero, priuſquam pubes eſſet, ſcorta adducebantur, vino epuliſque obruebatur, neque ullum tempus ſobrio relinquebatur. is uſque eò vitae ſtatum commutatum ferre non potuit, poſtquam in patriam rediit pater, (namque appoſiti erant cuſtodes, qui eum a priſtino victu deducerent) ut ſe a ſuperiore parte aedium dejecerit, atque ita interierit. Sed illuc revertor. poſtquam Corinthum pervenit Dion, et eòdem perfugit Heraclides, ab eodem expulſus Dionyſio, qui praefectus fuerat equitum; omni ratione bellum comparare coeperunt. ſed non multum proficiebant, quòd multorum annorum tyrannis, magnarum opum putabatur; quam ob cauſam pauci ad ſocietatem periculi perducebantur. ſed Dion fretus non tam ſuiis copiis, quam odio tyranni, maximo animo, duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centum peditum millibus, profectus oppugnatum; quod omnibus gentibus admirabile eſt viſum, adeo facile perculit, ut poſt diem tertium, quam Si-

ciliam attigerat, Syracuſas introierit. ex quo intelligi poteſt, nullum eſſe imperium tutum, niſi benevolentiâ munitum. eo tempore aberat Dionyſius, et in Italia claſſem opperiebatur, adverſariorum ratus neminem ſine magnis copiis ad ſe venturum: quae res eum fefellit. nam Dion his ipſis, qui ſub adverſarii fuerant poteſtate, regios ſpiritus repreſſit, totiuſque ejus partis Siciliae potitus eſt, quae ſub Dionyſii poteſtate fuerat; parique modo urbis Syracuſarum, praeter arcem, et inſulam adjunctam oppido; eoque rem perduxit, ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet: Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionyſius, Syracuſas Apollocrates, cui maximam fidem uni habebat Dionyſius. Has tam 6
proſperas, tamque inopinatas res conſecuta eſt ſubita commutatio; quòd fortuna ſua mobilitate, quem paulo ante extulerat, demergere eſt adorta: primùm in filio, de quo commemoravi ſupra, ſaevitiam ſuam exercuit. nam cum uxorem reduxiſſet, quae alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem a perdita luxuria, accepit graviſſimum parens

vulnus morte filii: deinde orta diſſenſione inter eum et Heraclidem; qui quidem Dioni principatum non concedens, factionem comparavit. neque is minus valebat apud optimates; quorum conſenſu praeerat claſſi, cum Dion exercitum pedeſtrem teneret. non tulit hoc animo aequo Dion, et verſum illum Homeri retulit ex ſecunda rhapſodia, in quo haec ſententia eſt, non poſſe bene geri rempubl. multorum imperiis: quod dictum magna invidia conſecuta eſt. namque aperuiſſe videbatur, ſe omnia in ſua poteſtate eſſe velle: hanc ille non lenire obſequio, ſed acerbitate opprimere ſtuduit; Heraclidemque, cum Syracuſas
7 veniſſet, interficiendum curavit. Quod factum omnibus maximum timorem injecit. nemo enim illo interfecto ſe tutum putabat. ille autem adverſario remoto licentius eorum bona, quos ſciebat adverſus ſe ſenſiſſe, militibus diſpertivit. quibus diviſis cum quotidiani maximi fierent ſumtus, celeriter pecunia deeſſe coepit; neque quò manus porrigeret, ſuppetebat, niſi in amicorum poſſeſſiones. id ejuſmodi erat, ut, cum milites recon-

ciliaſſet, amitteret optimates. quarum rerum curâ frangebatur, et inſuetus male audiendi, non aequo animo ferebat, de ſe ab iis male exiſtimari, quorum paulo ante in coelum fuerat elatus laudibus. vulgus autem, offensâ in eum militum voluntate, liberius loquebatur, et tyrannum non ferendum dictitabat. Haec 8
ille intuens, cum, quemadmodum ſedaret, neſciret, et quorſum evaderent, timeret; Callicrates quidam, civis Athenienſis, qui ſimul cum eo ex Peloponneſo in Siciliam venerat, homo et callidus, et ad fraudem acutus, ſine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, et ait, eum in magno periculo eſſe, propter offenſionem populi et odium militum; quod nullo modo evitari poſſet, niſi alicui ſuorum negotium daret, qui ſe ſimularet illi inimicum; quem ſi inveniſſet idoneum, facile omnium animos cogniturum, adverſarioſque ſublaturum, quòd inimici ejus diſſidenti ſuos ſenſus aperturi forent. tali conſilio probato, excipit has partes ipſe Callicrates, et ſe armat imprudentiâ Dionis: ad eum interficiendum ſocios conquirit, adverſarios ejus convenit, conjurati-

onem confirmat. res multis conſciis, quae gereretur, elata refertur ad Ariſtomachen ſororem Dionis, uxoremque Areten. illae timore perterritae conveniunt, cujus de periculo timebant. at ille negat, a Callicrate fieri ſibi inſidias, ſed illa quae agerentur, fieri praecepto ſuo. mulieres nihilo ſecius Callicratem in aedem Proſerpinae deducunt, ac jurare cogunt, nihil ab illo periculi fore Dioni. ille hac religione non modo ab incepto non deterritus, ſed ad maturandum concitatus eſt; verens ne prius conſilium ſuum aperiretur, quàm
9 conata perfeciſſet. Hac mente proximo die feſto, cùm a conventu remotum ſe Dion domi teneret, atque in conclavi edito recubuiſſet, conſciis facinoris loca munitiora oppidi tradidit; domum cuſtodibus ſepſit, a foribus qui non diſcederent, certos praefecit; navem triremem armatis ornat, Philocrati fratri ſuo tradit, eamque in portu agitari jubet, ut ſi exercere remiges vellet; cogitans, ſi forte conſiliis obſtitiſſet fortuna, ut haberet, quò fugeret, ad ſalutem. ſuorum autem e numero Zacynthios adoleſcentes quoſdam elegit, cum audaciſſimos,

tum viribus maximis; hiſque dat negotium, ut ad Dionem eant inermes, ſic ut conveniendi ejus gratiâ viderentur venire. hi propter notitiam ſunt intromiſſi. at illi, ut limen ejus intrârunt, foribus obſeratis, in lecto cubantem invadunt, colligant: fit ſtrepitus, adeo ut exaudiri poſſet foris. hìc ſicut ante ſaepe dictum eſt, quàm inviſa ſit ſingularis potentia, et miſeranda vita, qui ſe metui, quàm amari malunt, cuivis facile intellectu fuit. namque illi ipſi cuſtodes, ſi propitia fuiſſent voluntate, foribus effractis ſervare eum potuiſſent, quòd illi inermes telum foris flagitantes vivum tenebant. cui cùm ſuccurreret nemo, Lyco quidam Syracuſanus per feneſtras gladium dedit, quo Dion interfectus eſt. Confectâ caede cùm multitudo viſendi gratiâ introiiſſet, nonnulli ab inſciis pro noxiis conciduntur. nam celeri rumore dilato Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus diſplicebat. hi falsâ ſuſpicione ducti, immerentes, ut ſceleratos occidunt. hujus de morte, ut palam factum eſt, mirabiliter vulgi mutata eſt voluntas. nam qui vivum eum tyrannum vocitâ-

rant, eundem liberatorem patriae, tyrannique expulsorem praedicabant. sic subitò misericordia odio successerat, ut eum suo sanguine, si possent, ab Acheronte cuperent redimere. itaque in urbe, celeberrimo loco elatus publice, sepulcri monumento donatus est. diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus; quartum post annum, quàm ex Peloponneso in Siciliam redierat.

IPHICRATES.

IPHICRATES Athenienſis, non tam magnitudine rerum geſtarum, quàm diſciplinâ militari nobilitatus eſt. fuit enim talis dux, ut non ſolum aetatis ſuae cum primis compararetur, ſed ne de majoribus natu quidem quiſquam anteponeretur. multum vero in bello eſt verſatus, ſaepe exercitibus praefuit, nuſquam culpâ male rem geſſit, ſemper conſilio vicit; tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. namque ille pedeſtria arma mutavit, cum ante illum imperatorem, maximis clypeis, brevibus haſtis, minutis gladiis, uterentur: ille e contrario peltam pro parma fecit, a qua poſtea peltaſtae pedites appellantur, ut ad motus concurſuſque eſſent leviores. haſtae modum duplicavit, gladios longiores fecit. idem genus loricarum mutavit, et pro ferreis atque aeneis lineas dedit. quo facto expeditiores milites reddidit. nam pondere detracto, quod aeque cor-

2 pus tegeret, et leve eſſet, curavit. Bellum cum Thracibus geſſit: Seuthen, ſocium Athenienſium, in regnum reſtituit. apud Corinthum tanta ſeveritate exercitui praefuit, ut nullae unquam in Graecia neque exercitatiores copiae, neque magis dicto audientes fuerint duci; in eamque conſuetudinem adduxit, ut cùm praelii ſignum ab imperatore eſſet datum, ſine ducis opera ſic ordinatae conſiſterent, ut ſinguli a peritiſſimo imperatore diſpoſiti viderentur. hoc exercitu Moram Lacedaemoniorum interfecit: quod maxime totâ celebratum eſt Graeciâ: iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit: quo facto, magnam adeptus eſt gloriam. cùm Artaxerxes Aegyptio regi bellum inferre voluiſſet, Iphicratem ab Athenienſibus petivit ducem, quem praeficeret exercitui conductitio, cujus numerus duodecim millium fuit. quem quidem ſic omni diſciplinâ militari erudivit, ut quemadmodum quondam Fabiani, milites Romani appellati ſunt, ſic Iphicratenſes apud Graecos in ſumma laude fuerint. idem ſubſidio Lacedaemoniis profectus, Epaminondae retardavit impe-

tus. nam nisi ejus adventus appropinquâsset, non prius Thebani Spartâ abscessissent, quàm captam incendio delêssent. Fuit autem et animo magno, et 3
corpore, imperatoriaque formâ, ut ipso aspectu cuivis injiceret admirationem sui: sed in labore remissus nimis, parumque patiens, ut Theopompus memoriae prodidit: bonus vero civis, fideque magnâ. quod cùm in aliis rebus declaraverit, tum maxime in Amyntae Macedonis liberis tuendis. namque Eurydice, mater Perdiccae et Philippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, ejusque opibus defensa est. vixit ad senectutem, placatis in se suorum civium animis. causam capitis semel dixit bello sociali, simul cum Timotheo, eoque judicio est absolutus. Menesthea filium reliquit ex Thressa natum, Coti regis filia. is cùm interrogaretur, utrum pluris patrem, matremne faceret; matrem, inquit. id cùm omnibus mirum videretur; at ille, meritò, inquit, facio. nam pater quantum in se fuit, Thracem me genuit: contrà, mater Athenienſem.

CHABRIAS.

CHABRIAS Athenienſis. hic quoque in ſummis habitus eſt ducibus, reſque multas memoriâ dignas geſſit. ſed ex his elucet maxime inventum ejus in praelio, quod apud Thebas fecit, cùm Boeotiis ſubſidio veniſſet. namque in ea victoria fidente ſummo duce Ageſilao, fugatis jam ab eo conductitiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere; obnixoque genu ſcuto, projectâque haſtâ, impetum excipere hoſtium docuit. id novum Ageſilaus intuens, progredi non eſt auſus, ſuoſque jam incurrentes tubâ revocavit. hoc uſque eò in Graecia famâ celebratum eſt, ut illo ſtatu Chabrias ſibi ſtatuam fieri voluerit, quae publice ei ab Athenienſibus in foro conſtituta eſt. ex quo factum eſt, ut poſtea athletae, caeterique artifices his ſtatibus in ſtatuis ponendis uterentur, in quibus victoriam eſſent adepti. 2 Chabrias autem multa in Europa bella adminiſtravit, cùm dux Athenienſium eſſet: multa in Ae-

gypto ſuâ ſponte geſſit. nam Nectanebum adjutum profectus, regnum ei conſtituit. fecit idem Cypri, ſed publice ab Athenienſibus Evagorae adjutor datus; neque prius inde diſceſſit, quàm totam inſulam bello devinceret: qua ex re Athenienſes magnam gloriam ſunt adepti. interim bellum inter Aegyptios, et Perſas conflatum eſt; et Athenienſes cum Artaxerxe ſocietatem habebant, Lacedaemonii cum Aegyptiis, a quibus magnas praedas Ageſilaus rex eorum faciebat. id intuens Chabrias, cùm in re nulla Ageſilao cederet, ſuâ ſponte eos adjutum profectus, Aegyptiae claſſi praefuit; pedeſtribus copiis Ageſilaus. Tum praefecti regis Perſiae legatos miſerunt Athenas, queſtum, quod Chabrias adverſum regem bellum gereret cum Aegyptiis. Athenienſes diem certam Chabriae praeſtituerunt, quam ante, domum niſi rediſſet, capitis ſe illum damnaturos denuntiârunt. hoc ille nuntio Athenas rediit, neque ibi diutius eſt moratus, quàm fuit neceſſe. non enim libenter erat ante oculos civium ſuorum, quod et vivebat laute, et indulgebat ſibi liberalius, quàm

ut invidiam vulgi posset effugere. est enim hoc commune vitium in magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriae comes sit, et libenter de his detrahant, quos eminere videant altius: neque animo aequo pauperes alienam opulentium intuentur fortunam. itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimùm aberat. neque vero solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes fere principes fecerunt idem: quòd tantum se ab invidia putabant abfuturos, quantum a conspectu suorum recessissent. itaque Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Sigaeo. dissimilis quidem Chares horum factis et moribus, sed tamen Athenis et honoratus et
4 potens. Chabrias autem periit bello sociali, tali modo. oppugnabant Athenienses Chium. erat in classe Chabrias privatus; sed omnes, qui in magistratu erant, auctoritate anteibat, eumque magis milites, quam qui praeerant, aspiciebant. quae res ei maturavit mortem. nam dum primus studet portum intrare, et gubernatorem jubet eò dirigere navem, ipse sibi perniciei fuit. cùm enim

eò penetrâſſet, caeterae non ſunt ſecutae. quo facto circumfuſus hoſtium concurſu, cùm fortiſſime pugnaret, navis roſtro percuſſa, coepit ſidere. hinc cùm refugere poſſet, ſi ſe in mare dejeciſſet, quòd ſuberat claſſis Athenienſium, quae exciperet natantem; perire maluit, quam armis abjectis navem relinquere, in qua fuerat vectus. id caeteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. at ille praeſtare honeſtam mortem turpi exiſtimans vitae, comminus pugnans telis hoſtium interfectus eſt.

TIMOTHEUS.

TIMOTHEUS, Cononis filius, Athenienſis. hic a patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus. fuit enim diſertus, impiger, laborioſus, rei militaris peritus, neque minus civitatis regendae. multa hujus ſunt praeclarè facta, ſed haec maxime illuſtria; Olynthios et Byzantios bello ſubegit: Samum cepit, in qua oppugnanda, ſuperiore bello, Athenienſes mille et ducenta talenta conſumſerant: hanc ille ſine ulla publica impenſa populo reſtituit. adverſum Cotyn bella geſſit, ab eoque mille et ducenta talenta praedae in publicum detulit: Cyzicum obſidione liberavit: Ariobarzani ſimul cum Ageſilao, auxilio profectus eſt: a quo cùm Laco pecuniam numeratam accepiſſet, ille cives ſuos agro atque urbibus augeri maluit, quàm id ſumere, cujus partem domum ſuam ferre poſſet. itaque accepit Crithoten et Seſtum. Idem claſſi praefectus circumvehens Peloponneſum, Laconicam popu-

latus, classem eorum fugavit. Corcyram sub imperium Athenienſium redegit; ſocioſque idem adjunxit Epirotas, Acharnanas, Chaonas, omneſque eas gentes, quae mare illud adjacent. quo facto Lacedaemonii de diutina contentione deſtiterunt, et ſua ſponte Athenienſibus imperii maritimi principatum conceſſerunt, pacemque his legibus conſtituerunt, ut Athenienſes mari duces eſſent. quae victoria tantae fuit Atticis laetitiae, ut tum primùm arae Paci publice ſint factae, eique deae pulvinar ſit inſtitutum. cujus laudis ut memoria maneret, Timotheo publice ſtatuam in foro poſuerunt: qui honos huic uni ante hoc tempus contigit, ut cùm patri populus ſtatuam poſuiſſet, filio quoque daret: ſic juxta poſita recens filii, veterem patris renovavit memoriam. Hic cùm eſſet magno natu, 3
et magiſtratus gerere deſiſſet, bello Athenienſes undique premi ſunt coepti. defecerat Samus, deſcierat Helleſpontus, Philippus jam tunc valens Macedo multa moliebatur: cui oppoſitus Chares cùm eſſet, non ſatis in eo praeſidii putabatur. fit Meneſtheus praetor, filius Iphicratis,

gener Timothei, et ut ad bellum proficiſcatur, decernitur. huic in conſilium dantur duo uſu et ſapientia praeſtantes, quorum conſilio uteretur, pater et ſocer: quòd in his tanta erat autoritas, ut magna ſpes eſſet, per eos amiſſa poſſe recuperari. hi cum Samum profecti eſſent, et eodem Chares, eorum adventu cognito, cum ſuis copiis proficiſceretur, ne quid abſente ſe geſtum videretur; accidit, cùm ad inſulam appropinquarent, ut magna tempeſtas oriretur: quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati, ſuam claſſem ſuppreſſerunt. at ille temerariâ uſus ratione non ceſſit majorum natu autoritati; et, ut in ſua manu eſſet fortuna, quò contenderat, pervenit; eodemque ut ſequerentur, ad Timotheum et Iphicratem nuntium miſit. hinc male re geſtâ, compluribus amiſſis navibus, eòdem, unde erat profectus, ſe recepit, literaſque Athenas publice miſit, ſibi proclive fuiſſe, Samum capere, niſi a Timotheo et Iphicrate deſertus eſſet. ob eam rem in crimen vocabantur: populus acer, ſuſpicax, mobilis, adverſarius, invidus etiam potentiae, domum

revocat: accuſantur proditionis. hoc judicio damnatur Timotheus, liſque ejus aeſtimatur centum talentis. ille odio ingratae civitatis coactus, Chalcidem ſe contulit. Hujus poſt mortem cùm populum judicii ſui poeniteret, mulctae novem partes detraxit, et decem talenta Cononem filium ejus, ad muri quandam partem reficiendam juſſit dare. in quo fortunae varietas eſt animadverſa. nam quos avus Conon muros ex hoſtium praeda patriae reſtituerat, eoſdem nepos cum ſumma ignominia familiae, ex ſua re familiari reficere coactus eſt. Timothei autem moderatae ſapientiſque vitae, quum plura poſſimus proferre teſtimonia, uno erimus contenti: quod ex eo facile conjici poterit, quàm charus ſuis fuerit. cùm Athenis adoleſcentulus cauſam diceret, non ſolum amici privatique hoſpites ad eum defendendum convenerunt, ſed etiam in eis Jaſon tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus. hic cùm in patria ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas ſine ullo praeſidio venit; tantique hoſpitem fecit, ut mallet ſe capitis peri- 4

culum adire, quàm Timotheo de fama dimicanti deeſſe. hunc adverſus tamen, Timotheus poſtea populi juſſu bellum geſſit; patriaeque ſanctiora jura, quam hoſpitii eſſe duxit. haec extrema fuit aetas imperatorum Athenienſium, Iphicrates, Chabriae, Timothei; neque poſt illorum obitum quiſquam dux in illa urbe fuit dignus memoriâ.

DATAMES.

VEnio nunc ad fortiſſimum virum, maximique conſilii, omnium barbarorum; exceptis duobus Carthaginienſibus, Hamilcare, et Hannibale. de quo hoc plura referemus, quòd et obſcuriora ſunt ejus geſta pleraque, et ea, quae proſpere ei ceſſerunt, non magnitudine copiarum, ſed conſilii, quo tantùm non omnes ſuperabat, acciderunt. quorum niſi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. Datames patre Camiſſare, natione Care, matre Scythiſsâ natus, primùm militum numero fuit apud Artaxerxem, eorum, qui regiam tuebantur. pater ejus Camiſſares, quòd et manu fortis, et bello ſtrenuus, et regi multis locis fidelis erat repertus, habuit provinciam partem Ciliciae juxta Cappadociam, quam incolunt Leucoſyri. Datames militare munus fungens, primum qualis eſſet aperuit in bello, quod rex adverſus Caduſios geſſit. namque hîc multis millibus interfectis, magni fuit ejus opera.

quo factum est, ut cùm in eo bello cecidisset Camissares, paterna ei traderetur
2 provincia. Pari se virtute postea praebuit, cùm Autophradates jussu regis bello persequeretur eos, qui defecerant. namque ejus operâ hostes, cùm castra jam intrâssent, profligati sunt, exercitusque reliquus conservatus regis est: qua ex re majoribus rebus praeesse coepit. erat eo tempore Thyus dynastes Paphlagoniae, antiquo genere natus a Pylaemene illo, quem Homerus Troico bello a Patroclo interfectum ait. is regi, dicto audiens non erat: quam ob causam bello eum persequi constituit, eique rei praefecit Datamen, propinquum Paphlagonis. namque ex fratre et sorore erant nati: quam ob causam Datames omnia primùm experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. ad quem cùm venisset sine praesidio, quòd ab amico nullas vereretur insidias, penè interiit. nam Thyus eum clam interficere voluit. erat mater cum Datame amita Paphlagonis: ea, quid ageretur, resciit, filiumque monuit. ille fugâ periculum evitavit, bellumque indixit Thyo. in quo

cùm ab Ariobarzane praefecto Lydiae, et Ioniae, totiuſque Phrygiae, deſertus eſſet, nihilo ſegnius perſeveravit, vivumque Thyum cepit cum uxore et liberis. Cujus facti ne prius fama ad regem, quàm ipſe pervenerit, dedit operam. itaquè omnibus inſciis, eò ubi erat rex, venit; poſteroque die Thyum, hominem maximi corporis, terribilique facie, (quòd et niger, et capillo longo, barbâque erat prolixâ,) optimâ veſte contexit, quam ſatrapae regii gerere conſueverant; ornavit etiam torque, et armillis aureis, caeteroque regio cultu: ipſe agreſti duplicique amiculo circumdatus, hirtâque tunicâ, gerens in capite galeam venatoriam, dextrâ manu clavam, ſiniſtrâ copulam, quâ vinctum ante ſe Thyum agebat, ut ſi feram beſtiam captam duceret. quem cum omnes aſpicerent propter novitatem ornatûs, ignotamque formam, ob eamque rem magnus eſſet concurſus; fuit non nemo, qui agnoſceret Thyum, regique nuntiaret. primò non accredidit. itaque Pharnabazum miſit exploratum; a quo ut rem geſtam comperit, ſtatim admitti juſſit, magnopere delectatus 3

cùm facto, tum ornatu: in primis quòd nobilis rex in poteſtatem inopinanti venerat. itaque magnifice Datamen donatum ad exercitum miſit, qui tum contrahebatur duce Pharnabazo et Tithrauſte ad bellum Aegyptium, parique eum, atque illos imperio eſſe juſſit. poſtea verò quàm Pharnabazum rex revocavit, illi ſumma imperii tradita eſt. Hîc cum maximo ſtudio compararet exercitum, Aegyptumque proficiſci pararet, ſubito a rege literae ſunt ei miſſae, ut Aſpim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat; quae gens jacet ſupra Ciliciam, confinis Cappadociae. namque Aſpis ſaltuoſam regionem, caſtelliſque munitam incolens, non ſolum imperio regis non parebat, ſed etiam finitimas regiones vexabat, et quae regi portarentur, abripiebat. Datames, etſi longe aberat ab his regionibus, et a majore re abſtrahebatur, tamen regis voluntati morem gerendum putavit. itaque cum paucis, ſed viris fortibus navem conſcendit, exiſtimans id quod accidit, facilius ſe imprudentem parvâ manu oppreſſurum, quàm paratum, quamvis magno exercitu. hac delatus in Cili-

ciam, egreſſus inde, dies noctesque iter faciens, Taurum tranſiit, eoque quò ſtuduerat, venit. quaerit quibus locis ſit Aſpis; cognoſcit, haud longe abeſſe, profectumque eum venatum. quem dum ſpeculatur, adventûs ejus cauſa cognoſcitur. Piſidas cum iis quos ſecum habebat, ad reſiſtendum Aſpis comparat. id Datames ubi audivit, arma capit, ſuoſque ſequi jubet, ipſe equo concitato ad hoſtem vehitur. quem procul Aſpis conſpiciens ad ſe ferentem pertimeſcit, atque a conatu reſiſtendi deterritus, ſeſe dedit. hunc Datames vinctum, ad regem, ducendum tradit Mithridati. Haec dum geruntur, Artaxerxes reminiſcens, a quanto bello, ad quam parvam rem principem ducum miſiſſet, ſe ipſum reprehendit, et nuntium ad exercitum Acen miſit, quòd nondum Datamen profectum putabat, qui ei diceret, ne ab exercitu diſcederet. his, priuſquam perveniret, quò erat profectus, in itinere convenit, qui Aſpim ducebant. quâ celeritate cùm magnam benevolentiam regis Datames conſecutus eſſet, non minorem invidiam aulicorum excepit, quòd illum unum

pluris, quàm ſe omnes fieri videbant: quo facto cuncti ad eum opprimendum conſenſerunt. haec Pandates, gazae cuſtos regiae, amicus Datami, per ſcripta ei mittit. in quibus docet, eum magno fore periculo, ſi quid illo imperante, in Aegypto adverſi accidiſſet. namque eam eſſe conſuetudinem regum, ut caſus adverſos hominibus tribuant, ſecundos fortunae ſuae: quo facile fieri, ut impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male geſtae nuntientur: illum hoc majore fore diſcrimine, quòd quibus rex maxime obediat, eos habeat inimiciſſimos. talibus ille literis cognitis, cùm jam ad exercitum Acoeum veniſſet, quòd non ignorabat, ea vere ſcripta, deſciſcere a rege conſtituit: neque tamen quicquam fecit, quod fide ſuâ eſſet indignum. nam Mandroclem Magnetem exercitui praefecit; ipſe cum ſuis in Cappadociam diſcedit, conjunctamque huic Paphlagoniam occupat, celans qua voluntate eſſet in regem: clam cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes
6 munitas ſuis tuendas tradit. Sed haec propter hiemale tempus minus proſpere

ſuccedebant. audit Piſidas quaſdam copias adverſus ſe parare: filium eò Arſidem cum exercitu mittit. cadit in praelio adoleſcens, proficiſcitur eò pater, non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepiſſet; quòd priùs ad hoſtem pervenire cupiebat, quàm de re male geſta fama ad ſuos perveniret: ne cognita filii morte, animi debilitarentur militum. quò contenderat pervenit, hiſque locis caſtra ponit, ut neque circumveniri multitudine adverſariorum poſſet, neque impediri, quò minus ipſe ad dimicandum manum haberet expeditam. erat cum eo Mithrobarzanes ſocer ejus, praefectus equitum. is deſperatis generi rebus, ad hoſtes transfugit. id Datames ut audivit, ſenſit, ſi in turbam exiſſet, ab homine tam neceſſario ſe relictum, futurum ut caeteri conſilium ſequerentur; in vulgus edit, ſuo juſſu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus interficeret hoſtes. quare relinqui eum non par eſſe, ſed omnes confeſtim ſequi. quòd ſi animo ſtrenuo feciſſent, futurum ut adverſarii non poſſent reſiſtere, cùm et intra vallum, et foris caederentur. hâc

re probatâ exercitum educit, Mithrobarzanem perſequitur: qui dum ad hoſtes pervenerat, Datames ſigna inferri jubet. Piſidae nova re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide, compoſitòque feciſſe, ut recepti, eſſent majori calamitati. primum eos adoriuntur. illi, cùm quid ageretur, aut quare fieret ignorarent, coacti ſunt cum iis pugnare, ad quos tranſierant, ab hiſque ſtare, quos reliquerant. quibus cùm neutri parcerent; celeriter ſunt conciſi. reliquos Piſidas reſiſtentes Datames invadit, primo impetu pellit, fugientes perſequitur, multos interficit, caſtra hoſtium capit. tali conſilio uno tempore et proditores perculit, et hoſtes profligavit; et quod ad ſuam perniciem fuerat cogitatum, id ad ſalutem convertit. quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum, neque ce-
7 lerius factum uſquam legimus. Ab hoc tamen viro Schiſmas maximus natu filius deſciit, adque regem tranſiit, et de defectione patris detulit. quo nuntio Artaxerxes commotus, quòd intelligebat ſibi cum viro forti ac ſtrenuo negotium eſſe, qui, cùm cogitâſſet, facere auderet,

et prius cogitare, quàm conari consuêsset. Autophradatem in Cappadociam mittit. hic ne intrare posset saltum, in quo Ciliciae portae sunt sitae, Datames praeoccupare studuit. sed tam subito copias contrahere non potuit. a qua re depulsus, cum ea manu, quam contraxerat, locum delegit talem, ut neque circumiretur ab hostibus, neque praeteriret adversarius, quin ancipitibus locis premeretur; et si dimicare cum eo vellet, non multum obesse multitudo hostium suae paucitati posset. Haec etsi Autophradates videbat, satius tamen statuit congredi, quàm cum tantis copiis refugere, aut tam diu uno loco sedere. habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, quos illi Cardaces appellant, ejusdemque generis tria funditorum, praeterea Cappadocum octo, Armeniorum decem, Paphlagonum quinque, Phrygum decem, Lydorum quinque, Aspendiorum et Pilidarum circiter tria, Cilicum duo, Captianorum totidem, ex Graecia conductorum tria millia; levis armaturae maximum numerum. has adversus copias spes omnis consistebat 8

Datami in ſe, locique natura. namque hujus partem non habebat viceſimam militum. quibus fretus conflixit, adverſariorumque multa millia concidit, cùm de ipſius exercitu non amplius hominum mille cecidiſſent. quam ob cauſam poſtero die tropaeum poſuit quo loco pridie pugnatum eſt. hinc cùm caſtra moviſſet, ut inferior copiis, ita ſuperior omnibus praeliis diſcedebat, quòd nunquam manum conſereret, niſi cum adverſarios locorum anguſtiis clauſiſſet; quod perito regionum callideque cogitanti ſaepe accidebat. Autophradates, cùm bellum duci majore regis calamitate, quàm adverſariorum, videret, ad pacem amicitiamque hortatus eſt, ut cum rege in gratiam rediret. quam ille, etſi non fidam fore putabat, tamen conditionem accepit, ſeque ad Artaxerxem legatos miſſurum dixit. ſic bellum, quod rex adverſus Datamen ſuſceperat, ſedatum: Autophradates in Phrygiam ſe recepit. At rex, quòd implacabile odium in Datamen ſuſceperat, poſtquam bello eum opprimi non poſſe animadvertit, inſidiis interficere ſtuduit; quas ille-

pleraſque vitavit. ſicut cùm nuntiatum eſſet, quoſdam ſibi inſidiari, qui in amicorum erant numero, de quibus, quòd inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit; experiri voluit, verum falſumne ſibi eſſet relatum. itaque eo profectus eſt, quo itinere futuras inſidias dixerant. ſed elegit corpore et ſtaturâ ſimillimum ſui, eique veſtitum ſuum dedit, atque eo loco ire, quo ipſe conſueverat, juſſit: ipſe autem ornatus veſtitu militari, inter corporis cuſtodes iter facere coepit. at inſidiatores, poſtquam in eum locum agmen pervenit, decepti ordine atque veſtitu, in eum faciunt impetum, qui ſuppoſitus erat: praedixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati eſſent facere, quod ipſum vidiſſent. ipſe, ut concurrentes inſidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. hoc idem cùm univerſi feciſſent, priuſquam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi ceciderunt. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus eſt, Mithridatis Ariobarzanis filii dolo. namque is pollicitus eſt regi, ſe eum interfecturum, ſi ei rex pro-

mitteret, ut, quodcunque vellet, liceret impune facere; fidemque de ea re, more Perſarum, dextrâ dediſſet. hanc ut accepit, ſimulat ſe ſuſcepiſſe cum rege inimicitiam; copias parat, et abſens amicitiam cum Datame facit; regis provinciam vexat, caſtella expugnat, magnas praedas capit: quarum partem ſuis diſpertit, partem ad Datamen mittit. pari modo complura caſtella ei tradit. haec diu faciendo, perſuaſit homini, ſe infinitum adverſus regem ſuſcepiſſe bellum; cùm nihilo magis, ne quam ſuſpicionem illi praeberet inſidiarum, neque colloquium ejus petivit, neque in conſpectum venire ſtuduit. ſic abſens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, ſed odio communi, quod erga regem ſuſceperant, contineri viderentur. Id cùm ſatis ſe confirmâſſe arbitratus eſt, certiorem facit Datamen, tempus eſſe majores exercitus parari, et bellum cum ipſo rege ſuſcipi: de qua re, ſi ei videretur, quo loco vellet, in colloquium veniret. probatâ re, colloquendi tempus ſumitur, locuſque quò conveniretur. hunc Mithridates cum uno cui maximam habebat fi-

dem, ante aliquot dies venit, compluribusque locis seperatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. ipso autem colloquendi die, utrique, locum qui explorarent, atque ipsos scrutarentur mittunt: deinde ipsi sunt congressi. hic cùm aliquandiu in colloquio fuissent, et diversi discessissent, jamque procul Datames abesset, Mithridates priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem pareret, in eundem locum revertitur, atque ibi, ubi telum erat positum, resedit, ut si a lassitudine cuperet acquiescere, Datamenque revocavit, simulans se quiddam in colloquio esse oblitum. interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina, veste texit, ac Datami venienti ait, digredientem se animadvertisse locum quendam, qui erat in conspectu, ad castra ponenda idoneum. quem cùm digito monstraret, et ille conspiceret, aversum ferro transfixit; et prius quam quisquam posset succurrere, interfecit. ita ille vir, qui multos consilio, neminem perfidiâ ceperat, simulata captus est amicitia.

EPAMINONDAS.

EPAMINONDAS Polymni filius, Thebanus. de hoc priusquam scribamus, haec praecipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad suos referant, neve ea, quae ipsis leviora sunt, pari modo apud caeteros fuisse arbitrentur. scimus enim musicen nostris moribus abesse à principis personâ; saltare etiam in vitiis poni. quae omnia, apud Graecos et gratiâ, et laude digna ducuntur. cum autem exprimere imaginem consuetudinis atque vitae velimus Epaminondae, nihil videmur debere praetermittere, quod pertineat ad eam declarandam. quare dicemus primùm de genere ejus; deinde quibus disciplinis et a quibus sit eruditus; tum de moribus, ingeniique facultatibus, et si qua alia digna memoriâ erunt; postremò de rebus gestis, quae a plurimis omnium anteponentur virtutibus. 2 Natus igitur patre, quo diximus, honesto genere, pauper jam à majoribus relictus. eruditus

autem ſic, ut nemo Thebanus magis. nam et citharizare, et cantare ad chordarum ſonum doctus eſt a Dionyſio, qui non minore fuit in muſicis gloriâ, quam Damon, aut Lamprus, quorum pervulgata ſunt nomina; carmina cantare tibiis, ab Olympiodoro; ſaltare, a Calliphrone. at Philoſophiae praeceptorem habuit Lyſim Tarentinum, Pythagoreum; cui quidem ſic fuit deditus, ut adoleſcens triſtem et ſeverum ſenem omnibus aequalibus ſuis in familiaritate antepoſuerit; neque prius eum a ſe dimiſerit, quàm doctrinis tantò anteceſſit condiſcipulos, ut facilè intelligi poſſet, pari modo ſuperaturum omnes in caeteris artibus. atque haec ad noſtram conſuetudinem ſunt levia, et potius contemnenda; at in Graeciâ utique olim magnae laudi erant. poſtquam ephebus factus eſt, et paleſtrae dare operam coepit, non tam magnitudini virium ſervivit, quam velocitati; illam enim ad athletarum uſum, hanc ad belli exiſtimabat utilitatem pertinere. itaque exercebatur plurimum currendo et luctando, ad eum finem, quoad ſtans complecti poſſet, atque conten-

dere: in armis vero plurimum ſtudii con-
3 ſumebat. Ad hanc corporis firmita-
tem plura etiam animi bona acceſſerant.
erat enim modeſtus, prudens, gravis,
temporibus ſapienter utens, peritus bel-
li, fortis manu, animo maximo; adeo
veritatis diligens, ut ne joco quidem
mentiretur. idem continens, clemens,
patiensque admirandum in modum; non
ſolum populi, ſed etiam amicorum fe-
rens injurias; in primiſque commiſſa ce-
lans; quod interdùm non minùs prodeſt,
quàm diſertè dicere. ſtudioſus audiendi;
ex hoc enim facillime diſci arbitrabatur.
itaque cum in circulum veniſſet, in quo
aut de republ. diſputaretur, aut de phi-
loſophia ſermo haberetur, nunquam in-
de priùs diſceſſit, quàm ad finem ſermo
eſſet deductus. paupertatem adeò faci-
le perpeſſus eſt, ut de republ. nihil prae-
ter gloriam ceperit. amicorum in ſe tu-
endo caruit facultatibus: fide ad alios
ſublevandos ſaepe ſic uſus eſt, ut poſſit
judicari, omnia ei cum amicis fuiſſe com-
munia. nam cum aut civium ſuorum a-
liquis ab hoſtibus eſſet captus, aut virgo
amici nubilis propter paupertatem collo-

cari non poſſet, amicorum conſilium habebat, et quantum quiſque daret, pro cujuſque facultatibus imperabat; eamque ſummam cùm faceret, priuſquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quaerebat, ad eos, qui conferebant; eique ut ipſi numerarent, faciebat; ut ille, ad quam ea res perveniebat, ſciret, quantum cuique deberet. Tentata autem ejus eſt 4
abſtinentia à Diomedonte Cyziceno. namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecuniâ corrumpendum ſuſceperat. hic magno cum pondere auri Thebas venit, et Micythum adoleſcentulum quinque talentis ad ſuam perduxit voluntatem; quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, et cauſam adventus Diomedontis oſtendit. at ille Diomedonte coram, nihil, inquit, opus pecuniâ eſt. nam ſi ea rex vult, quae Thebanis ſunt utilia, gratis facere ſum paratus: ſin autem contraria, non habet auri atque argenti ſatis. namque orbis terrarum divitias accipere nolo, pro patriae charitate. te, qui me incognitum tentaſti, tuique ſimilem exiſtimâſti, non miror; tibi

ignoſco: ſed egredere properè, ne alios corrumpas, cùm me non potueris. tu Micythe, argentum huic redde, aut, niſi id confeſtim facis, ego te tradam magiſtratui. hunc Diomedon cum rogaret, ut tutò exire, ſuaque quae attuliſſet, liceret efferre; iſtud inquit, faciam; neque tuâ causâ, ſed meâ; ne, ſi tibi ſit pecunia ademta, aliquis dicat, ad me ereptum perveniſſe, quod delatum accipere noluiſſem: a quo cùm quaesîſſet, quò ſe duci vellet, et ille Athenas dixiſſet, praeſidium dedit, ut eò tutò perveniret. neque vero id ſatis habuit, ſed etiam ut inviolatus in navem aſcenderet, per Chabriam Athenienſem, (de quo ſuprà mentionem fecimus) effecit. abſtinentiae erit hoc ſatis teſtimonium. plurima quidem proferre poſſemus, ſed modus adhibendus eſt; quoniam uno hoc volumine vitas excellentium virorum complurium concludere conſtituimus, quorum ſeparatim multis millibus verſuum complures ſcriptores ante nos explicarunt. Fuit et diſertus, ut nemo Thebanus ei par eſſet eloquentiâ; neque minus concinnus in brevitate reſpondendi, quàm in perpetuâ

oratione ornatus. habuit obtrectatorem Meneclidem quendam, indidem Thebis, adversarium in administranda republ. satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scilicet. namque illi genti plus ineſt virium, quam ingenii. is, quòd in re militari florere Epaminondam videbat, hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera desideraretur. huic ille, fallis, inquit, verbo cives tuos, quòd hos a bello avocas. otii enim nomine servitutem concilias. nam paritur pax bello. itaque qui eâ diutinâ volunt frui, bello exercitati esse debent. quare si principes Graeciae esse vultis, castris est vobis utendum, non palaestrâ. idem ille Meneclides cùm huic objiceret, quòd liberos non haberet, neque uxorem duxisset; maximèque insolentiam, quòd sibi Agamemnonis belli gloriam videretur consecutus: at ille, desine, inquit, Meneclide, de uxore mihi exprobrare. nam nullius in ista re minùs, quàm tuo uti consilio volo. (habebat enim Meneclides suspicionem adulterii.) quòd autem me Agamemnonem aemulari putas, falleris.

namque ille cum universa Graecia vix decem annis unam cepit urbem, ego contrà ex unâ urbe nostrâ, dieque uno, totam Graeciam, Lacedaemoniis fugatis,
6 liberavi. Idem cum in conventum veniſſet Arcadum, petens ut ſocietatem cum Thebanis et Argivis facerent; contraque Calliſtratus Athenienſium legatus, qui eloquentiâ omnes eo praeſtabat tempore, poſtularet, ut potius amicitiam ſequerentur Atticorum; et in oratione ſuâ multa invectus eſſet in Thebanos et Argivos, in eiſque hoc poſuiſſet, animadvertere debere Arcades, quales utraque civitas cives procreâſſet, ex quibus de caeteris poſſent judicare: Argivos enim fuiſſe Oreſtem et Alcmaeonem, matricidas: Thebis Oedipum natum, qui cùm patrem ſuum interfeciſſet, ex matre liberos procreâſſet. hîc in reſpondendo Epaminondas, cùm de caeteris peroraſſet, poſtquam ad illa duo opprobria pervenit, admirari ſe dixit ſtultitiam rhetoris Attici, qui non animadvertit innocentes illos natos, domi ſcelere admiſſo, cùm patria eſſent pulſi, receptos eſſe ab Athenienſibus. ſed maximè ejus elo-

quentia eluxit Spartae, legati ante pugnam Leuctricam: quò cum omnium sociorum conveniſſent legati, coram frequentiſſimo legationum conventu, ſic Lacedaemoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illâ oratione opes eorum concuſſerit, quàm Leuctricâ pugnâ. tum enim perfecit, quod poſt apparuit, ut auxilio ſociorum Lacedaemonii privarentur. Fuiſſe autem patientem, 7
ſuorumque injurias ferentem civium, quòd ſe patriae iraſci nefas eſſe duceret, haec ſunt teſtimonia. cum eum propter invidiam cives praeficere exercitui noluiſſent, duxque eſſet delectus belli imperitus, cujus errore eò eſſet deducta res militum, ut omnes de ſalute pertimeſcerent, quòd locorum anguſtiis clauſi ab hoſtibus obſidebantur; deſiderari coepta eſt Epaminondae diligentia: erat enim ibi privatus numero militum: a quo cum peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliae; et exercitum, obſidione liberatum, domum reduxit incolumem. neque vero hoc ſemel fecit, ſed ſaepius: maxime autem fuit illuſtre, cum in Peloponneſum, exercitum duxiſſet ad-

verſus Lacedaemonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas, vir fortis ac ſtrenuus. hîc, cum criminibus adverſariorum omnes in invidiam veniſſent, ob eamque rem imperium his eſſet abrogatum, atque in eorum locum alii praetores ſucceſſiſſent; Epaminondas plebiſcito non paruit, idemque ut facerent, perſuaſit collegis, et bellum, 7 quod ſuſceperat, geſſit. namque animadvertebat, ubi id feciſſet, totum exercitum propter praetorum imprudentiam, inſcitiamque belli, periturum. lex erat Thebis, quae morte multabat, ſi quis imperium diutius retinuiſſet, quam lege praefinitum foret: hanc Epaminondas cum reipubl. conſervandae cauſa latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit; et quatuor menſibus diutius, quam populus juſſerat, geſſit imperium. 8 Poſtquam domum reditum eſt, collegae ejus hoc crimine accuſabantur. quibus ille permiſit, omnem ut cauſam in ſe transferrent, ſuâque operâ factum contenderent, ut legi non obedirent. quâ defenſione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam reſponſurum putabat,

quòd, quid diceret, non haberet. at ille in judicium venit; nihil eorum negavit, quae adverſarii crimini dabant, omniaque quae collegae dixerant, confeſſus eſt; neque recuſavit, quo minus legis poenam ſubiret; ſed unum ab iis petivit, ut in periculo ſuo conſcriberent, Epaminondas a Thebanis morte multatus eſt, quod eos coëgit apud Leuctra ſuperare Lacedaemonios; quos ante ſe imperatorem, nemo Boeoticorum auſus fuit aſpicere in acie; quodque uno praelio non ſolum Thebas ab interitu retraxit, ſed etiam univerſam Graeciam in libertatem vindicavit; eóque res utrorumque perduxit, ut Thebani Spartam oppugnarent, Lacedaemonii ſatis haberent, ſi ſalvi eſſe poſſent: neque prius bellare deſtitit, quàm Meſſena conſtituta, urbem eorum obſidione clauſit. haec cum dixiſſet, riſus omnium cum hilaritate coortus eſt; neque quiſquam judex auſus eſt de eo ferre ſuffragium. ſic a judicio capitis maxima diſceſſit gloria. Hic extremo tempore imperator apud Mantineam, cum acie inſtructa audacius inſtaret hoſtibus, cognitus a Lacedaemoniis, 9

quòd in ejus unius pernicie, patriae ſitam putabant ſalutem, univerſi in unum impetum fecerunt; neque prius abſceſſerunt, quàm magna caede facta, multis occiſis, fortiſſime ipſum Epaminondam pugnantem, ſparo eminus percuſſum concidere viderunt. hujus caſu aliquantum retardati ſunt Boeotii; neque tamen prius pugna exceſſerunt, quam repugnantes profligarunt. at Epaminondas cum animadverteret, mortiferum ſe vulnus accepiſſe, ſimulque ſi ferrum, quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet, animam ſtatim emiſſurum; uſque eò retinuit, quoad renunciatum eſt, viciſſe Boeotios: id poſtquam audivit, ſatis, inquit, vixi, invictus enim morior. tum ferro extracto, confeſtim exanimatus eſt. Hic uxorem nunquam duxit: in quo cum reprehenderetur a Pelopida, qui filium habebat infamem; maleque eum in eo patriae conſulere diceret, quod liberos non relinqueret: vide, inquit, ne tu pejus conſulas, qui talem ex te natum relicturus ſit. neque vero ſtirps mihi poteſt deeſſe. namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quae non

modo mihi ſuperſtes, ſed etiam immortalis ſit, neceſſe eſt. quo tempore duce Pelopida, exules Thebas occupaverunt, et praeſidium, Lacedaemoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta eſt caedes civium, domi ſe retinuit; quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus ſuorum ſanguine cruentaret. namque omnem civilem victoriam funeſtam putabat. idem poſtquam apud Cadmeam pugnari cum Lacedaemoniis coepit, in primis ſtetit. hujus de virtutibus, vitaque ſatis erit dictum, ſi hoc unum adjunxero, quod nemo eat inficias; Thebas et ante Epaminondam natum, et poſt ejus interitum, perpetuo alieno paruiſſe imperio: contra ea, quamdiu ille praefuerit reipubl. caput fuiſſe totius Graeciae. ex quo intelligi poteſt, unum hominem pluris quam civitatem fuiſſe.

PELOPIDAS.

PELOPIDAS Thebanus, magis hiſtoricis, quam vulgo, notus: cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam; quòd vereor, ſi res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, ſed hiſtoriam videar ſcribere; ſi tantummodo ſummas attigero, ne rudibus literarum Graecarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. itaque utrique rei occurram, quantum potero; et medebor cum ſatietati, tum ignorantiae lectorum. Phoebidas Lacedaemonius, cùm exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quae Cadmea nominatur, occupavit, impulſu perpaucorum Thebanorum, qui adverſariae factioni quo facilius reſiſterent, Laconum rebus ſtudebant; idque ſuo privato, non publico fecit conſilio. quo facto, eum Lacedaemonii ab exercitu removerunt, pecuniaque multarunt; neque eò magis arcem Thebanis reddiderunt, quòd ſuſceptis inimicitiis, ſatius ducebant eos

obſideri, quàm liberari. nam poſt Peloponneſium bellum, Athenaſque devictas, cum Thebanis ſibi rem eſſe exiſtimabant; et eos eſſe ſolos, qui adverſus reſiſtere auderent. hac mente amicis ſuis ſummas poteſtates dederant, alterius factionis principes partim interfecerant, alios in exilium ejecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo ſcribere exorſi ſumus, pulſus, patriâ carebat. Hi omnes 2
ferè Athenas ſe contulerant, non quò ſequerentur otium, ſed ut quemque ex proximo locum fors obtuliſſet, eò patriam recuperare niterentur. itaque cum tempus eſt viſum rei gerendae, communiter cum his, qui Thebis idem ſentiebant, diem delegerunt ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, eum, quo maximi Magiſtratus ſimul conſueverant epulari. magnae ſaepe res non ita magnis copiis ſunt geſtae: ſed profecto nunquam ab tam tenui initio tantae opes ſunt profligatae. nam duodecim adoleſcentuli coiërunt ex his, qui exilio erant multati, cum omnino non eſſent amplius centum, qui tanto ſe offerrent periculo. qua paucitate percuſſa eſt Lace-

daemoniorum potentia. hi enim non magis adversariorum factioni, quam Spartanis eo tempore bellum intulerunt, qui principes erant totius Graeciae. quorum imperiosa majestas, neque ita multo post Leuctricâ pugnâ, ab hoc initio perculsa cecidit. illi igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, cum Athenis interdiu exissent, ut vesperascente coelo Thebas possent pervenire, cum canibus venaticis exierunt, retia ferentes, vestitu agresti, quo minore suspicione facerent iter. qui cum tempore ipso, quo studuerant, pervenissent, domum Charonis devenerunt, a quo et tempus et dies erat datus. Hoc loco libet interponere, etsi sejunctum a re proposita est, nimia fiducia quantae calamitati soleat esse. nam Magistratuum Thebanorum statim ad aures pervenit, exules in urbem deveniſſe. id illi, vino epulisque dediti, usque eò despexerunt, ut ne quaerere quidem de tanta re laborarint. accessit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam: allata est enim epistola Athenis ab Archia hierophante, Archiae, qui tum maximum Magistratum Thebis obtinebat; in qua

omnia de profectione exulum perſcripta erant. quae cum jam accubanti in convivio eſſet data, ſicut erat ſignata, in pulvinum ſubjiciens, in craſtinum, inquit, differo res ſeveras. at illi omnes, cum jam nox proceſſiſſet, vinolenti ab exulibus, duce Pelopida, ſunt interfecti. quibus rebus confectis, vulgo ad arma libertatemque vocato, non ſolum qui in urbe erant, ſed etiam undique ex agris concurrerunt, praeſidium Lacedaemoniorum ex arce pepulerunt, patriam obſidione liberaverunt; auctores Cadmeae occupandae partim occiderunt, partim in exilium ejecerunt. Hoc tam turbido tempore, (ſicut ſupra diximus,) Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum eſt, domi quietus fuit. itaque haec liberandarum Thebarum propria laus eſt Pelopidae: caeterae ferè omnes communes cum Epaminonda. namque in Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux delectae manus, quae prima phalangem proſtravit Laconum. omnibus praeterea periculis adfuit: ſicut Spartam cum oppugnavit, alterum tenuit cornu; quòque Meſſena celerius reſtitueretur, le-

gatus in Persas est profectus. denique haec fuit altera persona Thebis, sed tamen secunda, ita ut proxima esset Epaminondae. Conflictatus autem est cum adversa fortuna. nam et initio, sicut ostendimus, exul patriâ caruit; et cum Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere, legationisque jure satis tectum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset; a tyranno Alexandro Pheraeo simul cum Ismenia comprehensus, in vincula conjectus est. hunc Epaminondas recuperavit bello persequens Alexandrum. post id factum, nunquam is animo placari potuit in eum, a quo erat violatus. itaque persuasit Thebanis, ut subsidio Thessaliae proficiscerentur, tyrannosque ejus expellerent. cujus belli cum ei summa esset data, eòque cum exercitu profectus esset, non dubitavit, simul ac conspexit hostem, confligere. in quo praelio Alexandrum ut animadvertit, incensus ira, equum in eum concitavit, procul-que digressus a suis, conjectu telorum confossus cecidit. atque hoc secundâ victoriâ accidit: nam jam inclinatae e-

rant tyrannorum copiae. quo facto omnes Theſſaliae civitates interfectum Pelopidam, coronis aureis, et ſtatuis aeneis, liberoſque ejus multo agro donarunt.

AGESILAUS.

AGESILAUS Lacedaemonius, cum a caeteris ſcriptoribus, tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus eſt. eo enim uſus eſt familiariſſime. hic primum de regno, cum Leotychide fratris filio, habuit contentionem. mos eſt enim a majoribus, Lacedaemoniis traditus, ut duos haberent ſemper Reges, nomine magis quam imperio, ex duabus familiis Proclis et Euryſthenis, qui principes ex progenie Herculis, Spartae reges fuerunt: harum ex altera in alterius familiae locum fieri non licebat: itaque uterque ſuum retinebat ordinem. primum ratio habebatur, qui maximus natu eſſet ex liberis ejus, qui regnans deceſſiſſet. ſin is virilem ſexum non reliquiſſet, tunc deligebatur, qui proximus eſſet propinquitate. mortuus erat Agis rex, frater Ageſilai; filium reliquerat Leotychidem, quem ille vivus non agnorat, eundem moriens ſuum eſſe dixerat. is de honore regni cum Ageſilao ſuo patruo con-

tendit: neque id, quod petivit, consecutus est. nam Lysandro suffragante, homine, ut ostendimus supra, factioso, et his temporibus potente, Agesilaus antelatus est. Hic simul atque imperii po- 2
titus est, persuasit Lacedaemoniis, ut exercitum emitterent in Asiam, bellumque Regi facerent; docens, satius esse in Asia, quam in Europa dimicare. namque fama exierat, Artaxerxem comparare classem, pedestresque exercitus, quos in Graeciam mitteret. data potestate, tanta celeritate usus est, ut prius in Asiam cum copiis pervenerit, quam regii satrapae cum scirent profectum. quo factum est, ut omnes imparatos imprudentesque offenderet. id ut cognovit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter praefectos habebat regios, inducias a Lacone petivit, simulans, se dare operam, ut Lacedaemoniis cum Rege conveniret; re autem vera ad copias comparandas; easque impetravit trimestres. juravit autem uterque, se sine dolo inducias conservaturum. in qua pactione, summa fide mansit Agesilaus: contra ea, Tissaphernes nihil aliud, quam bellum compara-

vit. id etſi ſentiebat Laco, tamen jusju-
randum ſervabat, multumque in eo con-
ſequi ſe dicebat, quòd Tiſſaphernes per-
jurio ſuo, et homines ſuis rebus abalie-
2 naret, et deos ſibi iratos redderet: ſe au-
tem ſervata religione confirmare exerci-
tum, cum animadverteret, deorum nu-
men facere ſecum, hominesque ſibi con-
ciliari amiciores, quòd iis ſtudere con-
ſueſſent, quos conſervare fidem viderent.
3 Poſtquam induciarum praeteriit dies,
barbarus non dubitans, quòd ipſius e-
rant plurima domicilia in Caria, et ea
regio his temporibus multo putabatur
locupletiſſima, eo potiſſimum hoſtes im-
petum facturos, omnes ſuas copias eò
contraxerat. at Ageſilaus in Phrygiam
ſe convertit, eamque prius depopulatus
eſt, quàm Tiſſaphernes uſquam ſe move-
ret. magna praeda militibus locupleta-
tis, Epheſum hiematum exercitum redu-
xit, atque ibi, officinis armorum inſtitu-
tis, magna induſtria bellum apparavit;
et quo ſtudioſius armarentur inſigniuſ-
que ornarentur, praemia propoſuit, qui-
bus donarentur, quorum egregia in ea
re fuiſſet induſtria. fecit idem in exerci-

tationum generibus, ut qui caeteris praestitissent, eos magnis afficeret muneribus. his igitur rebus effecit, ut et ornatissimum et exercitatissimum haberet exercitum. huic cum tempus esset visum, copias extrahere ex hybernaculis, vidit si quò esset iter facturus, palam pronuntiasset, hostes non credituros, aliasque regiones occupaturos, nec dubitaturos aliud esse facturum, ac pronuntiasset. itaque cum ille Sardis se iturum dixisset, Tissaphernes eandem Cariam defendendam putavit. in quo cum eum opinio fefellisset, victumque se vidisset consilio, sero suis praesidio profectus est. nam cùm illo venisset, jam Agesilaus, multis locis expugnatis, magna erat praeda potitus. Laco autem, cum videret hostes equitatu superare, nunquam in campo sui fecit potestatem, et his locis manum conseruit, quibus plus pedestres copiae valerent. pepulit ergo, quotiescunque congressus est, multo majores adversariorum copias; et sic in Asia versatus est, ut omnium opinione victor duceretur. Hic cum animo meditaretur proficisci in Persas, et ipsum Regem 4

adoriri, nuntius ei domo venit Ephorûm jussu, bellum Athenienses et Boeotios indixisse Lacedaemoniis: quare venire non dubitaret. in hoc non minus ejus pietas suspicienda est, quam virtus bellica; qui, cum victori praeesset exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Persarum potiundi, tanta modestia dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum, ut si privatus in comitio esset Spartae: cujus exemplum utinam imperatores nostri sequi voluissent. sed illuc redeamus. Agesilaus opulentissimo regno praeposuit bonam existimationem, multoque glorioſius duxit, si institutis patriae paruisset, quam si bello superasset Asiam. hac igitur mente Hellespontum copias trajecit, tantaque usus est celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic transierit triginta diebus. cum jam haud ita longe abesset a Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses et Boeotii, caeterique eorum socii, apud Coroneam: quos omnes gravi praelio vicit. hujus victoriae vel maxima fuit laus, quod cum plerique ex fuga se in templum Minervae conjecissent,

quaereturque ab eo, quid his fieri vellet; etsi aliquot vulnera acceperat eo praelio, et iratus videbatur omnibus, qui adversus arma tulerant, tamen antetulit irae religionem, et eos vetuit violari. neque vero hoc solum in Graecia fecit, ut templa deorum sancta haberet; sed etiam apud barbaros summa religione omnia simulacra, arasque conservavit. itaque praedicabat, mirari se, non sacrilegorum numero haberi, qui supplicibus deorum nocuissent, aut non gravioribus poenis affici, qui religionem minuerent, quam qui fana spoliarent. Post hoc praelium, collatum est omne bellum circa Corinthum, ideoque Corinthium est appellatum. hîc cùm una pugna decem millia hostium, Agesilao duce cecidissent, eoque facto opes adversariorum debilitatae viderentur; tantum abfuit ab insolentia gloriae, ut commiseratus sit fortunam Graeciae, quòd tam multi a se victi, vitio adversariorum concidissent: namque illa multitudine, si sana mens esset Graeciae, supplicium Persas dare potuisse. idem cum adversarios intra moenia compulisset, et ut Corinthum

oppugnaret, multi hortarentur; negavit id ſuae virtuti convenire. ſe enim eum eſſe dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobiliſſimas expugnaret Graeciae. nam ſi (inquit) eos extinguere voluerimus, qui nobiſcum adverſus barbaros ſteterunt, noſmetipſi nos expugnaverimus, illis quieſcentibus. quo facto, ſine negotio, cum
6 voluerint, nos oppriment. Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedaemoniis, quò ne proficiſceretur, cum a pleriſque ad exeundum premeretur, ut ſi de exitu divinaret, exire noluit. idem,
5 cum Epaminondas Spartam oppugnaret, eſſetque ſine muris oppidum, talem ſe imperatorem praebuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, niſi ille fuiſſet, Spartam futuram non fuiſſe. in quo quidem diſcrimine, celeritas ejus conſilii ſaluti fuit univerſis. nam cum quidam adoleſcentuli, hoſtium adventu praeterriti, ad Thebanos transfugere vellent, et locum extra urbem editum cepiſſent; Ageſilaus, qui pernicioſiſſimum fore videret, ſi animadverſum eſſet, quenquam ad hoſtes transfugere conari, cum ſuis eo ve-

nit; atque, ut si bono animo feciſſent, laudavit conſilium eorum, quòd eum locum occupaſſent; et ſe, id quoque fieri debere, animadvertiſſe. ſic adoleſcentulos ſimulata laudatione recuperavit, et adjunctis de ſuis, comitibus, locum tutum reliquit. namque illi aucto numero eorum, qui expertes erant conſilii, commovere ſe non ſunt auſi; eoque libentius, quod latere arbitrabantur, quae cogitarant. 7 Sine dubio poſt Leuctricam pugnam Lacedaemonii ſe nunquam refecerunt, neque priſtinum imperium recuperarunt: cum interim Ageſilaus non deſtitit, quibuſcunque rebus poſſet, patriam juvare. nam cum praecipue Lacedaemonii indigerent pecunia, ille omnibus, qui a Rege defecerant, praeſidio fuit; a quibus magna donatus pecunia, patriam ſublevavit. atque in hoc illud inprimis fuit admirabile, cum maxima munera ei ab regibus, et dynaſtis, civitatibuſque conferrentur; nihil unquam in domum ſuam contulit, nihil de victu, nihil de veſtitu Laconum mutavit. domo eadem fuit contentus, qua Euryſthenes, progenitor majorum ſuorum fuerat uſus;

quam qui intrarat, nullum signum libidinis, nullum luxuriae videre poterat; contra ea, plurima patientiae, atque abstinentiae. sic enim erat instructa, ut nulla in re differret a cujusvis inopis atque
8 privati. Atque hic tantus vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in corpore, exiguus, et claudus altero pede. quae res etiam nonnullam afferebat deformitatem; atque ignoti faciem ejus cum intuerentur, contemnebant; qui autem virtutem noverant, non poterant admirari satis. quod ei usu venit, cum annorum octoginta, subsidio Thaco in Aegyptum isset, et in actâ cum suis accubuisset, sine ullo tecto; stratumque haberet tale, ut terra tecta esset stramentis; neque huc amplius, quam pellis esset injecta, eodemque comites omnes accubuissent, vestitu humili, atque obsoleto, ut eorum ornatus non modo in his Regem neminem significaret, sed hominis non beatissimi suspicionem praeberet. hujus de adventu fama cum ad Regios esset perlata, celeriter munera eo cujusque generis sunt allata. his quaerentibus Agesila-

um, vix fides facta est, unum esse ex his, qui tum accubabant. qui, cùm Regis verbis, quae attulerant, dedissent, ille praeter vitulina, et ejusmodi genera opsonii, quae praesens tempus desiderabat, nihil accepit; unguenta, coronas, secundamque mensam servis dispertiit; caetera referri jussit. quo facto eum barbari magis etiam contempserunt, quod eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sumsisse arbitrabantur. hic cum ex Aegypto reverteretur, donatus a rege Nectanebe ducentis viginti talentis, quae ille muneri populo suo daret; venissetque in portum, qui Menelai vocatur, jacens inter Cyrenas et Aegyptum, in morbum implicitus decessit. ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre possent, quod mel non habebant, cera circumfuderunt, atque ita domum retulerunt.

EUMENES.

EUMENES Cardianus. hujus ſi virtuti par data eſſet fortuna, non ille quidem major, ſed multo illuſtrior, atque etiam honoratior: quòd magnos homines virtute metimur, non fortuna. nam cùm aetas ejus cecidiſſet in ea tempora, quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter hos viventi, quòd alienae erat civitatis. neque aliud huic defuit, quàm generoſa ſtirps: etſi enim ille domeſtico ſummo genere erat, tamen Macedones eum ſibi aliquando anteponi indigne ferebant; neque tamen non patiebantur: vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate, et celeritate ingenii. hic peradoleſcentulus ad amicitiam acceſſit Philippi Amyntae filii, brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. fulgebat enim jam in adoleſcentulo indoles virtutis. itaque eum habuit ad manum ſcribae loco: quod multo apud Graios honorificentius eſt, quàm apud Romanos.

nam apud nos revera, ſicut ſunt, mercenarii ſcribae exiſtimantur; at apud illos contrario nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, et fide, et induſtria cognita; quòd neceſſe eſt omnium conſiliorum eum eſſe participem. hunc locum tenuit amicitiae apud Philippum annos ſeptem. illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. noviſſimo tempore praefuit etiam alteri equitum alae, quae Hetaerice appellabatur. utrique autem in conſilio ſemper affuit, et omnium rerum habitus eſt particeps. Alexandro 2
Babylone mortuo, cùm regna ſingulis familiaribus diſpertirentur, et ſumma rerum tradita eſſet tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum ſuum dederat, 3
Perdiccae; ex quo omnes conjecerant, eum regnum ei commendaſſe, quoad liberi ejus in ſuam tutelam perveniſſent; (aberat enim Craterus, et Antipater, qui antecedere hunc videbantur: mortuus erat Hephaeſtio, quem unum Alexander, quod facile intelligi poſſet, plurimi fecerat:) hoc tempore data eſt Eumeni Cappadocia; ſive potius dicta. nam tum in

hoſtium erat poteſtate. hunc ſibi Perdiccas adjunxerat magno ſtudio, quòd in homine fidem et induſtriam magnam videbat; non dubitans, ſi eum pellexiſſet, magno uſui fore ſibi in his rebus, quas apparabat. cogitabat enim quod fere omnes in magnis imperiis concupiſcunt, omnium partes corripere atque complecti. neque vero hoc ſolus fecit, ſed caeteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. primus Leonnatus Macedoniam praeoccupare deſtinaverat. is multis magniſque pollicitationibus perſuadere Eumeni ſtuduit, ut Perdiccam deſereret, ac ſecum faceret ſocietatem. cùm perducere eum non poſſet, interficere conatus eſt; et feciſſet, niſi ille clam
3 noctu ex praeſidiis ejus effugiſſet. Interim conflata ſunt illa bella quae ad internecionem poſt Alexandri mortem geſta ſunt, omneſque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum. quem etſi infirmum videbat, quòd unus omnibus reſiſtere cogebatur, tamen amicum non deſeruit, neque ſalutis, quàm fidei fuit cupidior. praefecerat eum Perdiccas ei parti Aſiae, quae inter Taurum montem ja-

cet atque Helleſpontum; et illum unum oppoſuerat Europaeis adverſariis. ipſe Aegyptum oppugnatum adverſus Ptolemaeum erat profectus. Eumenes cùm neque magnas copias, neque firmas haberet, quòd et inexercitatae, et non multo ante erant contractae; adventare autem dicerentur, Helleſpontumque tranſiſſe Antipater et Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cùm claritate tum uſu belli praeſtantes; (Macedones vero milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim ſemper habiti ſunt fortiſſimi, qui ſumma imperii potiuntur) Eumenes intelligebat, ſi copiae ſuae cognoſcerent, adverſos quos ducerentur, non modo non ituras, ſed ſimul cum nuntio dilapſuras. itaque hoc ejus fuit prudentiſſimum conſilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non poſſent; et his perſuaderet, ſe contra quoſdam barbaros proficiſci. itaque tenuit hoc propoſitum, et prius in aciem exercitum eduxit, praeliumque commiſit, quàm milites ſui ſcirent, cum quibus arma conferrent. effecit etiam illud locorum praeoccupatio-

ne, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quàm peditatu, quo erat
4 deterior. Quorum acerrimo concurſu cum magnam partem diei eſſet pugnatum, cadit Craterus dux, et Neoptolemus, qui ſecundum locum imperii tenebat. cum hoc concurrit ipſe Eumenes. qui cum inter ſe complexi, in terram ex equis decidiſſent, ut facile intelligi poſſet inimica mente contendiſſe, animoque magis etiam pugnaſſe, quam corpore; non prius diſtracti ſunt, quàm alterum anima reliquerit. ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis ex praelio exceſſit, ſed acrius hoſtibus inſtitit. hic equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis praeterea, et maxime nobilibus captis, pedeſter exercitus, quòd in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non poſſet, pacem ab eo petiit, quam cum impetraſſet, in fide non manſit, et ſe, ſimul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum, ex acie ſemivivum elatum, recreare ſtuduit. cum id non poſſet, pro hominis dignitate, proque priſtina amicitia (namque illo uſus erat, Alexandro vivo, fami-

liariter) amplo funere extulit, ossaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remisit. Haec dum apud Hellespontum geruntur, Perdiccas apud flumen Nilum interficitur a Seleuco et Antigono; rerumque summa ad Antipatrum defertur. hîc, qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, capitis absentes damnantur: in his Eumenes. hac ille perculsus plaga non succubuit, neque eo secius bellum administravit: sed exiles res animi magnitudinem, etsi non frangebant, tamen minuebant. hunc persequens Antigonus, cum omni genere copiarum abundaret, saepe in itineribus vexabatur; neque unquam ad manum accedere licebat, nisi his locis, quibus pauci possent multis resistere. sed extremo tempore cùm consilio capi non posset, multitudine circumventus est. hinc tamen multis suis amissis, se expedivit, et in castellum Phrygiae, quod Nora appellatur, confugit. in quo cum circumsederetur, et vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod spatium non esset agitandi; callidum fuit ejus inventum, quemadmodum stans jumentum calefieri exercerique pos-

ſet, quo libentius et cibo uteretur, et a corporis motu non removeretur. ſubſtringebat caput loro altius, quàm ut prioribus pedibus plane terram poſſet attingere; deinde poſt verberibus, cogebat exſultare, et calces remittere: qui motus non minus ſudorem excutiebat, quam ſi in ſpatio decurreret. quo factum eſt, quod omnibus mirabile eſt viſum, ut jumenta aequè nitida ex caſtello educeret, cum complures menſes in obſidione fuiſſet, ac ſi in campeſtribus ea locis habuiſſet. in hac concluſione, quotieſcunque voluit, apparatum et munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit. tenuit autem ſe uno loco quamdiu fuit hiems, quod caſtrum ſub dio habere non poterat. ver appropinquabat: ſimulata deditione, dum de conditionibus tractat, praefectis Antigoni impoſuit; ſeque ac ſuos omnes extraxit incolumes. 6 Ad hunc Olympias, mater quae fuerat Alexandri, cum literas et nuntios miſiſſet in Aſiam conſultum, utrum repetitum Macedoniam veniret (nam tum in Epiro habitabat) et eas res occuparet; huic ille primùm ſuaſit, ne ſe moveret, et expectaret, quoad

Alexandri filius regnum adipiſceretur: ſin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum obliviſceretur, et in neminem acerbiore uteretur imperio. horum nihil ea fecit. nam et in Macedoniam profecta eſt, et ibi crudeliſſime ſe geſſit. petiit autem ab Eumene abſente, ne pateretur, Philippi domûs et familiae inimiciſſimos ſtirpem quoque interimere; ferretque opem liberis Alexandri. quam veniam ſi daret, quàm primùm exercitus pararet, quos ſibi ſubſidio adduceret. id quo facilius faceret, ſe omnibus praefectis, qui in officio manebant, miſiſſe literas ut ei parerent, ejuſque conſiliis uterentur. his rebus Eumenes permotus ſatius duxit, ſi ita tuliſſet fortuna, perire bene meritis referentem gratiam, quam ingratum vivere. Itaque copias contraxit, bellum adverſus Antigonum comparavit. quòd unà erant Macedones complures nobiles, in his Peuceſtes, qui corporis cuſtos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Perſidem; et Antigenes, cujus ſub imperio phalanx erat Macedonum; invidiam verens (quam tamen effugere non potuit)

ſi potius ipſe alienigena ſummi imperii potiretur, quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo; in principiis nomine Alexandri ſtatuit tabernaculum, in eoque ſellam auream cum ſceptro ac diademate juſſit poni, eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de ſummis rebus conſilia caperentur: credens minore ſe invidia fore, ſi ſpecie imperii nominiſque ſimulatione Alexandri, bellum videretur adminiſtrare: quod et fecit. nam cum non ad Eumenis principia, ſed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur; quodammodo latebat: cum tamen per eum unum gererentur
8 omnia. Hic in Paraetacis cum Antigono conflixit, non acie inſtructa, ſed in itinere, eumque male acceptum in
7 Mediam hiematum coëgit redire. ipſe in finitima regione Perſidis hiematum copias diviſit, non ut voluit, ſed ut militum cogebat voluntas. namque illa phalanx Alexandri Magni, quae Aſiam peragraverat, deviceratque Perſas, inveterata cum gloria, tum etiam licentia, non parere ſe ducibus ſed imperare poſtulabat: ut nunc veterani faciunt noſtri. ita-

que periculum eſt, ne faciant, quod illi fecerunt ſua intemperantia, nimiaque licentia, ut omnia perdant; neque minus eos cum quibus ſteterint, quam adverſus quos fecerint. quod ſi quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoſcat; neque rem ullam niſi tempus, intereſſe judicet. ſed ad illos revertar. hiberna ſumſerant, non ad uſum belli, ſed ad ipſorum luxuriam; longeque inter ſe diſceſſerant. hoc Antigonus cum comperiſſet, intelligeretque ſe parem non eſſe paratis adverſariis, ſtatuit aliquid ſibi conſilii novi eſſe capiendum. duae erant viae, qua ex Medis, ubi ille hiemabat, ad adverſariorum hibernacula poſſet perveniri. quarum brevior per loca deſerta, quae nemo incolebat propter aquae inopiam; caeterum dierum erat fere decem. illa autem, qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum; ſed erat copioſa, omniumque rerum abundans. hac ſi proficiſceretur, intelligebat prius adverſarios reſcituros de ſuo adventu, quam ipſe tertiam partem confeciſſet itineris: ſin per loca ſola contenderet,

ſperabat ſe imprudentem hoſtem oppreſſurum. ad hanc rem conficiendam imperavit quam plurimos utres, atque etiam culleos comparari: poſt haec pabulum: praeterea cibaria cocta decem dierum, utque quam minime fieret ignis in caſtris. iter quod habebat, omnes celat.
9 Sic paratus, qua conſtituerat proficiſcitur. dimidium fere ſpatium confecerat, cum ex fumo caſtrorum ejus, ſuſpicio allata eſt ad Eumenem, hoſtem appropinquare. conveniunt duces, quaeritur quid opus ſit facto. intelligebant omnes tam celeriter copias ipſorum contrahi non poſſe, quam Antigonus affuturus videbatur. hîc omnibus titubantibus et de rebus ſummis deſperantibus, Eumenes ait, ſi celeritatem velint adhibere, et imperata facere, quod ante non fecerint, ſe rem expediturum. nam quod diebus quinque hoſtis tranſiſſe poſſet, ſe effecturum, ut non minus totidem dierum ſpatio retardaretur: quare circumirent, ſuas quiſque copias contraheret. ad Antigoni autem refrenandum impetum tale capit conſilium. certos mittit homines ad infimos montes, qui obvii e-

rant itineri adverſariorum, hiſque praecepit, ut prima nocte quam latiſſime poſſint, ignes faciant quam maximos; atque hos ſecundâ vigiliâ minuant, tertiâ perexiguos reddant; et aſſimulata caſtrorum conſuetudine ſuſpicionem injiciant hoſtibus, his locis eſſe caſtra, ac de eorum adventu eſſe praenuntiatum; idemque poſtera nocte faciant. quibus imperatum erat, diligenter praeceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignes conſpicatur; credit de ſuo adventu eſſe auditum, et adverſarios illuc ſuas contraxiſſe copias. mutat conſilium, et quoniam imprudentes adoriri non poſſet, flectit iter ſuum, et illum anfractum longiorem copioſae viae capit; ibique diem unum opperitur ad laſſitudinem ſedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret. Hic Eumenes callidum imperatorem vicit conſilio, celeritatemque impedivit ejus; neque tamen multum profecit. nam invidia ducum, cum quibus erat, perfidiaque militum Macedonum veteranorum, cum ſuperior praelio diſceſſiſſet, Antigono eſt deditus, cum exercitus ei ter

ante ſeparatis temporibus juraſſet, ſe eum defenſurum nec unquam deſerturum. ſed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, quam eum non prodere. atque hunc Antigonus, cum ei fuiſſet infeſtiſſimus, conſervaſſet, ſi per ſuos eſſet licitum, quod ab nullo ſe plus adjuvari poſſe intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus. imminebant enim Seleucus, Lyſimachus, Ptolemaeus, opibus jam valentes, cum quibus ei de ſummis rebus erat dimicandum. ſed non paſſi ſunt hi, qui circa erant; quod videbant, Eumene recepto, omnes prae illo parvi futuros. ipſe autem Antigonus adeo erat incenſus, ut niſi magna ſpe maximarum rerum, leniri non poſſet.
11 Itaque cum eum in cuſtodiam dediſſet, et praefectus cuſtodum quaeſiſſet, quemadmodum ſervari vellet; ut acerrimum, inquit, leonem, aut ferociſſimum elephantum. nondum enim ſtatuerat, conſervaret eum, necne. veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum, et qui propter odium, fructum oculis ex ejus caſu capere vellent; et qui propter

veterem amicitiam colloqui, consolarique cuperent. multi etiam qui ejus formam cognoscere studebant, qualis esset, quem tamdiu tamque valde timuissent, cujus in pernicie positam spem habuissent victoriae. at Eumenes, cum diutius in vinculis esset, ait Onomarcho, penes quem summa imperii erat custodiae, se mirari, quare jam tertium diem sic teneretur. non enim hoc convenire Antigoni prudentiae, ut sic se uteretur victo. quin aut interfici, aut missum fieri juberet. hîc cum ferocius Onomarcho loqui videretur, quid? tu, inquit, animo si isto eras, cur non in praelio cecidisti potius, quàm in potestatem inimici venires? huic Eumenes, utinam quidem istud evenisset, sed eò non accidit, quòd nunquam cum fortiore sum congressus. non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. non enim virtute hostium, sed amicorum perfidia decidi. neque id falsum: nam et dignitate fuit honesta, et viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, quam figura venusta. De hoc Antigonus 12
cum solus constituere non auderet, ad

consilium retulit. hîc cum plerique omnes primo perturbati admirarentur, non jam de eo sumptum esse supplicium, a quo tot annos adeo essent male habiti, ut saepe ad desperationem forent adducti; quique maximos duces interfeciisset; denique in quo uno esset tantum, ut, quoad ille viveret, ipsi securi esse non possent, interfecto, nihil habituri negotii essent: postremo, si illi redderet salutem, quaerebant, quibus amicis esset usurus? sese enim cum Eumene apud eum non futuros. hic cognita consilii voluntate, tamen usque ad septimum diem, deliberandi sibi spatium reliquit. tum autem cum jam vereretur, ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quenquam admitti, et quotidianum victum amoveri jussit: nam negabat se ei vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. hic tamen non amplius, quam triduum, fame fatigatus, cum castra moverentur, insciente Antigono,
13 jugulatus est a custodibus. Sic Eumenes annorum quinque et quadraginta, cum ab anno vigesimo (uti supra ostendimus) septem annos Philippo paruisset, et tredecim apud Alexandrum, e-

undem locum obtinuiſſet, in his uni equitum alae praefuiſſet, poſt autem Alexandri Magni mortem, imperator exercitus duxiſſet, ſummoſque duces partim repuliſſet partim interfeciſſet; captus non Antigoni virtute, ſed Macedonum perjurio, talem habuit exitum vitae. de quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui poſt Alexandrum Magnum Reges ſunt appellati, ex hoc facillime poteſt judicari, quòd nemo Eumene vivo, Rex appellatus eſt, ſed praefectus. iidem poſt hujus occaſum, ſtatim regium ornatum nomenque ſumſerunt; neque quod initio praedicarunt, ſe Alexandri liberis regnum ſervare, id praeſtare voluerunt; et uno propugnatore ſublato, quid ſentirent, aperuerunt. hujus ſceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemaeus, Seleucus, Lyſimachus, Caſſander. Antigonus autem Eumenem mortuum, propinquis ejus ſepeliendum tradidit. hi militari, honeſtoque funere, comitante toto exercitu, humaverunt; oſſaque ejus in Cappadociam, ad matrem atque uxorem liberoſque ejus, deportanda curarunt.

PHOCION.

PHOCION Athenienſis, etſi ſaepe exercitibus praefuit, ſummoſque magiſtratus cepit, tamen multo ejus notior integritas eſt vitae, quam rei militaris labor. itaque hujus memoria eſt nulla, illius autem magna fama: ex quo, cognomine Bonus eſt appellatus. fuit enim perpetuo pauper, cum ditiſſimus eſſe poſſet, propter frequentes delatos honores, poteſtateſque ſummas, quae ei a populo dabantur. hic cum a rege Philippo munera magnae pecuniae repudiaret, legatique hortarentur accipere, ſimulque admonerent, ſi ipſe his facile careret, liberis tamen ſuis proſpiceret, quibus difficile eſſet in ſumma paupertate, tantam paternam tueri gloriam: his ille, ſi mei ſimiles erunt, idem hic, inquit, agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: ſin diſſimiles ſunt futuri, nolo meis impenſis illorum ali
2 augerique luxuriam. Eidem cum prope ad annum octogeſimum proſpera

manſiſſet fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit ſuorum civium. primo cum Demade de urbe tradenda Antipatro, conſenſerat; ejuſque conſilio Demoſthenes cum caeteris, qui bene de republica mereri exiſtimabantur, plebiſcito in exilium erant expulſi. neque in eo ſolum offenderat, quod patriae male conſuluerat, ſed etiam quod amicitiae fidem non praeſtiterat. namque auctus adjutuſque a Demoſthene, eum, quem tenebat, aſcenderat gradum, cum adverſus Charetem, eum ſubornaret: ab eodem in judiciis, cum capitis cauſam diceret, defenſus, aliquoties liberatus diſceſſerat. hunc non ſolum in periculis non defendit, ſed etiam prodidit. concidit autem maxime uno crimine, quia cum apud eum ſummum eſſet imperium populi, et Nicanorem Caſſandri praefectum inſidiari Piraeeo Athenienſium, a Dercyllo moneretur; idemque poſtularet, ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur; hic, audiente populo, Phocion negavit eſſe periculum, ſeque ejus rei obſidem fore pollicitus eſt. neque ita multo poſt Nicanor Piraeeo eſt

potitus. ad quem recuperandum, ſine quo Athenae omnino eſſe non poſſunt, cum populus armatus concurriſſet, ille non modo neminem ad arma vocavit, ſed ne armatis quidem praeeſſe voluit.

3 Erant eo tempore Athenis duae factiones: quarum una populi cauſam agebat, altera optimatum. in hac erant Phocion et Demetrius Phalereus. harum utraque Macedonum patrociniis nitebatur. nam populares Polyperchonti favebant, optimates cum Caſſandro ſentiebant. interim a Polyperchonte Caſſander Macedonia pulſus eſt: quo facto, populus ſuperior factus, ſtatim duces adverſariae factionis capitis damnatos patriâ pepulit: in his Phocionem et Demetrium Phalereum: deque ea re legatos ad Polyperchontem miſit, qui ab eo peterent, ut ſua decreta confirmaret. huc eòdem profectus eſt Phocion. quò ut venit, cauſam apud Philippum regem verbo, reipſa quidem apud Polyperchontem, juſſus eſt dicere. namque is tum regis rebus praeerat. hic cum ab Agonide accuſatus eſſet, quòd Piraeeum Nicanori prodidiſſet, ex conſilii ſen-

tentia in cuſtodiam conjectus, Athenas deductus eſt, ut ibi de eo legibus fieret judicium. Huc ubi perventum eſt, cum 4
propter aetatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur, magni concurſus ſunt facti; cum alii reminiſcentes veteris famae, aetatis miſererentur, plurimi vero ira exacuerentur, propter proditionis ſuſpicionem Piraeei; maximeque, quod adverſus populi commoda, in ſenectute ſteterat: qua de re, ne perorandi quidem ei data eſt facultas, et dicendi cauſam. inde judicio, legitimis quibuſdam confectis, damnatus, traditus eſt undecim viris, quibus ad ſupplicium, more Athenienſium, publice damnati tradi ſolent. hic cum ad mortem duceretur, obvius ei fuit Emphyletus, quo familiariter fuerat uſus. is cum lacrymans dixiſſet, ô quam indigna perpeteris Phocion! huic ille, at non inopinata, inquit. hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienſes. in hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo auſus ſit eum liber ſepelire. itaque a ſervis ſepultus eſt.

TIMOLEON.

TImoleon Corinthius, ſine dubio magnus omnium judicio hic vir extitit. namque huic uni contigit, quod neſcio an ulli, ut et patriam, in qua erat natus, oppreſſam a tyranno liberaret, et a Syracuſis, quibus auxilio erat miſſus, inveteratam ſervitutem depelleret; totamque Siciliam multos annos bello vexatam, a barbariſque oppreſſam, ſuo adventu in priſtinum reſtitueret. ſed in his rebus non ſimplici fortuna conflictatus eſt, et id quod difficilius putatur, multo ſapientius tulit ſecundam, quam adverſam fortunam. nam cum frater ejus Timophanes, dux a Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios occupaſſet; particepſque regni poſſet eſſe; tantum abfuit a ſocietate ſceleris, ut antetulerit ſuorum civium libertatem fratris ſaluti; et patriae legibus obtemperare ſanctius duxerit, quam imperare patriae. hac mente, per haruſpicem communemque affinem, cui ſoror ex eiſdem

parentibus nata nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. ipse non modo manus non attulit, sed ne aspicere quidem fraternum sanguinem voluit. nam dum res conficeretur, procul in praesidio fuit, ne quis satelles posset succurrere. hoc praeclarissimum ejus facinus, non pari modo, probatum est ab omnibus: nonnulli enim laesam ab eo pietatem putabant, et invidia laudem virtutis obterebant. mater vero post id factum, neque domum ad se filium admisit, neque aspexit, quin eum fratricidam impiumque detestans compellaret. quibus rebus ille adeo est commotus, ut nonnunquam vitae finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu, morte decedere. Interim Dione Syracusis interfecto, Dionysius rursus Syracusarum potitus est: cujus adversarii opem a Corinthiis petiverunt, ducemque quo in bello uterentur, postularunt. huc Timoleon missus incredibili felicitate, Dionysium tota Sicilia depulit; cum interficere posset, noluit; tutoque ut Corinthum perveniret, effecit: quod utrorumque Dionysiorum opibus Corin-

thii saepe adjuti fuerant. cujus benignitatis memoriam volebat extare; eamque praeclaram victoriam ducebat, in qua plus esset clementiae, quam crudelitatis: postremo, ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur, quem, et ex quanto regno, ad quam fortunam detrusisset. post Dionysii decessum, cum Iceta bellavit, qui adversatus fuerat Dionysio, quem non odio tyrannidis dissensisse, sed cupiditate, indicio fuit, quod ipse expulso Dionysio, imperium dimittere noluit. hoc superato Timoleon maximas copias Carthaginiensium apud Crimessum flumen fugavit; ac satis habere coëgit, si liceret Africam obtinere, qui jam complures annos possessionem Siciliae tenebant. cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicosum et potentem, qui tyrannos adjutum
3 in Siciliam venerat. Quibus rebus confectis, cum propter diuturnitatem belli non solum regiones, sed etiam urbes desertas videret, conquisivit, quos potuit, primum Siculos; deinde Corintho arcessivit colonos, quod ab his initio Syracusae erant conditae. civibus

veteribus ſua reſtituit, novis bello vacuefactas poſſeſſiones diviſit; urbium moenia disjecta, fanaque deleta refecit; civitatibus leges libertatemque reddidit; ex maximo bello tantum otium toti inſulae conciliavit, ut hic conditor urbium earum, non illi qui initio deduxerunt, videretur. arcem Syracuſis, quam munierat Dionyſius ad urbem obſidendam, a fundamentis disjecit; caetera tyrannidis propugnacula demolitus eſt, deditque operam, ut quam minime multa veſtigia ſervitutis manerent. cum tantis eſſet opibus, ut etiam invitis imperare poſſet, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recuſante regnum obtineret; maluit ſe diligi, quam metui. itaque cum primum potuit, imperium depoſuit, et privatus Syracuſis, quod reliquum vitae fuit, vixit. neque vero id imperite fecit: nam quod caeteri reges imperio vix potuerunt, hic benevolentiâ tenuit. nullus honos huic defuit, neque poſtea Syracuſis res ulla geſta eſt publica, de qua prius ſit decretum, quam Timoleontis ſententia cognita. nullius unquam conſilium

non modo antelatum, ſed ne comparatum quidem eſt. neque id magis benevo-
4 lentia factum eſt, quam prudentia. Hic cum aetate jam provectus eſſet, ſine ullo morbo lumina oculorum amiſit: quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quiſquam audierit, neque eo minus privatis publiciſque rebus interfuerit. veniebat autem in theatrum, cum ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo, quae videbantur, dicebat: neque hoc illi quiſquam tribuebat ſuperbiae. nihil enim unquam neque inſolens, neque glorioſum, ex ore ejus exiit: qui quidem, cum ſuas laudes audiret praedicari, nunquam aliud dixit, quam ſe in ea re maximas diis gratias agere atque habere, quod cum Siciliam recreare conſtituiſſent, tum ſe potiſſimum ducem eſſe voluiſſent. nihil enim rerum humanarum ſine deorum numine agi putabat.
5 Itaque ſuae domi ſacellum αὐτομάτιας conſtituerat, idque ſanctiſſime colebat. ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles acceſſerunt caſus. nam prae-

lia maxima natali die ſuo fecit omnia: quo factum eſt, ut ejuſdem natalem feſtum haberet univerſa Sicilia. huic quidam Laphyſtius, homo petulans et ingratus, vadimonium cum vellet imponere, quòd cum illo ſe lege agere diceret, et complures concurriſſent, qui procacitatem hominis manibus coërcere conarentur; Timoleon oravit omnes, ne id facerent. namque id ut Laphyſtio, caeteriſque liceret, ſe maximos labores ſummaque adiiſſe pericula. hanc enim ſpeciem libertatis eſſe, ſi omnibus, quod quiſque vellet, legibus experiri liceret. idem, cum quidam Laphyſtii ſimilis, nomine Demaenetus in concione populi, de rebus geſtis ejus detrahere coepiſſet, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta; dixit, nunc demum ſe voti eſſe damnatum. namque haec a diis immortalibus ſemper precatum, ut talem libertatem reſtituerent Syracuſanis, in qua cuivis liceret de quo vellet impune dicere. hic cum diem ſupremum obiiſſet, publice a Syracuſanis, in gymnaſio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, ſepultus eſt.

DE REGIBUS.

HI fere fuerunt Graeciae gentis duces, qui memoria digni videantur, praeter Reges. namque eos attingere noluimus, quod omnium res geſtae ſeparatim ſunt relatae: neque tamen hi admodum ſunt multi. Lacedaemonius autem Ageſilaus, nomine, non poteſtate fuit rex, ſicut caeteri Spartani. ex his vero qui dominatum imperio tenuerunt, excellentiſſimi fuerunt (ut nos judicamus) Perſarum Cyrus, et Darius Hiſtaſpis filius, quorum uterque privatus virtute regnum eſt adeptus. prior horum apud Maſſagetas in praelio cecidit: Darius ſenectute diem obiit ſupremum. tres ſunt praeterea ejuſdem generis, Xerxes, et duo Artaxerxes, Macrochir et Mnemon. Xerxi maxime eſt illuſtre, quod maximis poſt hominum memoriam exercitibus, terra marique bellum intulit Graeciae. at Macrochir praecipuam habet laudem ampliſſimae pulcherrimaeque corporis formae, quam incredibili-

ornavit virtute belli. namque illo Perſarum nemo fuit manu fortior. Mnemon autem juſtitiae fama floruit. nam cum matris ſuae ſcelere amiſiſſet uxorem, tantum indulſit dolori, ut eum pietas vinceret. ex his duo eodem nomine, morbo, naturae debitum reddiderunt; tertius ab Artabano praefecto, ferro interfectus eſt. Ex Macedonum 2
autem gente, duo multo caeteros anteceſſerunt rerum geſtarum gloria: Philippus Amyntae filius, et Alexander Magnus. horum alter Babylone, morbo conſumptus eſt. Philippus Aegis a Pauſania, cum ſpectatum ludos iret, juxta Theatrum occiſus eſt. unus Epirotes, Pyrrhus, qui cum P. R. bellavit. is cum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneſo, lapide ictus interiit. unus item Siculus, Dionyſius prior. nam et manu fortis, et belli peritus fuit, et, id quod in tyranno non facile reperitur, minime libidinoſus, non luxurioſus, non avarus, nullius rei denique cupidus, niſi ſingularis perpetuique imperii, ob eamque rem crudelis. nam dum id ſtuduit munire, nullius pepercit vitae, quem ejus inſidiatorem pu-

taret. hic cùm virtute tyrannidem ſibi peperiſſet, magna retinuit felicitate, majorque annos ſexaginta natus deceſſit florente regno. neque in tam multis annis cujuſquam ex ſua ſtirpe funus vidit, cum ex tribus uxoribus liberos procreaſſet, multique ei nati eſſent. Fuerunt praeterea multi Reges ex amicis Alexandri Magni, qui poſt obitum ejus, imperia ceperunt. in his Antigonus, et hujus filius Demetrius; Lyſimachus, Seleucus, Ptolemaeus. ex his Antigonus, cum adverſus Seleucum, Lyſimachumque dimicaret, in praelio occiſus eſt. pari letho affectus eſt Lyſimachus a Seleuco. nam ſocietate diſſoluta, bellum inter ſe geſſerunt. at Demetrius cum filiam ſuam Seleuco in matrimonium dediſſet, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuiſſet, captus bello, in cuſtodia, ſocer generi, periit morbo. neque ita multo poſt, Seleucus a Ptolemaeo Cerauno, dolo interfectus eſt; quem ille a patre expulſum Alexandriâ, alienarum opum indigentem receperat. ipſe autem Ptolemaeus, cum vivus filio regnum tradidiſſet, ab illo eodem vitâ pri-

vatus dicitur. de quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur, non praeterire Hamilcarem et Hannibalem; quos et animi magnitudine et calliditate, omnes in Africa natos praestitisse constat.

HAMILCAR.

HAmilcar, Hannibalis filius, cognomine Barcas, Carthaginiensis; primo Punico bello, sed temporibus extremis, admodum adolescentulus in Sicilia praeesse coepit exercitui. cum ante ejus adventum et mari et terra male res gererentur Carthaginiensium, ipse ubi adfuit, nunquam hosti cessit, neque locum nocendi dedit; saepeque e contrario occasione data lacessivit, semperque superior discessit. quo facto, cum pene omnia in Sicilia Poeni amisissent, ille Erycem sic defendit, ut bellum eo loco gestum non videretur. interim Carthaginienses classe apud insulas Aegates a C. Luctatio Consule Romanorum superati, statuerunt belli finem facere, eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris. ille etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci serviendum putavit, quod patriam exhaustam sumtibus, diutius calamitates belli ferre non posse intelligebat; sed ita, ut statim mente agitaret, si

paululum modo res eſſent refectae, bellum renovare, Romanoſque armis perſequi, donicum aut vi certe viciſſent, aut victi manum dediſſent. hoc conſilio pacem conciliavit: in qua tanta fuit ferocia, ut cum Catulus negaret ſe bellum compoſiturum, niſi ille cum ſuis, qui Erycem tenuerunt, armis relictis, Sicilia decederent; ſuccumbente patria, ipſe periturum ſe potius dixerit, quam cum tanto flagitio domum rediret. non enim ſuae eſſe virtutis arma a patria accepta adverſus hoſtes, adverſariis tradere. hujus pertinaciae ceſſit Catulus. At ille, 2
ut Carthaginem venit, multo aliter ac ſperabat, Rempublicam ſe habentem cognovit. namque diuturnitate externi mali tantum exarſit inteſtinum bellum, ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, niſi cum deleta eſt. primo mercenarii milites, qui adverſus Romanos fuerant, deſciverunt; quorum numerus erat viginti millium. hi totam abalienarunt Africam, ipſam Carthaginem oppugnarunt. quibus malis adeo ſunt Poeni perterriti, ut auxilia etiam a Romanis petiverint, eaque impetraverint. ſed extre-

mo, cum prope jam ad desperationem perveniſſent, Hamilcarem imperatorem fecerunt. is non ſolum hoſtes a muris Carthaginis removit, cum amplius centum millia facta eſſent armatorum, ſed etiam eo compulit, ut locorum anguſtiis clauſi, plures fame quam ferro interirent: omnia oppida abalienata, in his Uticam atque Hipponem, valentiſſima totius Africae, reſtituit patriae. neque eo fuit contentus, ſed etiam fines imperii propagavit, tota Africa tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum vi-
3 deretur multis annis fuiſſe. Rebus his ex ſententia peractis, fidenti animo atque infeſto Romanis, quo facilius cauſam bellandi reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu Hiſpaniam mitteretur, eòque ſecum duxit filium Hannibalem, annorum novem. erat praeterea cum eo adoleſcens illuſtris, et formoſus, Haſdrubal; quem nonnulli diligi turpius, quam par erat ab Hamilcare, loquebantur. non enim maledici tanto viro deeſſe poterant. quo factum eſt, ut a praefecto morum Haſdrubal cum eo vetaretur eſſe. huic ille filiam ſuam in matri-

monium dedit, quòd moribus eorum non poterat interdici ſocero gener. de hoc ideo mentionem fecimus, quod Hamilcare occiſo, ille exercitui praefuit, reſque magnas geſſit; et princeps largitione vetuſtos pervertit mores Carthaginienſium; ejuſdemque poſt mortem, Hannibal ab exercitu accepit imperium. At Hamilcar poſteaquam mare tranſiit, 4
in Hiſpaniamque venit, magnas res ſecundâ geſſit fortunâ; maximas bellicoſiſſimaſque gentes ſubegit; equis, armis, viris, pecuniâ, totam locupletavit Africam. hic cum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno poſtquam in Hiſpaniam venerat, in praelio pugnans adverſus Vettones, occiſus eſt. hujus perpetuum odium erga Romanos maxime concitaſſe videtur ſecundum bellum Punicum. namque Hannibal filius ejus, aſſiduis patris obteſtationibus eò eſt perductus, ut interire, quam Romanos non experiri, mallet.

HANNIBAL.

HANNIBAL Hamilcaris filius, Carthaginienſis. ſi verum eſt, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute ſuperarit, non eſt inficiandum, Hannibalem tanto praeſtitiſſe caeteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. nam quotieſcunque cum eo congreſſus eſt in Italia, ſemper diſceſſit ſuperior. quod niſi domi civium ſuorum invidiâ debilitatus eſſet, Romanos videtur ſuperare potuiſſe. ſed multorum obtrectatio devicit unius virtutem. hic autem velut haereditate relictum odium paternum erga Romanos ſic confirmavit, ut prius animam, quam id depoſuerit: qui quidem cum patria pulſus eſſet, et alienarum opum indigeret, nunquam deſtiterit animo bellare cum Romanis. Nam ut omittam Philippum, quem abſens hoſtem reddidit Romanis; omnium his temporibus potentiſſimus rex Antiochus fuit. hunc

tanta cupiditate incendit bellandi, ut uſque a rubro mari arma conatus ſit inferre Italiae. ad quem cum legati veniſſent Romani, qui de ejus voluntate explorarent, darentque operam conſiliis clandeſtinis, ut Hannibalem in ſuſpicionem regi adducerent, tanquam ab ipſis corruptum alia atque antea ſentire; neque id fruſtra feciſſent, idque Hannibal comperiſſet, ſeque ab interioribus conſiliis ſegregari vidiſſet; tempore dato adiit regem, eique cum multa de fide ſua et odio in Romanos commemoraſſet, hoc adjunxit: pater, inquit, meus Hamilcar puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hiſpaniam imperator proficiſcens, Carthagine Jovi optimo maximo hoſtias immolavit: quae divina res dum conficiebatur, quaeſivit a me, vellemne ſecum in caſtra proficiſci? id cum libenter acceepiſſem, atque ab eo petere coepiſſem, ne dubitaret ducere; tum ille, faciam, inquit, ſi fidem mihi, quam poſtulo, dederis. ſimulque ad aram adduxit, apud quam ſacrificare inſtituerat, eamque caeteris remotis, tenentem, jurare juſſit, nunquam me in

amicitia cum Romanis fore. id ego jusjurandum patri datum usque ad hanc diem ita conservavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus. quare si quid amicè de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris. cum quidem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si
3 non me in eo principem posueris. Hac igitur aetate cum patre in Hispaniam profectus est; cujus post obitum Hasdrubale imperatore suffecto, equitatui omni praefuit. hoc quoque interfecto, exercitus summam imperii ad eum detulit. id Carthaginem delatum, publice comprobatum est. sic Hannibal minor quinque et viginti annis natus, imperator factus, proximo triennio omnes gentes Hispaniae bello subegit. Saguntum, foederatam civitatem, vi expugnavit: tres exercitus maximos comparavit. ex his unum in Africam misit, alterum cum Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, tertium in Italiam secum duxit. saltum Pyrenaeum transiit: quacunque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit: neminem, nisi victum, dimisit. ad Alpes

poſteaquam venit, quae Italiam a Gallia ſejungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum, praeter Herculem Graium, tranſierat, (quo facto is hodie ſaltus Graius appellatur:) Alpicos conantes prohibere tranſitum concîdit, loca patefecit, itinera muniit, effecitque, ut ea elephantus ornatus ire poſſet, qua antea unus homo inermis vix poterat repere. hâc copias traduxit, in Italiamque pervenit. Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione Coſ. eumque pepulerat. cum hoc eodem de Claſtidio apud Padum decernit, ſaucium inde ac fugatum dimittit. tertio idem Scipio cum collega Tiberio Longo, apud Trebiam, adverſus eum venit. cum his manum conſeruit, utroſque profligavit. inde per Ligures Apenninum tranſiit, petens Etruriam. hoc itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum, ut poſtea nunquam dextero aequè bene uſus ſit: qua valetudine cum etiam tum premeretur, lecticâque ferretur, C. Flaminium Coſ. apud Traſimenum, cum exercitu inſidiis circumventum occîdit: neque multo poſt C. Centenium praetorem, cum delecta

manu ſaltus occupantem. hinc in Apuliam pervenit: ibi obviam ei venerunt duo Conſules, C. Terentius Varro, et L. Paullus Aemilius. utriuſque exercitus uno praelio fugavit: L. Paullum Conſulem occîdit, et aliquot praeterea Conſulares. in his Cn. Servilium Geminum, qui anno ſuperiore fuerat Conſul. Hac pugna pugnata, Romam profectus eſt nullo reſiſtente. in propinquis urbis montibus moratus eſt. cum aliquot ibi dies caſtra habuiſſet, et reverteretur Capuam, Q. Fabius Maximus dictator Rom. in agro Falerno ſe ei objecit. hîc, clauſus locorum anguſtiis, noctu ſine ullo detrimento exercitus ſe expedivit: Fabio callidiſſimo imperatori dedit verba. namque obductâ nocte, ſarmenta in cornibus jumentorum deligata incendit, ejuſdem generis multitudinem magnam diſpalatam immiſit. quo repentino objectu viſo, tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo ſit auſus. hanc poſt rem geſtam non ita multis diebus M. Minutium Rufum magiſtrum equitum, pari ac dictatorem imperio, dolo perductum in praelium, fu-

gavit: T. Sempronium Gracchum iterum Conſulem in Lucanis abſens in inſidias inductum ſuſtulit: M. Claudium Marcellum quinquies Conſulem, apud Venuſiam pari modo interfecit. longum eſt enumerare praelia. quare hoc unum ſatis erit dictum, ex quo intelligi poſſit, quantus ille fuerit. quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie reſtitit, nemo adverſus eum poſt Cannenſem pugnam, in campo caſtra poſuit. Hic invictus patriam defenſum re- 6
vocatus, bellum geſſit adverſus P. Scipionis filium, quem ipſe primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat. cum hoc, exhauſtis jam patriae facultatibus, cupivit impraeſentiarum bellum componere, quo valentior poſtea congrederetur. in colloquium convenit, conditiones non convenerunt. poſt id factum paucis diebus apud Zamam cum eodem conflixit; pulſus [incredibile dictu] biduo et duabus noctibus Adrumetum pervenit, quod abeſt a Zama circiter millia paſſuum trecenta. in hac fuga Numidae, qui ſimul cum eo acie exceſſerant, inſidiati ſunt ei; quos non ſolum effugit, ſed etiam ipſos

oppreſſit: Adrumeti reliquos ex fuga collegit, novis delectibus paucis diebus
7 multos contraxit. Cum in apparando acerrime eſſet occupatus, Carthaginienſes bellum cum Romanis compoſuerunt. ille nihilo ſecius exercitui poſtea praefuit, reſque in Africa geſſit; itemque Mago frater ejus, uſque ad P. Sulpicium et C. Aurelium Conſules. his enim magiſtratibus legati Carthaginienſes Romam venerunt, qui ſenatui Populoque Romano gratias agerent, quòd
6 cum his pacem feciſſent, ob eamque rem coronâ aureâ eos donarent, ſimulque peterent, ut obſides eorum Fregellis eſſent, captivique redderentur. his ex Senatus conſulto reſponſum eſt, munus eorum gratum acceptumque eſſe; obſides, quo loco rogarent, futuros; captivos non remiſſuros, quòd Hannibalem, cujus opera ſuſceptum bellum foret, inimiciſſimum nomini Romano, et nunc cum imperio apud exercitum haberent, itemque fratrem ejus Magonem. hoc reſponſo Carthaginienſes cognito, Hannibalem domum Magonemque revocarunt. hic, ut rediit, praetor factus eſt, poſtquam

rex fuerat, anno ſecundo et vigeſimo. ut enim Romae Conſules, ſic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur. in eo magiſtratu pari diligentia ſe Hannibal praebuit, ac fuerat in bello. namque effecit, ex novis vectigalibus non ſolum ut eſſet pecunia, quae Romanis ex foedere penderetur, ſed etiam ſupereſſet, quae in aerario poneretur. deinde anno poſt praeturam, Marco Claudio, Lucio Furio Coſſ. Romani legati Carthaginem venerunt. hos Hannibal ſui expoſcendi gratia miſſos ratus, priuſquam his Senatus daretur, navem conſcendit clam, atque in Syriam ad Antiochum profugit. hac re palam facta, Poeni naves duas, quae eum comprehenderent, ſi poſſent conſequi, miſerunt; bona ejus publicarunt, domum a fundamentis disjecerunt, ipſum exulem judicarunt. At Han- 8
nibal anno tertio, poſtquam domo profugerat, L. Cornelio, Quinto Minucio Coſſ. cum quinque navibus Africam acceſſit, in finibus Cyreneorum, ſi forte Carthaginienſes ad bellum, Antiochi ſpe fiduciaque inducere poſſet; cui jam perſuaſerat, ut cum exercitibus in Italiam

proficiſceretur. huc Magonem fratrem excivit. id ubi Poeni reſciverunt, Magonem eadem, qua fratrem abſentem, poena affecerunt. illi deſperatis rebus cùm ſolviſſent naves, ac vela ventis dediſſent, Hannibal ad Antiochum pervenit. de Magonis interitu duplex memoria prodita eſt. namque alii naufragio, alii a ſervis ipſius interfectum eum, ſcriptum reliquerunt. Antiochus autem, ſi tam in agendo bello parere voluiſſet conſiliis ejus, quam in ſuſcipiendo inſtituerat, propius Tiberi quàm Thermopylis, de ſumma imperii dimicaſſet. quem etſi multa ſtulte conari videbat, tamen nulla deſeruit in re. praefuit paucis navibus, quas ex Syria juſſus erat in Aſiam ducere, hiſque adverſus Rhodiorum claſſem in Pamphylio mari conflixit. quo cùm multitudine adverſariorum ſui ſuperarentur, ipſe, quo cornu rem
9 geſſit, fuit ſuperior. Antiocho fugato, verens ne dederetur, (quod ſine dubio accidiſſet, ſi ſui feciſſet poteſtatem.) Cretam ad Gortynios venit, ut ibi quo ſe conferret, conſideraret. vidit autem vir omnium callidiſſimus, magno ſe fore pe-

periculô, niſi quid praevidiſſet, propter avaritiam Cretenſium. magnam enim ſecum pecuniam portabat, de qua ſciebat exiſſe famam. itaque capit tale conſilium. amphoras complures complet plumbo, ſummas operit auro et argento: has Gortyniis praeſentibus deponit in templo Dianae, ſimulans, ſe ſuas fortunas illorum fidei credere. his in errorem ductis, ſtatuas aeneas, quas ſecum portabat, omnes ſua pecunia complet, eaſque in propatulo domi abjicit. Gortynii templum magnâ curâ cuſtodiunt, non tam a caeteris, quam ab Hannibale, ne quid ille, inſcientibus his, tolleret, ſecumque aſportaret. Sic conſervatis ſuis rebus Poenus, illuſis Cretenſibus omnibus, ad Pruſiam in Pontum pervenit; apud quem eodem animo fuit erga Italiam; neque aliud quicquam egit, quam regem armavit et excitavit adverſus Romanos. quem cum videret domeſticis rebus minus eſſe robuſtum, conciliabat caeteros Reges, adjungebatque bellicoſas nationes. diſſidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amiciſſimus, bellumque inter eos gerebatur et

mari et terra; quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. ſed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum ſocietatem; quem ſi removiſſet, faciliora ſibi caetera fore arbitrabatur. ad hunc interficiendum talem iniit rationem. claſſe paucis diebus erant decertaturi: ſuperabatur navium multitudine: dolo erat pugnandum, cum par non eſſet armis. imperavit quam plurimas venenatas ſerpentes vivas colligi, eaſque in vaſa fictilia conjici. harum cum confeciſſet magnam multitudinem, die ipſo, quo facturos erat navale praelium claſſiarios convocat, hiſque praecipit, omnes
10 ut in unam Eumenis Regis concurrant navem, a caeteris tantum ſatis habeant ſe defendere: id facile illos ſerpentium multitudine conſecuturos: rex autem qua nave veheretur, ut ſcirent, ſe facturum; quem ſi aut cepiſſent, aut interfeciſſent, magno his pollicetur praemio fore.
11 Tali cohortatione militum facta, claſſis ab utriſque in praelium deducitur. quarum acie conſtituta, priuſquam ſignum pugnae daretur, Hannibal, ut palam faceret ſuis, quo loco Eumenes eſſet, ta-

bellarium in ſcapha cum caduceo mittit; qui ubi ad naves adverſariorum pervenit, epiſtolam oſtendens, ſe regem profeſſus eſt quaerere. ſtatim ad Eumenem deductus eſt, quòd nemo dubitabat aliquid de pace eſſe ſcriptum. tabellarius ducis nave declarata ſuis, eodem unde ierat, ſe recepit. at Eumenes ſoluta epiſtola nihil in ea reperit, niſi quod ad irridendum eum pertineret. cujus etſi cauſam mirabatur, neque reperiebatur, tamen praelium ſtatim committere non dubitavit. horum in concurſu Bithyni, Hannibalis praecepto, univerſi navem Eumenis adoriuntur; quorum vim cum Rex ſuſtinere non poſſet, fuga ſalutem petiit; quam conſecutus non eſſet, niſi intra ſua praeſidia ſe recepiſſet, quae in proximo litore erant collocata. reliquae Pergamenae naves cum adverſarios premerent acrius, repente in eas vaſa fictilia, de quibus ſupra mentionem fecimus, conjici coepta ſunt; quae jacta initio riſum pugnantibus excitarunt, neque, quare id fieret, poterat intelligi. poſtquam autem naves completas conſpexerunt ſerpentibus, nova re perterriti, cum

quid potiſſimum vitarent non viderent, puppes averterunt, ſeque ad ſua caſtra nautica retulerunt. ſic Hannibal conſilio arma Pergamenorum ſuperavit; neque tum ſolum, ſed ſaepe alias pedeſtribus copiis pari prudentia pepulit adver-
12 ſarios. Quae dum in Aſia geruntur, accidit caſu, ut legati Pruſiae Romae apud L. Quintium Flaminium Conſulem coenarent, atque ibi de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, eum in Pruſiae regno eſſe. id poſtero die Flaminius Senatui detulit. Patres Conſcripti, qui Hannibale vivo nunquam ſe ſine inſidiis futuros exiſtimabant, legatos in Bithyniam miſerunt, in his Flaminium, qui a Rege peterent, ne inimiciſſimum ſuum ſecum haberet, ſibique ut dederet. his Pruſias negare auſus non eſt: illud recuſavit, ne id a ſe fieri poſtularent, quod adverſus jus hoſpitii eſſet: ipſi ſi poſſent, comprehenderent: locum ubi eſſet facile inventuros. Hannibal enim uno loco ſe tenebat in caſtello, quod ei ab rege datum erat muneri; idque ſic aedificarat, ut in omnibus partibus aedificii exitus haberet, ſemper verens, ne uſu veniret,

quod accidit. huc cum legati Romanorum veniſſent, ac multitudine domum ejus circumdediſſent, puer ab janua proſpiciens Hannibali dixit, plures praeter conſuetudinem armatos apparere. qui imperavit ei, ut omnes fores aedificii circumiret, ac properè ſibi renuntiaret, num eodem modo undique obſideretur. puer cum celeriter, quid eſſet, renuntiaſſet, omneſque exitus occupatos oſtendiſſet; ſenſit id non fortuito factum, ſed ſe peti, neque ſibi diutius vitam eſſe retinendam: quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor priſtinarum virtutum, venenum, quod ſemper ſecum habere conſueverat, ſumſit. Sic vir fortiſſimus, 13
multis variiſque perfunctus laboribus, anno acquievit ſeptuageſimo. quibus conſulibus interierit, non convenit. nam Atticus, Marco Claudio Marcello, Q. Fabio Labeone Coſſ. mortuum in Annali ſuo ſcriptum reliquit. at Polybius L. Aemilio Paullo, et Cn. Baebio Tamphilo: Sulpitius autem, P. Cornelio Cethego, M. Baebio Tamphilo. atque hic tantus vir tantiſque bellis diſtrictus, nonnihil temporis tribuit literis.

namque aliquot ejus libri ſunt graeco ſermone confecti: in his ad Rhodios de Cn. Manlii Vulſonis in Aſia rebus geſtis. hujus bella multi memoriae prodiderunt: ſed ex his duo, qui cum eo in caſtris fuerunt ſimulque vixerunt, quamdiu fortuna paſſa eſt, Philaenius, et Soſilus Lacedaemonius. atque hoc Soſilo Hannibal literarum Graecarum uſus eſt doctore. ſed nunc tempus eſt hujus libri facere finem, et Romanorum explicare Imperatores, quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri praeferendi ſint, poſſit judicari.

M. PORCIUS CATO.

FRAGMENTUM

Quod ex Lib. Corn. Nep. Posteriore ſupereſt.

Cato ortus municipio Tuſculo, adoleſcentulus, priuſquam honoribus operam daret, verſatus eſt in Sabinis; quod ibi haeredium a patre relictum habebat. hortatu L. Valerii Flacci, quem in Conſulatu Cenſuraque habuit collegam, (ut M. Perpenna Cenſorinus narrare ſolitus eſt,) Romam demigravit; in foroque eſſe coepit. primum ſtipendium meruit annorum decem ſeptemque: Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coſſ. tribunus militum in Sicilia fuit. inde ut rediit, caſtra ſecutus eſt C. Claudii Neronis, magnique ejus opera aeſtimata eſt in praelio apud Senam, quo cecidit Haſdrubal frater Hannibalis. quaeſtor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, conſuli: cum quo non pro ſortis neceſſitudine vixit. namque ab eo perpe-

tuâ diſſenſit vitâ. aedilis pl. factus eſt cum C. Helvio. praetor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quaeſtor ſuperiore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium Poëtam deduxerat: quod non minoris exiſtimamus, quam quemlibet ampliſſimum Sardinienſem triumphum.
2 Conſulatum geſſit cum L. Valerio Flacco, ſorte provinciam nactus Hiſpaniam citeriorem; exque ea triumphum deportavit. ibi cum diutius moraretur, P. Scipio Africanus Conſul iterum, cujus in priore Conſulatu Quaeſtor fuerat, voluit eum de provincia depellere, et ipſe ei ſuccedere; neque hoc per Senatum efficere potuit, cum quidem Scipio in Civitate principatum obtineret: quòd tum non potentia, ſed jure Reſpubl. adminiſtrabatur. qua ex re iratus, Senatu peracto, privatus in urbe manſit. at Cato, Cenſor cum eodem Flacco factus, ſevere praefuit ei poteſtati. nam et in complures nobiles animadvertit, et multas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur, quae jam tum incipiebat pullulare. circiter annos octoginta uſque ad extremam aetatem, ab adoleſ-

centia, Reipubl. causa suscipere inimicitias non destitit: a multis tentatus non modo nullum detrimentum existimationis fecit, sed quoad vixit, virtutum laude crevit. In omnibus rebus singulari fuit prudentia et industria. nam et agricola solers, et Reipubl. peritus, et Jurisconsultus, et magnus Imperator, et probabilis Orator, et cupidissimus literarum fuit. quarum studium etsi senior arripuerat, tamen tantum in eis progressum fecit, ut non facile reperire possis, neque de Graecis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. ab adolescentia confecit orationes: senex scribere historias instituit, quarum sunt libri septem. primus continet res gestas Regum Pop. Rom. secundus et tertius, unde quaeque civitas orta sit Italica: ob quam rem omnes Origines videtur appellasse. in quarto autem bellum Punicum primum: in quinto secundum. atque haec omnia capitulatim sunt dicta. reliqua bella pari modo persecutus est, usque ad praeturam Ser. Galbae, qui diripuit Lusitanos. atque horum bellorum duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit.

in iisdem expoſuit quae in Italia Hiſpaniiſque viderentur admiranda. in quibus multa induſtria et diligentia comparet, multa doctrina. hujus de vita et moribus plura in eo libro perſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen relegamus.

VITA
T. POMPONII ATTICI,
EX CORNELIO NEPOTE.

POMPONIUS ATTICUS, ab origine ultima ſtirpis Romanae generatus, perpetuo a majoribus acceptam equeſtrem obtinuit dignitatem. patre uſus eſt diligente, indulgente, et ut tum erant tempora, diti, imprimiſque ſtudioſo literarum. hic prout ipſe amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis aetas impertiri debet, filium erudivit. erat autem in puero, praeter docilitatem ingenii, ſumma ſuavitas oris ac vocis, ut non ſolum celeriter arriperet quae tradebantur, ſed etiam excellenter pronuntiaret. qua ex re, in pueritia, nobilis inter aequales ferebatur, clariuſque explendeſcebat, quam generoſi condiſcipuli animo aequo ferre poſſent. itaque incitabat omnes ſtudio ſuo: quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius C. filius, M. Cicero: quos conſuetudine ſua ſic ſibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit ca-

2 rior. Pater maturè deceſſit: ipſe adoleſcentulus, propter affinitatem P. Sulpicii, qui Tribunus pleb. interfectus eſt, non expers fuit illius periculi. namque Anicia Pomponii conſobrina nupſerat M. Servio, fratri P. Sulpicii. itaque interfecto P. Sulpicio, poſteaquam vidit, Cinnano tumultu civitatem eſſe perturbatam, neque ſibi dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offenderet, diſſociatis animis civium, cùm alii Syllanis, alii Cinnanis faverent partibus; idoneum tempus ratus ſtudiis obſequendi ſuis, Athenas ſe contulit: neque eo ſecius adoleſcentem Marium hoſtem judicatum, juvit opibus ſuis: cujus fugam pecuniâ ſublevavit. ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eódem magnam partem fortunarum trajecit ſuarum. hîc ita vixit, ut univerſis Athenienſibus merito eſſet cariſſimus. nam, praeter gratiam, quae jam adoleſcentulo magna erat, ſaepe ſuis opibus, inopiam eorum publicam levavit. quum enim verſuram facere publice neceſſe eſſet, neque ejus conditionem aequam haberent; ſemper ſe inter-

posuit, atque ita, ut neque usuram unquam ab iis acceperit, neque longius quam dictum esset, eos debere passus sit. quod utrumque erat iis salutare. nam neque indulgendo inveterascere eorum aes alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. auxit hoc officium alia quoque liberalitate. nam universos frumento donavit, ita ut singulis sex modii tritici darentur: qui modus mensurae, medimnus Athenis appellatur. Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur. quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, civemque facere studerent. eo beneficio ille uti noluit: quòd nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam aliâ adscitâ. quamdiu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. itaque aliquod ipsi, et Piliae locis sanctissimis posuerunt: hunc enim in omni procuratione Reipubl. actorem auctoremque habebant. igitur primum illud munus fortunae, quòd in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut eandem et pa-

triam haberet et dominam; hoc ſpecimen prudentiae, quòd cum in eam civitatem ſe contuliſſet, quae antiquitate, humanitate, doctrina praeſtaret omnes, ei unus
4 ante alios fuerit cariſſimus. Huc ex Aſia Sylla decedens cum veniſſet, quamdiu ibi fuit, ſecum habuit Pomponium, captus adoleſcentis et humanitate, et doctrina. ſic enim Graece loquebatur, ut Athenis natus videretur. tanta autem ſuavitas erat ſermonis Latini, ut appareret, in eo nativum quendam leporem eſſe, non adſcitum. idem poëmata pronuntiabat et Graece et Latine ſic, ut ſupra nihil poſſet addi. quibus rebus factum eſt, ut Sylla nuſquam eum ab ſe dimitteret, cuperetque ſecum deducere. cui cum perſuadere tentaret, noli oro te (inquit Pomponius) adverſum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. at Sylla adoleſcentis officio collaudato, omnia munera ei, quae Athenis acceperat, proficiſcens juſſit deferri. hîc complures annos moratus, cum et rei familiari tantum operae daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, et omnia re-

liqua tempora aut literis, aut Athenienſium Reipubl. tribueret; nihilominus amicis urbana officia praeſtitit. nam et ad comitia eorum ventitavit, et ſi qua res major acta eſt, non defuit, ſicut Ciceroni in omnibus ejus periculis ſingularem fidem praebuit: cui ex patria fugienti H. S. ducenta et quinquaginta millia donavit. tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, L. Cotta et L. Torquato Coſſ. quem diem ſic univerſa civitas Athenienſium proſecuta eſt, ut lacrymis deſiderii futuri dolorem indicaret. Habebat avunculum Q. Caecilium, equitem Rom. familiarem L. Luculli, divitem, difficillimâ naturâ. cujus ſic aſperitatem veritus eſt, ut, quem nemo ferre poſſet, hujus ſine offenſione ad ſummam ſenectutem retinuerit benevolentiam: quo facto, tulit pietatis fructum. Caecilius enim moriens, teſtamento adoptavit eum, haeredemque fecit ex dodrante, ex quâ haereditate accepit circiter centies H. S. erat nupta ſoror Attici Q. Tullio Ciceroni; eaſque nuptias M. Cicero conciliârat. cum quo a condiſcipulatu vivebat

conjunctiſſime, multo etiam familiarius, quam cum Quinto: ut judicari poſſit plus in amicitia valere ſimilitudinem morum, quam affinitatem. utebatur autem intime Q. Hortenſio, qui iis temporibus principatum eloquentiae tenebat, ut intelligi non poſſet, uter eum plus diligeret Cicero an Hortenſius; et id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantae laudis eſſet aemulatio, nulla intercederet obtrectatio, eſſetque talium virorum copula. In Republ. ita verſatus eſt, ut ſemper optimarum partium et eſſet, et exiſtimaretur; neque tamen ſe civilibus fluctibus committeret; quod non magis eos in ſua poteſtate exiſtimabat eſſe, qui ſe iis dediſſent, quam qui maritimis jactarentur. honores non petiit, cum ei paterent, propter vel gratiam, vel dignitatem; quòd neque peti more majorum, neque capi poſſent conſervatis legibus, in tam effuſis ambitûs largitionibus, neque geri ſine periculo, corruptis civitatis moribus. ad haſtam publicam nunquam acceſſit; nullius rei neque praes, neque manceps factus eſt; neminem neque ſuo nomine, neque ſub-

scribens, accusavit; in jus de sua re nunquam iit; judicium nullum habuit. multorum consulum praetorumque praefecturas delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus; honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum; qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum obtinere posset. non enim 8
decere se arbitrabatur cum praeturam gerere noluisset, assectam esse praetoris, quâ in re non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, cum suspiciones quoque vitaret criminum: quo fiebat, ut ejus observantia omnibus esset carior, cum eam officio, non timori neque spei tribui viderent. Incidit 7
Caesarianum civile bellum, cum haberet annos circiter sexaginta. usus est aetatis vacatione, neque se quoquam movit ex urbe. quae amicis suis opus fuerant ad Pompeium proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit: ipsum Pompeium non junctus non offendit. nullum enim ab eo habebat ornamentum, ut caeteri, qui per eum aut honores, aut divitias ceperant; quorum partim invitissimi castra

sunt secuti, partim summa cum ejus offensione, domi remanserunt. Attici autem quies, tantopere Caesari fuit grata, ut victor cum privatis pecuniis per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium et Q. Ciceronem ex Pompeii castris concesserit. sic vetere instituto vitae, effu-
8 git nova pericula. Secutum est illud occiso Caesare, cum Respubl. penes Brutos videretur esse, et Cassium, ac tota civitas se ad eum convertisse videretur; sic M. Bruto usus est, ut nullo ille adolescens aequali familiariùs, quam hoc sene; neque solum eum principem consilii haberet, sed etiam in convictu. excogitatum est a quibusdam, ut privatum aerarium, Caesaris interfectoribus ab Equitibus Rom. constitueretur. id facile effici posse arbitrati sunt, si et Principes illius ordinis pecunias contulissent. itaque appellatus est a C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. at ille, qui officia amicis praestanda sine factione existimaret, semperque a talibus se consiliis removisset; respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti vo-

luisset, usurum quantum eae paterentur: se neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. sic ille consensionis globus hujus unius dissensione dissectus est. neque multo post superior esse coepit Antonius, ita ut Brutus et Cassius Provinciarum, quae iis dicis causâ datae erant à Consulibus, desperatis rebus, in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum caeteris conferre noluerat florenti illi parti, abjecto Bruto Italiâque cedenti H. S. centum millia muneri misit: eidem in Epiro absens, trecenta jussit dari: neque eo magis potenti adulatus est Antonio, neque desperatos reliquit. Secutum est bellum gestum 9
apud Mutinam. in quo si tantum eum prudentem dicam, minus quam debeam praedicem, cum ille potius divinus fuerit; (si divinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quae nullis casibus augetur, neque minuitur.) hostis Antonius judicatus, Italia cesserat, spes restituendi nulla erat. non solum ejus inimici, qui tum erant potentissimi et plurimi, sed etiam amici adversariis ejus se dabant; et in eo laedendo se aliquam

conſecuturos ſperabant commoditatem: Antonii familiares inſequebantur, uxorem Fulviam omnibus rebus ſpoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus cùm Ciceronis intima familiaritate uteretur, amiciſſimus eſſet Bruto, non modo nihil iis indulſit ad Antonium violandum, ſed e contrario familiares ejus ex urbe profugientes, quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adjuvit: P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficiſci non potuerint. ipſi autem Fulviae cum litibus diſtineretur, magniſque terroribus vexaretur, tantâ diligentia officium ſuum praeſtitit, ut nullum illa ſtiterit vadimonium ſine Attico, hic ſponſor omnium rerum fuerit. quinetiam, cùm illa fundum ſecundâ fortunâ emiſſet in diem, neque poſt calamitatem verſuram facere potuiſſet; ille ſe interpoſuit, pecuniamque ſine foenore, ſineque ulla ſtipulatione ei credidit: maximum exiſtimans quaeſtum, memorem gratumque cognoſci, ſimulque aperire, ſe non fortunae, ſed hominibus ſolere eſſe amicum: quae cum faciebat, nemo eum temporis causâ

facere poterat existimare. nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. sed sensus ejus a nonnullis optimatibus reprehendebatur, quòd parum odisse malos cives videretur. Ille autem sui judicii, potius quid se facere par esset, intuebatur, quam quid alii laudaturi forent. conversa subito fortuna est. ut Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum futurum putârat, propter intimam familiaritatem Ciceronis et Bruti. itaque ad adventum Imperatorum de foro decesserat, timens proscriptionem; latebatque apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus paulò antè, opem tulerat (tanta varietas iis temporibus fuit fortunae, ut modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo) habebatque secum Q. Gellium Canium, aequalem, simillimumque sui. hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quòd cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjunctè vixit, ut ad extremam aetatem amicitia eorum creverit. Antonius autem, etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed omni-

bus etiam ejus amicis esset inimicus, eosque vellet proscribere; multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii, et ei, cum requisisset ubinam esset, suâ manu scripsit, ne timeret, statimque ad se veniret: se eum, et Gellium Canium de proscriptorum numero exemisse: ac, ne quod periculum incideret, quòd noctu fiebat, praesidium ei misit. sic Atticus in summo timore non solum sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, praesidio fuit: neque enim suae solum a quoquam auxilium petiit salutis, sed conjunctim; ut appareret nullam sejunctam sibi ab eo velle esse fortunam. quòd si gubernator praecipuâ laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso servat; cur non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex tot, tamque gravibus procellis civilibus, ad incolumitatem
11 pervenit? Quibus ex malis ut se emersit, nihil aliud egit, quàm ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. cum proscriptos praemiis Imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit. nemini non ibi perpetuo manendi potestas facta est.

quin etiam post praelium Philippense, interitumque C. Cassii et M. Bruti, L. Julium Mocillam praetorium, et ejus filium, Aulumque Torquatum, caeterosque pari fortunâ perculsos, instituit tueri; atque ex Epiro his omnia Samothraciam supportari jussit: difficile enim est omnia persequi, et non necessaria. illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem, neque temporariam, neque callidam fuisse. id ex ipsis rebus ac temporibus judicari potest, quòd non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit. qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minus post mortem ejus, quam florentem, coluerit. sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit, quòd neque laedebat quenquam, neque si quam injuriam acceperat, non malebat obliviscì, quam ulcisci. idem immortali memoriâ percepta retinebat beneficia: quae autem ipse tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. itaque hic fecit, ut vere dictum videatur; sui cuique mores fingunt fortunam. neque tamen prius ille fortunam, quam se ipse finxit; qui cavit ne quâ in re jure plecteretur.

12 His igitur rebus effecit, ut M. Vispanius Agrippa, intima familiaritate conjunctus adolescenti Caesari, cum propter suam gratiam et Caesaris potentiam, nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum ejus diligeret affinitatem, praeoptaretque Equitis Romani filiam generosam nuptiis. atque harum nuptiarum conciliator fuit (non est enim celandum) M. Antonius triumvir reipubl. constituendae: cujus gratiâ, cum augere posset possessiones suas, tantùm abfuit à cupiditate pecuniae, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. quod quidem sub illa proscriptione perillustre fuit. nam cum L. Saufeii Equitis Romani, aequalis sui, qui complures annos studio ductus philosophiae, Athenis habitabat, habebatque in Italia pretiosas possessiones, triumviri bona vendidissent, consuetudine ea qua tum res gerebantur; Attici labore atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufeius fieret certior, se patrimonium amisisse, et recuperasse. idem L. Julium Calidium, quem post Lucretii Catullique

mortem, multo elegantissimum Poetam nostram tulisse aetatem, vere videor posse contendere; neque minus virum bonum, optimisque artibus eruditum, post proscriptionem equitum, propter magnas ejus Africanas possessiones, in proscriptorum numerum à P. Voluminio praefecto fabrûm Antonii, absentem relatum, expedivit. quod in praesenti utrum ei laboriosius, an glorioſius fuerit, difficile fuit judicare: quòd in eorum periculis, non secus absentes, quam praesentes amicos Attico esse curae cognitum est. Neque vero minus ille vir, 13
bonus paterfamilias habitus est, quam civis. nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus aedificator. neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est. nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilanam, ab avunculo haereditate relictam; cujus amoenitas non aedificio, sed silva constabat. ipsum enim tectum antiquitus constitutum plus salis, quam sumptus habebat: in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. usus est familia, si utilitate judi-

candum est, optima; si forma, vix mediocri. namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi, et plurimi librarii; ut ne pene pedissequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset. pari modo artifices caeteri, quos cultus domesticus desiderat, apprimè boni; neque tamen horum quemquam, nisi domi natum, domique factum habuit: quod est signum non solum continentiae, sed etiam diligentiae. nam et non intemperanter concupiscere, quod a plurimis videas, continentis debet duci; et potius diligentia, quam pretio, parare, non mediocris est industriae. elegans, non magnificus; splendidus, non sumtuosus; omni diligentia munditiem, non affluentiam affectabat. supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. nec hoc praeteribo, (quanquam nonnullis leve visum iri putem) cum inprimis lautus esset Eques Rom. et non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret; scimus non amplius, quam terna millia aeris, peraeque in singulos menses, ex Ephemeride

cum expensum sumtui ferre solitum. atque hoc non auditum sed cognitum praedicamus. saepe enim propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus. Nemo in convivio ejus aliud acroama audivit, quam anagnosten: quod nos quidem jucundissimum arbitramur. neque unquam sine aliqua lectione apud eum coenatum est; ut non minus animo, quam ventre convivae delectarentur. namque eos vocabat, quorum mores a suis non abhorrerent. cum tanta pecuniae facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitae consuetudine; tantâque usus est moderatione, ut neque in sestertio vicies, quod a patre acceperat, parum se splendide gesserit; neque in sestertio centies affluentius vixerit, quam instituerat, parique fastigio steterit in utraque fortuna. nullos habuit hortos, nullam suburbanam, aut maritimam sumtuosam villam, neque in Italia, praeter Ardeatinum et Nomentanum, rusticum praedium; omnisque ejus pecuniae reditus constabat in Epiroticis et urbanis possessionibus. ex quo cognosci potest, eum, usum pe-
14

cuniae non magnitudine, ſed ratione
15 metiri ſolitum. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. itaque ejus comitas, non ſine ſeveritate erat; neque gravitas ſine facilitate; ut difficile eſſet intellectu, utrum eum amici magis verērentur, an amarent. quicquid rogabatur, religioſe promittebat; quòd non liberalis ſed levis arbitrabatur, polliceri quod praeſtare non poſſet. idem in nitendo quod ſemel admiſiſſet, tanta erat cura, ut non mandatam, ſed ſuam rem videretur agere. nunquam ſuſcepti negotii eum pertaeſum eſt. ſuam enim exiſtimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. quo fiebat, ut omnia M. et Q. Ciceronum, Marii, Catonis, Q. Hortenſii, Auli Torquati, multorum praeterea Equitum Rom. negotia, procuraret. ex quo judicari poterat, non inertiâ ſed judicio fugiſſe reipubl. pro-
16 curationem. Humanitatis vero nullum afferre majus teſtimonium poſſum, quam quod adoleſcens idem ſeni Syllae fuerit jucundiſſimus, ſenex, adoleſcenti M. Bruto: cum aequalibus autem ſuis, Q. Hortenſio et M. Cicerone ſic vixerit, ut

judicari difficile sit, cui aetati fuerit aptissimus: quanquam cum praecipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit aut familiarior. ei rei sunt indicio, praeter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, sexdecim volumina epistolarum, ab Consulatu ejus usque ad extremum tempus, ad Atticum missarum: quae qui legat, non multum desideret historiam contextam illorum temporum. sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, ac mutationibus reipubl. perscripta sunt, ut nihil in his non appareat; et facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. non enim Cicero ea solum, quae vivo se acciderunt, futura praedixit; sed etiam quae nunc usu veniunt, cecinit ut vates. De pietate autem Attici quid 17
plura commemorem? cum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris suae, quam extulit annorum nonaginta, cum esset septem et sexaginta, se nunquam cum matre in gratiam rediisse, nunquam cum sorore fuisse in simultate, quam prope aequalem habebat. quod est

ſignum, aut nullam unquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, ut quos amare deberet, iraſci eis nefas duceret. neque id fecit natura ſolum, (quanquam omnes ei paremus) ſed etiam doctrina. nam et principum philoſophorum ita percepta habuit praecepta, ut iis ad vitam agendam, non ad oſtentationem uteretur. 18 Moris etiam majorum ſummus imitator fuit, antiquitatiſque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine expoſuerit, quo magiſtratus ornavit. nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illuſtris eſt populi Romani, quae non in eo, ſuo tempore ſit notata; et quod difficillimum fuit, ſic familiarum originem ſubtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines poſſimus cognoſcere. fecit hoc idem ſeparatim in aliis libris, ut M. Bruti rogatu Juniam familiam à ſtirpe ad hanc aetatem ordine enumeravit, notans, qui à quoque ortus, quos honores, quibuſque temporibus cepiſſet. pari modo M. Claudii de Marcellorum, Scipionis Cornelii, et Fabii Maximi, de Cor-

neliorum et Fabiorum, et Aemiliorum quoque: quibus libris nihil poteſt eſſe dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiae clarorum virorum. attigit quoque poëticen; credimus, ne ejus expers eſſet ſuavitatis. namque verſibus, qui honore rerumque geſtarum amplitudine caeteros Romani populi praeſtiterunt, expoſuit; ita, ut ſub ſingulorum imaginibus, facta magiſtratuſque eorum non amplius quaternis quiniſve verſibus deſcripſerit. quod vix credendum ſit, tantas res, tam breviter potuiſſe declarari. eſt etiam unus liber Graece confectus, de Conſulatu Ciceronis. Hactenus Attico vivo edita haec a nobis ſunt. nunc quoniam fortuna nos ſuperſtites ei eſſe voluit, reliqua perſequemur; et, quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, ſicut ſupra ſignificavimus, ſuos cuique mores plerumque conciliare fortunam. namque hic contentus ordine equeſtri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris Divi Julii filii, cum jam ante familiaritatem ejus eſſet conſecutus nulla alia re quam elegantia vitae, qua caeteros ceperat

principes civitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. tanta enim prosperitas Caesarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit; et conciliarit, quod cuivis Romanus quivit consequi. nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. hanc Caesar vix anniculam, Tiberio Claudio Neroni Drusillâ nato, privigno suo, despondit: quae conjunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem.
20 Quamvis ante haec sponsalia, non solum cum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quenquam literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret, imprimis quid legeret, quibusque in locis, et quamdiu esset moraturus; sed et cum esset in urbe, et propter suas infinitas occupationes, minus saepe quam vellet Attico frueretur, nullus dies tamen temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quo non aliquid de antiquitate ab eo requireret; modò aliquam ei quaestionem poëticam proponeret, interdum jocans ejus verbosiores eliceret epistolas. ex quo accidit, cum aedes Jovis Feretrii, in Capi-

tolio ab Romulo constituta, vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu, Caesar eam reficiendam curaret. neque vero a M. Antonio minus absens literis colebatur; adeò, ut accurate ille, ex ultimis terris quid ageret, quid curae sibi haberet, certiorem faceret Atticum. hoc quale sit, facilius existimabit is, qui judicare poterit quantae sit sapientiae, eorum retinere usum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum aemulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat quantum fuit incidere necesse inter Caesarem atque Antonium, cum se uterque principem non solum urbis Romanae, sed orbis terrarum esse cuperet. Tali modo cum septem et septuaginta annos complexus esset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quam gratiâ fortunâque crevisset (multas enim hereditates nullâ aliâ re quam bonitate est consecutus) tantaque prosperitate usus esset valetudinis, ut annis triginta medicinâ non indiguisset; nactus est morbum, quem initio et ipse et medici consenserunt. nam putarunt esse tenesmon: 21

cui remedia celeria faciliaque proponebantur. in hoc cum tres menſes ſine ullis doloribus, praeterquam quos ex curatione capiebat, conſumſiſſet; ſubito tanta vis morbi in unum inteſtinum prorupit, ut extremo tempore, per lumbos fiſtula putris eruperit. atque hoc prius quam ei accideret, poſtquam indies dolores accreſcere, febremque acceſſiſſe ſenſit, Agrippam generum ad ſe arceſſiri juſſit, et cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumque Peducaeum: hos ut veniſſe vidit, in cubitum innixus, quantam, inquit, curam diligentiamque in valetudine meâ tuendâ hoc tempore adhibuerim, cum vos teſtes habeam, nihil neceſſe pluribus verbis commemorare: quibus quoniam, ut ſpero, ſatisfeci, nihilque reliqui feci, quod ad ſanandum me pertineret, reliquum eſt, ut egomet mihi conſulam. id vos ignorare nolui. nam mihi ſtat, alere morbum deſinere. namque his diebus quicquid cibi potioniſque ſumſi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores ſine ſpe ſalutis. quare a vobis peto primum, ut conſilium probetis meum; deinde ne fruſtra dehor-

tando conemini. Hac oratione habi- 22
tâ, tantâ conſtantiâ vocis atque vultus, ut non ex vita, ſed ex domo in domum videretur migrare; cum quidem Agrippa eum flens, atque oſculans, oraret atque obſecraret, ne id quod natura cogeret, ipſe quoque ſibi acceleraret; et quoniam tum quoque poſſet temporibus ſupereſſe, ſe ſibi ſuiſque reſervaret; preces ejus taciturnâ ſuâ obſtinatione compreſſit. ſic cum biduum cibo ſe abſtinuiſſet, ſubito febris deceſſit, leviorque morbus eſſe coepit. tamen propoſitum nihilo ſecius peregit. itaque die quinto, poſtquam id conſilium inierat, pridie Calend. Aprilis, Cn. Domitio, C. Soſio Coſſ. deceſſit. elatus eſt in lecticula, ut ipſe praeſcripſerat, ſine ullâ pompâ funeris, comitantibus omnibus bonis, maximâ vulgi frequentiâ. ſepultus eſt juxta viam Appiam, ad quintum lapidem, in monumento Q. Caecilii avunculi ſui.

8 MA64

EPISTOLA CORNELIAE, MATRIS GRACCHORUM.

FRAGMENTUM EX CORN. NEPOTE.

Dicis, pulchrum esse inimicos ulcisci. id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque esse mihi videtur; sed si liceat Republ. salva ea persequi. sed quatenus id fieri non potest, multo tempore, multisque partibus, inimici nostri non peribunt; atque uti nunc sunt, erunt potius, quam Respubl. profligeretur atque pereat.

EADEM ALIO LOCO.

Verbis conceptis dejerare ausim, praeterquam qui Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum molestiae, tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidisse; quem opor-

tebat omnium eorum, quos antehac habui liberos, partes eorum tolerare; atque curare, ut quam minimum solicitudinis in senecta haberem, utique quaecunque ageres ea velles maxime mihi placere; atqui uti nefas haberes rerum majorum adversum meam sententiam quicquam facere; praesertim mihi, cui parva pars vitae supereſt: at ne id quidem tam breve spatium potest opitulari, quin et mihi adverseris, et Rempubl. profliges. denique quae pausa erit, et quando desinet familia nostra insanire? et quando modus ei rei haberi poterit, et quando desinemus, et absentes, et praesentes, molestiis desistere, et quando perpudescet miscenda atque perturbanda Republica? sed si omnino id fieri non potest; ubi ego mortua ero, petito Tribunatum; post me facito quod libebit, cum ego non sentiam. ubi mortua ero, parentabis mihi, et invocabis Deum parentem. in eo tempore, non pudebit te eorum Deûm preces expetere, quos vivos atque praesentes, relictos atque desertos habueris? ne ille sinat Jupiter te

ea perseverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum; et si perseveras, vereor ne in omnem vitam tantum laboris culpâ tuâ recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere possis.

FINIS.

8 MA64

FINIS.